

T. C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL SOSYAL BİLGİLER DERSİ KAPSAMINDA
4.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN YEREL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ (ÇANAKKALE İLİ ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASİR AKBAŞ

ÇANAKKALE
AĞUSTOS, 2019

T.C.
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

**İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4.Sınıf Öğrencilerinin
Yerel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)**

Yasir AKBAŞ
(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Doç. Dr. Bülent GÜVEN

Bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Proje No: SYL- 2018- 2531

Çanakkale
Ağustos, 2019

Taahhütname

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4.Sınıf Öğrencilerinin Yerel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)*” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve değerlere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29.09.2019

Yasir AKBAŞ

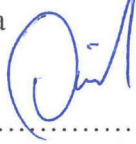
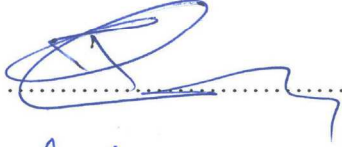

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Onay

Yasir AKBAŞ tarafından hazırlanan çalışma, 29/08/2019 tarihinde yapılan tez savunma sonucunda başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Referans No : 10162275

Akademik Unvan	Adı Soyadı	İmza
Doç. Dr.	Bülent GÜVEN	
Dr. Öğr. Üyesi	Fatih KANA	
Dr. Öğr. Üyesi	Gülşah BATDAL KARADUMAN	

Tarih: .....

İmza:

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ

Enstitü Müdürü

Önsöz

Okuryazarlık becerisi, sosyal bilgiler eğitiminin temel gayesi olan aktif vatandaşlığın ve iyi bir yurttaş olmanın ön koşullarından biridir. Değişen zamanla birlikte kavramlara yüklenen anlamlar da farklılık kazanabilmektedir. Demokrasinin gelişmesi ile birlikte vatandaşlık kavramı, hak ve özgürlükten görev ve sorumluluklara, doğru bilgiye dayanan aktif katılıma doğru anlam değiştirmeye başlamıştır. Yeni yüklenen anlamlar ile birlikte vatandaşlardan, güvenilir ve doğru bilgiye dayanan akıl yürütme sonucunda ortaya çıkan kararları dikkate alması ve bu kararları eyleme geçirmesi görevleri beklenmektedir.

Bu bağlamda okuryazarlık aktif ve demokratik vatandaşların sahip olması gereken bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Okuryazarlık kavramı da zaman içinde değişen ve yeni anlamlar yüklenen bir kavramdır. Geleneksel anlamda okuryazarlık; yazma, dinleme, okuma, anlama ve konuşma gibi temel becerilerin kazanılması olarak algılanmakta iken teknolojinin gelişmesi ve kültürün değişmesi ile birlikte bu beceri yeni anlamlar kazanmaya başlamıştır. Yüklenen yeni anlamlardan birinde UNESCO bu beceriyi, “farklı bağlamlarda yazılı ve basılı materyaller kullanarak onları yorumlama, oluşturma, anlama ve iletişimde kullanma yeteneği” olarak tanımlamaktadır. Bu işlevsel tanımın etkisinin yanı sıra değişen ve gelişen teknoloji ile birlikte ortaya birçok yeni okuryazarlık türü çıkmıştır. Bunun sonucunda ortaya çıkan yeni okuryazarlık türlerinin temel eğitim düzeyinden başlayarak öğrencilere kazandırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler dersi ise okuryazarlık becerilerinin kazandırılabilmesinde en etkin ve avantajlı derslerin başında gelmektedir. Bu araştırma kapsamında “yerel okuryazarlık” olarak adlandırılan yeni beceriyi kazandırabilme konusunda Sosyal Bilgiler dersinin uygunluğu betimlenmeye çalışılırken aynı zamanda katılımcıların yerel okuryazarlık durumlarının belirlenmesi de amaçlanmıştır.

Yüksek lisans tez araştırmam boyunca tezim konusunda elinden gelen desteği veren, bana yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Bülent

GÜVEN'e, yine bana çok şey kattığına inandığım değerli hocam Doç. Dr. Sibel GÜVEN'e, Dr. Öğretim Üyesi Fatih KANA 'ya ve Dr. Öğrt. Üyesi Gülşah BATDAL KARADUMAN'a, tez sürecinde proje desteğini esirgemeyen ÇOMÜ BAP birimine, benim bugünlere gelmemde emeği büyük olan ve her konuda başarılı olacağıma inanarak, hep yanımda olan AİLEME, tezimi yazdığım süreçte bana olan desteklerini hep yanımda hissettiğim değerli ve kadim dostlarım Mustafa Furkan Uzan'a, Ahmet Teke'ye, Fevzi Demir'e ve Abbas Doğan'a çok teşekkür ederim.

Çanakkale, 2019

Yasir AKBAŞ

İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4.Sınıf Öğrencilerinin Yerel Okuryazarlık

Düzeylerinin İncelenmesi (Çanakkale İli Örneği)

Yasir AKBAŞ

Özet

Bu araştırmada yeni bir okuryazarlık türü olarak önerilen ve sosyal bilgiler dersinde kazandırılması gerektiği öngörülen “yerel okuryazarlık” becerisine ilişkin ilkokul 4.sınıf öğrencilerinin durumlarını belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Çanakkale İli merkezinde bulunan “18 Mart, Anafartalar, Arıburun, Atatürk, Çanakkale Ticaret Borsası, Hüseyin Akif Terzioğlu, İstiklal, Kepez Atatürk, Mustafa Kemal Özlem Kayalı ve Vali Fahrettin Akkutlu İlkokullarının 4.sınıfında öğrenim gören 300 öğrenci oluşturmuştur. Kullanılan örnekleme yöntemi ise, tüm öğrencilere ulaşma imkânı sağlamadığından dolayı her okuldan bir sınıf olacak şekilde seçilmiştir. Çalışma nitel araştırmaya uygun olarak seçilen tekniklerinden durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilere yapılandırılmış görüşme formu bizzat araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Görüşme formunda, Çanakkale iline yönelik Yerel Okuryazarlık becerisi kapsamında ele alınan bilişsel ve duyuşsal nitelikler hakkında sorular yer almaktadır. Araştırmacı tarafından formlar tek tek incelenmiş ve sorulara verilen ortak cevaplar kategorize edilerek tablolarda frekansları ile gösterilmiştir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre öğrencilerin Çanakkale’deki birçok tarihi yeri gezdiği belirlenmiştir. Gezilen bu yerlerle ilgili hissettikleri düşünceler ve bir misafirleri geldiğinde onlara nasıl bir tanıtım yapacakları konusunda belirttikleri görüş özellikleri ortaktır. Fakat öğrencilerin, görüşme formunda sorulan ve Çanakkale’de hemen hemen her gün gördüğü, önünden geçtiği ya da gezdiği tarihi yerler ile ilgili bilgi sahibi olmadığı ya da

yanlış bilgilere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda öğrencilerin yerel okuryazarlık becerisine yeteri düzeyde sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: ilkokul, okuryazarlık, yerel okuryazarlık, sosyal bilgiler dersi

**Examination of Local Literacy Levels of 4th Grade Students within the Scope of
Primary School Social Studies Course: The Case of Çanakkale Province**

Yasir AKBAŞ

Abstract

In this study, it is aimed to determine the level of local literacy skills of the 4th grade students regarding the concept of “local literacy” which is suggested as a new type of literacy and which should be acquired in social studies course. The study group of the research is located in the Çanakkale Province and consist of 300 primary school student who are from “March 18, Anafartalar, Arıburun, Atatürk, Barbaros Hayrettin Pasha, Çanakkale Commodity Exchange, Hüseyin Akif Terzioğlu, İstiklal, Kepez Atatürk, Mustafa Kemal Özlem Kayalı and Governor Fahrettin Akkutlu” primary schools. Although permission was given for Barbaros Hayrettin Paşa Primary School, there is no participant from there in the practice. The sampling method was chosen as one class from each school since it did not provide access to all students. The study was carried out with case study design which is one of the qualitative research designs. Descriptive analysis technique was used to analyze the data. Structured interview form was applied to the students by the researcher himself. In the interview form, there are questions about the historical and national values or places, which locating or experiencing in the Çanakkale. The forms were read one by one and the common answers given to the questions were categorized and displayed in the tables with their frequencies.

According to the results of the study, it was determined that the students visited many historical places in Çanakkale. The thoughts he / she feels about these places visited and the views they give about how to make a publicity when a guest arrives are common. However, it was concluded that the students have not any information or they have misinformation about

the historical places they visited in the Çanakkale. Accordingly, it was concluded that students do not have local literacy skills.

Keywords: social studies course, primary school, literacy, local literacy

İçindekiler

Önsöz	ii
Özet.....	iv
Abstract	vi
İçindekiler	viii
Tablolar Listesi.....	x
Kısaltmalar Listesi.....	xiii
Bölüm I: Giriş.....	1
Problem Durumu	1
Problem cümlesi.....	3
Alt problemler.....	4
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
Sınırlılıklar	5
Tanımlar	6
Kavramsal Çerçeve	6
Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler	6
Sosyal bilgiler öğretim alanı.....	10
Sosyal bilgiler dersinin ilkokuldaki yeri ve önemi.....	12
Sosyal bilgiler dersinin amaçları.....	14
Sosyal bilgiler dersinin içeriği	16
Sosyal bilgiler dersinin öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme.	18
Okuryazarlık kavramı.....	19
Sosyal bilgiler ile okuryazarlık kavramının ilişkilendirilmesi.....	24
Sosyal bilgiler dersi kapsamında okuryazarlık türleri.....	25
Yerel okuryazarlık.....	30
Yerel Okuryazarlığın Boyutları	32
Beceri Boyutunda Özellikler	35
Bölüm II: Yöntem.....	53
Araştırmanın Modeli.....	53
Çalışma Grubu.....	54
Veri Toplama Araçları	54
Verilerin Toplanması	56
Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	57
Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği.....	58
Katılımcıların Kişisel Özellikleri.....	58

Katılımcıların cinsiyeti.....	59
Katılımcıların anne mesleği.....	59
Katılımcıların baba mesleği.....	60
Katılımcıların sosyal bilgiler dersi karne notu.....	60
Bölüm III: Bulgular	62
Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	62
İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	66
Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	69
Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar	71
Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	74
Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	79
Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	82
Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	83
Onuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular.....	86
On Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	88
On İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	90
On Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	91
Bölüm IV: Tartışma, Sonuç ve Öneriler	94
Tartışma	94
Yerel okuryazarlık becerisi bilişsel boyut kapsamında yer alan sorular ile ilgili tartışma	94
Duyuşsal Boyuttaki Sorular İle İlgili Tartışma.....	96
Beceri Boyutundaki Sorular İle İlgili Tartışma.....	97
Sonuç	98
Öneriler	104
Araştırmacılar için öneriler.....	104
Uygulayıcılar için öneriler.....	105
Kaynakça.....	107
Ek 1: Araştırma İzin Belgesi	115
Ek 2: Komisyon Raporu.....	116
Ek 3: Araştırma Yapılacak Okulların Listesi	117
Ek 4 : Veri Toplama Aracı	118
Öz Geçmiş.....	124

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa
1	Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	59
2	Öğrencilerin Anne Mesleğine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	59
3	Öğrencilerin baba mesleğine ilişkin frekans ve yüzde değerleri.....	60
4	Öğrencinin 1.dönem Sosyal Bilgiler Dersi karne notuna ilişkin frekans ve yüzde Değerleri.....	61
5	Öğrencilerin “Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale’de tarihi ya da turistik özelliği bulunan nereleri gezdiniz?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	63
6	Öğrencilerin “Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri	64
7	Öğrencilerin “Size neler hissettirmiştir? “Sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	65
8	Öğrencilerin “A. Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır? “Sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri	67
9	Öğrencilerin “B. Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır?“sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri	67
10	Öğrencilerin “C. Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	68
11	Öğrencilerin “Çanakkale Şehitliği’nde bulunan ‘Şehitler Abidesi’ ne zaman yapılmıştır? “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	70

12	Öğrencilerin “Bu anıtle ilgili neler biliyorsunuz) Kısaca açıklayınız “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	70
13	Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	72
14	Öğrencilerin “Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	73
15	Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	75
16	Öğrencilerin “Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	75
17	Öğrencilerin “Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri	77
18	Öğrencilerin “Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	78
19	Öğrencilerin “Resimdeki geminin adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	79
20	Öğrencilerin “Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri	80
21	Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Kilitbahir Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	82

22	Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Çimenlik Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	84
23	Öğrencilerin “Trioya Antik Kenti’nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonunda bulunan resimdeki maketin adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	86
24	Öğrencilerin “Resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	87
25	Öğrencilerin “Siz olsaydınız Çanakkale ilinin tarihi, kültürel ve manevi değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	89
26	Öğrencilerin “Sorularda yer alan tarihi yerler haricinde Çanakkale’de gezdiğiniz tarihi ve turistik başka yerler nelerdir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	90
27	Öğrencilerin “Sorularda yer alan tarihi, kültürel, milli ve manevi özelliği bulunan bir yeri misafirinize siz nasıl tanıttırdınız? Onun için nasıl bir sunum hazırladınız? Kısaca açıklayınız” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri.....	92

Kısaltmalar Listesi

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

UNESCO :United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

Bölüm I: Giriş

Bu bölümde sırası ile araştırmaya ait problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın varsayımları ve araştırmanın sınırlılıkları yer almaktadır. Araştırma ile ilgili bazı önemli terimler ve kavramlar, tanımlar kısmında açıklanmıştır.

Problem Durumu

Toplum ve çevre gün geçtikte gelişmekte ve değişmektedir. Yaşanılan toplumda iyi yerlere gelmek isteyen bireylerden beklenenler her geçen gün farklılaşmaktadır. Bireylerin toplumda katılımcı olabilmeleri, potansiyel ve bilgilerini arttırabilmeleri için yazılı ve görsel metinleri anlama ve anlamlandırmaları önem arz etmektedir.

Değişen teknoloji ve hayatla birlikte okuryazarlık, yirmi birinci yüzyılda okuma yazma etkinliklerinin dışında çok daha farklı ve geniş anlamlar içermektedir. Bu yeni anlamlarla birlikte okuryazarlıkla ilgili beklentiler de artmıştır. Yirmi birinci yüzyılda okuryazarlık sosyal normları, becerileri ve bilgileri anlamamızı, birbirimizle paylaşmamızı, yorumlamamızı ve kendi kültürümüzde bulunan sembollerle gelecek nesillere aktarmamızı sağlayacak araç olarak görülmektedir (Altun ve Gürer, 2005). Geleneksel anlayışta okuryazar dendiğinde sadece okuma yazma bilen kişiler kastedilirken artık okuryazarlık dünyayı, onun getirdiği yenilikleri, teknolojiyi, kavramları ve nitelikleri tanıyan ve kullanan kişileri ifade etmektedir. Bu sebeple okuryazarlık artık bir beceri haline dönüşmüştür ve bu beceri alanının gelişmesinin de bir sonu bulunmamaktadır.

Okuryazarlık kavramının anlamındaki değişim yepyeni okuryazarlık türleri ile karşılaşmamıza sebep olmuştur. Kavramdaki değişim gibi okuryazarlık türleri de değişen koşullar ve teknolojinin etkisi ile değişmekte ve gelişmektedir. Bu çalışmada ise tanımlanma

aşamasında olan ve literatüre kazandırılmak istenen yeni bir okuryazarlık türü olan “Yerel Okuryazarlık” tanımlanmış ve Sosyal Bilgiler dersi kapsamında Çanakkale Merkez İlçesi’ne bağlı devlet okullarında öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinin yerel okuryazarlık düzeyleri incelenmiştir. Güven (2018)’in tanımıyla yerel okuryazarlık;

Bireyin vatandaşlık görevlerinden biri olarak da düşünülebilecek, yaşadığı yerleşim biriminde tarihi, kültürel, turistik, ekonomik ve manevi yönleri bulunan alan, eser, ören yeri ve edebi eserleri tanıma, temel özelliklerinin farkında olma ve gerektiğinde edindiği bilgileri başka bireylere doğru şekilde aktarabilme becerisini kapsamında bulunduran bir nitelik kazanma sürecidir.

Yaşadığımız yerdeki hemen hemen her gün gördüğümüz gezdiğimiz yerleri, yaşadığımız yerin meşhur yemeklerini ne kadar biliyor ve bunları karşımıza ne kadar aktarabiliyoruz sorusuna cevap olacak bu okuryazarlık türünün ise en temel seviyede ilkokuldan ve sosyal bilgiler dersinden itibaren kazandırılması öngörülmektedir. Türkiye gibi tarih ve kültür yönüyle oldukça zengin olan devletlerde yerel okuryazarlık bilincinin kazandırılması büyük önem arz etmektedir. Bu bilinci kazandırmada devletlerin eğitim politikaları ve bunlara bağlı olarak hazırladıkları eğitim ve öğretim programları önemli işlev sahibidir. Türkiye’de ilkokullarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının da en temel amacının tarihini ve milli değerlerini bilen yurttaşlar yetiştirmek olduğu düşünüldüğünde, literatüre yeni kazandırılmak istenen yerel okuryazarlık becerisi iyi bir yurttaş olmayı da sağlayacak bilgi ve birikimler getirecektir. Alanında ilk çalışma olacak bu tezin ise diğer araştırmalara ışık tutması temenni edilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi ise okuryazarlık becerilerinin kazandırılmasına ve geliştirilmesine katkı sağlayacak derslerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal Bilgilerin en temel gayesi etkin ve iyi birer yurttaş yetiştirmektir. Bu sebeple okuryazarlık becerileri kazanan birey, okuduğunu anlama ve anlamlandırma özelliğine bağlı olarak aktif vatandaşlığın

gereklerinden biri haline gelmiştir. Yerel okuryazarlık becerisi tarihi ve milli değerleri içerdği için ise Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kazandırılmasının daha doğru olacağı öngörülmektedir. MEB (2018) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın amaçlarında yer alan;

1. Türk tarihini ve kültürünü oluşturan süreçleri ve temel öğeleri kavrayarak milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri.
2. Manevi ve milli değerler ile evrensel değerleri kabul ederek erdemli insan olmanın yollarını ve önemini bilmeleri.
3. Dünyayı ve ülkesini alakadar eden konulara duyarlılık göstermeleri. amaçları ile yerel okuryazarlık becerisinin temel düzeydeki özelliklerinin eş güdümlü olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı olan “milli bilince sahip iyi birer yurttaş yetiştirme” amacına ve öğretim sisteminin temeli olan “Yakından Uzağa” ilkesine yerel okuryazarlık becerisinin önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu tez çalışması “ilkokul öğrencilerinin yaşadıkları çevredeki tarihi, kültürel ve yerel niteliklerin, kişiliklerin ve eserlerin ne derece farkında olduğunun belirlenmesi” gereksiniminden hareketle gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler dersi ve yanı sıra diğer tüm öğretim programlarında da etkili bir ilke olan yakından uzağa ilkesine bağlı kalmanın gerekliliğine olan inançla bireyin önce yakın çevresini bilmesi gerekmektedir. Literatüre kazandırılmak istenen bu yeni okuryazarlık türünün ise bundan sonra yapılacak diğer araştırmalara model olması ve bu yeni okuryazarlık türünün geliştirilmesi, son olarak yerel okuryazarlık becerisi kazanmış bireyler yetiştirilmesi umulmaktadır.

Problem cümlesi. Bu araştırmada Çanakkale Merkez İlçesi'ne bağlı devlet okullarında öğrenim gören ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşadıkları yer olan Çanakkale Merkez İlçesi'nde bulunan yerel nitelikler ile yine mevcut konuma ait olan maddi,

manevi, kültürel ve tarihi değerler hakkında ne kadar bilgiye sahip oldukları ile ilgili bilgi elde etmek amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışmada, öğrencilerin, görüşme formunda sorulan sorular doğrultusunda, yeni bir okuryazarlık türü olan “yerel okuryazarlık” becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın problem cümlesi “Çanakkale İli merkez ilçesinde öğrenim gören 4.sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersi kapsamında, yerel okuryazarlık becerileri ne düzeydedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Problem cümlesine bağlı olarak oluşturulan alt problemler aşağıda yer almaktadır.

Alt problemler

- 1 Çalışma grubundaki öğrencilerin demografik özellikleri (cinsiyet, sosyal bilgiler karne notu, anne ve baba meslekleri) nasıl bir dağılım göstermektedir?
- 2 Çalışma grubundaki öğrencilerin yerel okuryazarlık becerileri duyuşsal boyutta ne durumdadır?
- 3 Çalışma grubundaki öğrencilerin yerel okuryazarlık becerisi kapsamında bilişsel boyut tarihi bilgi durumları nasıldır?
- 4 Çalışma grubundaki öğrencilerin yerel okuryazarlık becerileri beceri alt boyutu kapsamında ne durumdadır?
- 5 Çalışma grubundaki öğrencilerin veri toplama aracında yer alan yerel okuryazarlık nitelikleri dışında sahip oldukları özellikler nelerdir?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma literatürde yer alan okuryazarlık türlerine kazandırılmak istenen yeni bir “Yerel Okuryazarlık” becerisinin tanıtılması ve bu becerinin edindirilmesinde uygunluğu sebebiyle Sosyal Bilgiler dersinin işlevsel yapısına vurgulamanın gerçekleştirildiği ilk çalışmadır. Çalışma yeni bir okuryazarlık türü olarak ortaya konulan “Yerel Okuryazarlık” kavramının tanıtılması, hem de Çanakkale İli’nde öğrenim gören dördüncü sınıf

öğrencilerinin bu okuryazarlık becerisinin niteliklerine sahip olma durumlarının incelenmesi açısından önemlidir.

Okuryazarlığın (hangi türü olursa olsun) kişinin toplumdaki başarısının göstergesi olduğu gibi toplumların gelişmişlik durumunu gösteren ölçütlerden birisi sayılabileceğini söyleyebiliriz. Sosyal Bilgilerin dersinin en temel amacı olan iyi birer yurttaş yetiştirme amacının alt basamaklarında ise okuryazarlık becerilerinin de kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. Yerel okuryazarlık ise bireyin vatandaşlık görevlerinden biri olarak ta düşünülebilecek, yaşadığı yerleşim biriminde tarihi, kültürel, turistik, ekonomik ve manevi yönleri bulunan alan, eser, ören yeri ve edebi eserleri tanıma, temel özelliklerinin farkında olma ve gerektiğinde edindiği bilgileri başka bireylere doğru şekilde aktarabilme becerisini kapsamında bulunduran bir nitelik kazanma süreci olan bir okuryazarlık türüdür (Güven, 2018). Çanakkale, tarih boyunca Troialılardan Lidyalılara, Romalıları, Trakyalılardan Akalara, İranlılardan Helenlilere, Bizanslılardan sonra da Türklere kadar birçok kavim ve topluluğa ev sahipliği yapmış, destanlara konu olmuş zaferin ve barışın kentidir. Bu bağlamda bu araştırmanın yapılması Çanakkale İli'nde yaşayan ve öğrenim gören 4.sınıf öğrencilerinin yaşadıkları şehri ne kadar tanıdıklarının belirlenebilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma ayrıca alanına ışık tutan ilk çalışma olması sebebiyle bundan sonraki araştırmalara ve araştırmacılara örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.

Sınırlılıklar

1. Araştırma Çanakkale il merkezinde 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenim gören katılıma istekli dördüncü sınıf öğrencileri ile,
2. Araştırma okuryazarlık türlerinden sosyal bilgiler dersi ile bağlantısı olan okuryazarlık türleri ve literatüre yeni kazandırılmak istenen okuryazarlık türü olan yerel okuryazarlık becerisi ile,

3. Araştırmacılar tarafından hazırlanarak uygulanan yapılandırılmış görüşme formunda yer alan maddeler ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bu araştırma kapsamında ele alınan ve anlamı araştırma sürecine uygun olarak verilen tanımlar aşağıdaki gibidir;

Öğrenci: Çanakkale İlinde 2017-2018 eğitim öğretim yılında öğrenim gören ilkokul 4. sınıf öğrencileri.

Okuryazarlık: Yazı sembollerini anlamlandırma ve seslendirme ile başlayan ve bu becerinin etkili bir şekilde kullanılması ile olayları, olguları ve nesnelere daha ayrıntılı anlama ve anlamlandırma durumu (UNESCO, 2018).

Yerel Okuryazarlık: Bireyin vatandaşlık görevlerinden biri olarak da düşünölebilecek, yaşadığı yerleşim biriminde tarihi, kültürel, turistik, ekonomik ve manevi yönleri bulunan alan, eser, ören yeri ve edebi eserleri tanıma, temel özelliklerinin farkında olma ve gerektiğinde edindiğı bilgileri başka bireylere doğru şekilde aktarabilme becerisini kapsamında bulunduran bir nitelik kazanma süreci (Güven, 2018).

Kavramsal Çerçeve

Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. Kabul edilen ortak bir tanımlı olmamakla birlikte Sosyal Bilimler, insanla ilgili her noktaya temas eden ve çok sayıda dalı bulunan bir bilim olarak kabul edilmektedir. 16. yüzyıldan sonra, bilimsel bilgi ve bilim mantığı ortaya çıkartılmıştır. Sonrasında sosyal bilimciler de bu bilgi ve mantığı sosyal alanlarda uygulamaya çalışmışlardır. Bunun sonucunda doğayı anlamayı sağlayan tekniklerle toplumun yapısının da anlaşılabilmesine inanmışlardır. Bu bakış açısı sosyal bilimlerde insan özgürlüğünün ve iradesinin göz ardı edilmesi gibi bir durumu ortaya çıkarınca sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Bu sorunların çözümü için bir disiplin olarak “sosyal bilim” kavramı

ortaya atılmıştır. Sosyal olgulara uygun modeller içeren bu bilim modelinde tarihi, toplumu ve insanı konu alan disiplinlerin tamamı “Sosyal Bilimler” kavramı içerisinde toplanmıştır (Üner, 2011). Bununla bağlantılı olarak sosyal bilimlerin konusu insandır ve sosyal bilimlerde araştırılacak bir konu bulmak her zaman mümkündür. Geçmiş ve günümüz arasında, toplum ve insanlarla ilgili çeşitli araştırmalar sosyal bilimler sayesinde yapılmaktadır (Kabapınar, 2007). Sosyal bilimler, insanlar tarafından ortaya atılan gerçekleri ispatlamaya dayalı ilişkiler kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen, faal olan bilgiler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda belirtildiği gibi sosyal bilimler insan tarafından oluşturulan gerçekliğe odaklanabilmektir (Sönmez, 1995).

Sosyal bilimlerin okullara yansması ise Türkiye’de ve Dünya’da işlevsel olarak kullanılan “Sosyal Bilgiler” dersi adı altındadır. 1916 yılında ABD’de Ulusal Eğitim Derneği’nin toplantısında “Sosyal Bilgiler” ismi ilk defa dillendirilmiştir. Bunun sonucunda böyle bir dersin ülke genelinde okutulması tavsiye edilmiştir. Bu toplantıda ilgili dersin tanımı “konusu doğrudan insan topluluğunun gelişmesine ve insan topluluğuna ait olması dolayısıyla insanlığa dair olan derstir” şeklinde ifade edilmiştir (Moffatt, 1957; Akt: Safran, 2011). Ulusal Eğitim Derneği’nin orta dereceli okullarda yapılandırma komisyonunca ortaya çıkarılan Sosyal Bilgiler dersinin, okullarda ve eğitim kurumlarında bir öğretim alanı olarak, ABD’de 20. yüzyılın başlarında sosyal yaşantılarda ortaya çıkan anlaşmazlıkları ve sorunları çözebileceği gerekçesiyle ders programına konmasına karar verilmiştir. Sosyal bilgilerin programa girmesine katkı sağlayan bir diğer neden ise ilerlemecilik akımına ait olan “demokratik bir toplum için vatandaş yetiştirme” görüşüdür (Erden, tarihsiz; Akt: Kılıçoğlu, 2014).

Sosyal Bilgiler dersinin programlara girişi sonrasında çeşitli tanımları yapılmıştır. Garcia ve Michaleis (2001) tarafından yapılan tanımda Sosyal Bilgiler; eşitlik ve insan haklarının etkin olduğu bir toplumda duyarlı bir vatandaş yetiştirmek için insanlar arasındaki

ilişkilerin analiz edilmesi ve ortak mirasın esas niteliklerini gösteren bir program olarak belirtilmiştir. ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi'nin tanımında ise; vatandaşlık gereklerini kazandırmak için toplumbilimcilerin disiplinlerarası bir özellikle oluşturduğu bir çalışma alanı olarak ifade edilmiştir. İki tanımda da görüldüğü üzere yurttaşlık, vatandaşlık kavramlarına vurgu yapılmıştır. Tanımlarda vurgulanan sorumlu vatandaş yetiştirmek ve vatandaşlık gereklerini kazandırmak gibi önemli amaçların Sosyal Bilgiler dersi ile gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Ayrıca Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası bir yaklaşım özelliğine sahip olduğu da belirtilmektedir. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler, sosyal bilim disiplinlerinden seçilen öğrenciye uygun olan ve disiplinlerarası bağlarla birleştirilen bilgileri içerisinde barındıran bir bütün olarak görülmektedir.

Program içinde Sosyal Bilgiler coğrafya, antropoloji, hukuk, tarih, ekonomi, bilim, felsefe, sanat, edebiyat, doğa gibi kavramlarla uyumlu bir çalışma ortamı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel gayesi küresel bir dünyada birbirlerine bağımlı, farklılıkları olan demokratik vatandaşlar yetiştirmek ve bilgiye dayalı mantıklı karar verme yeteneğini geliştirme konusunda toplumun yeni üyelerine yardımcı olmaktır (NCSS, 1993; Doğanay, 2006, Akt: Albayrak, 2015). Bu süreçte Sosyal Bilgiler, bireyleri ve yaşadıkları hayatı konu aldığı için diğer bireylerin duygularını, düşüncelerini ve içsel yapımızı daha net anlamamıza yardımcı olur (Doğanay, 2002). Sosyal Bilgilerin çalışma alanı; eşya, sosyal kurumlar, dünya gibi kavramlarla etkileşimi ve bu etkileşimin geçmiş ve gelecekteki gelişiminin zaman kavramı içerisinde incelenmesi; toplumdaki örf, adet, sosyal problemler ve bireylerin yaşamsal faaliyetleri gibi konulardır. Bunlarla bağlantılı olarak Sosyal Bilgiler, kültürel mal varlığını ve özelliklerini, kişinin fiziki ve sosyal çevresi ile bağlantılarını ve tüm bunlarına kişinin yaşamına olan etkisini esas alan bir derstir (Güngördü, 2002). Buna bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersi, sosyal bilimlerin yapılarını çocukların düzeylerine uygun hale getiren bir yapıya sahiptir. Sosyal bilimleri sade hale getirerek, öğrencilere toplumsal hayata uyum

sağlama ve toplumsal hayattaki sorunları çözmeye ihtiyaç duyacakları tutum, beceri, bilgi ve değerleri kazandırmayı amaçlayan bir vatandaşlık eğitimi programıdır (Öztürk ve Otluoğlu, 2005). Sosyal Bilgilerin disiplinler arası yapısına atıfta bulunan bir başka tanımı ortaya atan Sözer (1998) kültür öğelerini, Sosyal Bilimler disiplinlerinden seçilenleri, disiplinler arası bir yaklaşımla çocukların algılama düzeyine uygun duruma getiren bir ders olarak Sosyal Bilgiler dersini işaret etmiştir.

Barr, Barth ve Shermis'in (1978) "vatandaşlık eğitimi gayesi ile insan ilişkileri ile ilgili tecrübelerin ve bilgilerin birleştirilmesi" şeklinde tanımladığı Sosyal Bilgilerin; kişiye hayatı boyunca ihtiyaç duyacağı beceri, bilgi ve duyuşsal nitelikler kazandırmada çok önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir (Öztürk ve Dilek, 2002).

Sosyal Bilgilerin sorumlu ve iyi bir vatandaş yetiştirmek amacı olduğunu belirten Erden (1996), dersin sosyal bilimlerden seçilmiş disiplinlere dayalı olduğunu ifade etmektedir. Doğanay (2004) ise Sosyal Bilgiler dersini diğer bilimlerin yöntemlerinden ve içeriklerinden yararlanıp insan ile ilgili konulara ulaşan bir ders olarak ifade etmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin insanın fiziksel ve sosyal çevresi ile etkileşiminin zaman kavramı içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alındığı ve demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyen bir çalışma alanı olduğu vurgulanmaktadır (Dikbaş, 2008).

Sosyal Bilgilerle ilgili çok farklı tanımlar yapılmış olsa da bu tanımların ortak özelliği olduğu görülmektedir. Örneğin tüm tanımlarda Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası bir özellikte olduğu ve öğrencilerin etkin, bilinçli ve demokratik bir yurttaş olmak özelliklerine katkı sağladığı görülmektedir. Yapılan tanımlar incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi ilkokuldan başlayarak öğrencileri yaşama hazırlayacak bilgi ve becerileri kazandırma, onları iyi ve demokratik birer yurttaş olarak yetiştirme ve yaşadığı topluma uyum sağlayan bireyler haline getirmede aktif bir öğretim alanı olarak tanımlanabilir. Tüm bunların sonucunda Sosyal

Bilgiler dersinin, bu tanımlarda yer alan niteliklerin kazandırılmaya çalışıldığı alan öğretim süreci olması, öğretim alanının nasıl bir işleyişe ve yapıya sahip olduğu da önemlidir.

Sosyal bilgiler öğretim alanı. Sosyal Bilgiler dersinin okullara bir ders olarak girişi 20. yüzyılın başlarında ilk olarak ABD’de gerçekleşmiştir. Böyle bir dersin tavsiye edilme gerekçesi ise toplumsal yaşamdaki anlaşmazlıklara, toplumsal yaşamdaki hızlı değişimlere ve çatışmalara bir çözüm önerisi olabileceği varsayımdır. Sosyal Bilgiler dersinin konu alanı olarak girişinin ise ilerlemecilik felsefesinin “sorumlu yurttaş yetiştirme” düşüncesine dayandığı söylenebilir. 1900’lü yıllarda bu dersin öğretim programına girişinin bir diğer etkisinin ise yeniden kurmacılık felsefesi ve öğrenciyi eğitimin merkezine alan eğitimcilerin çabaları olduğu söylenebilir. (Erden, tarihsiz; Akt: Kılıçoğlu, 2014).

Sosyal Bilgiler, kişilerin sonu olmayan isteklerinin giderilmesi amacıyla kişinin potansiyelinin daha verimli kullanılmasına ilişkin duyuşsal ve bilişsel nitelikleri ve bunlardan daha üst düzey nitelikleri taşıyabilecek bir derstir. Kişilerin vatandaşlık sorumluluk ve görevlerine yer veren bir alandır (Aykaç ve Başar, 2005). Bu alanların haricinde, bu dersin bireylerin ilişkileri, yaşayışı, kültürü, dünyadaki yeri ve stratejik önemi gibi konuları da kapsadığı söylenebilir (Kan, 2010).

Toplumların geçmişlerini, bugünlerini ve geleceklerini konu alan Sosyal Bilgiler, özellikle gelişmiş devletlerin öğretim programlarında yer tutmaktadır. Bu devletlerdeki Sosyal Bilgiler dersinin amaçları incelendiğinde duyuşsal ve bilişsel niteliklerin vatandaşlık eğitimine uyarlanabilen amaçlara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu amaçlar ise bu devletlerin siyasi, ekonomik ve toplumsal politikalarını belirlemektedir. Bu amaçlara ulaşmada Sosyal Bilgiler, bir ülkenin yetiştirmeyi amaçladığı insan profili ile doğrudan ilişkisi olan bir derstir (Öztürk ve Deveci, 2011). Böylesine önemli bir dersin ülkemizdeki tarihinden bir sonraki başlık altında bahsedilmiştir.

Türkiye’de sosyal bilgiler dersi tarihi. Sosyal Bilgiler konularının Cumhuriyet öncesi dönemde 1869 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde ilkokul programı kapsamında coğrafyaya, ahlaka ve tarihe dönük bir şekilde farklı dersler içinde verilmeye çalışıldığı görülmektedir (Özalp, 1982, s.166). 1913 yılında çıkarılan Tedrisat-I İptidaiye Kanunu ile tarih ve coğrafya derslerinde Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarının kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nde ise 5. Milli Eğitim Şurası’nda (1952) Sosyal Bilgiler adıyla bir ders ilk defa ortaya atılmış ama öğretim programlarına bu dersin eklenmemiş olmasıyla birlikte ilk öğretmen okullarında bu adla bir dersin işlendiği bilinmektedir (Sözer, 1998, s. 16).

Cumhuriyetin ilanından sonra ise 1926, 1936 ve 1948 yılı programlarında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler dersinin içeriklerini yerine getirmeye çalışmıştır. 1962 yılında ilkokul programlarına “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adında bir ders konularak Sosyal Bilgiler dersi kazanımları kazandırılmaya çalışılsa da tam anlamıyla bu Sosyal Bilgiler dersi anlayışını karşılayamadığından 1968 yılında ilköğretim 4. 5. 6. ve 7. sınıflardan itibaren “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi yerine “Sosyal Bilgiler” dersi müfredatta yerini ilk kez almıştır (Öztürk ve Dilek, 2005). Ders, 1985 yılından itibaren ise Milli Tarih ve Milli Coğrafya adı altında ortaokullarda okutulmaya başlanmış ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndan kaldırılmıştır. 1997 yılında 4306 sayılı kanun ile zorunlu sekiz yıllık eğitime geçişle birlikte Sosyal Bilgiler dersi tekrar 6. ve 7. sınıf düzeyinde müfredata yeniden konmuştur.

İlköğretimin sekiz yıla çıkartılması ve sistemdeki değişikliklerle birlikte Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 1968 yılı programı ile dersin genel amaçları bakımından değişmese de kapsam ve içerik bakımından birtakım değişikliklere gidilmiştir. 1998 programı ise 2005 yılında çıkartılan programa kadar yürürlükte kalmıştır. 2005 yılı programları olarak bilinen ilköğretim programlarında ise ders köklü değişikliklere uğramıştır (Yel, 2006). Bu bağlamda

yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın hazırlanma gerekçesi "Tüm dünyada ekonomik, toplumsal ve bireysel alanda yaşanan değişimi ve gelişimi; ülkemizde de demografik yapıda, yaşam biçimlerinde, bilgi teknolojisinde, üretim ve tüketim kalıplarında, ailenin niteliğinde, bilimsellik anlayışında, iş ilişkileri ve iş gücünün niteliğinde, küreselleşme ve yerelleşme süreçlerinde görmek mümkündür. Tüm bu yaşanan değişim ve gelişimleri kendi eğitim programımıza ve sistemimize yansıtmak bir zorunluluk halini almıştır" şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2005'a). 2004 yılından 2005 yılına kadar 1 yıl süre ile pilot uygulaması yapılan yeni öğretim programı diğer programlardan farklı olarak yapılandırıcı kuram konusunda öğretmenlere yardımcı olabilmek ve örnek teşkil etmesi amacıyla öğretmen kılavuzları hazırlanmıştır. 2015 yılında ise bu kılavuzlardan vazgeçilmiş ve ders programları daha sade hale getirilerek kimi alanlarda ve kazanımlarda değişikliğe gidilmiştir. Bu değişim 2017 yılı taslak programda sunulmuştur. Uygulama ve yaklaşım biçiminde çok derin değişikliklere gidilmeyen bu program ise 2018-2019 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Sosyal Bilgiler dersi programının ilkökul düzeyindeki yeri ve önemi ise bir sonraki başlık altında anlatılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin ilkökuldaki yeri ve önemi. Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye'deki tarihinin bir önceki başlıkta da çok kısa olduğu görülmekte birlikte bu kısa zamanda oldukça iyi bir ilerleme kaydettiği söylenebilir. Fakat bu gelişmelere rağmen hala istenilen düzeyde olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu eksiklikler ise yaşanan toplumsal olaylarda fark edilebilmektedir.

Türkiye'de sorumluluklarının farkında olan, üretken, vatansever birbirine saygılı bireyler yetiştirmek iyi ve kaliteli bir Sosyal Bilgiler eğitiminden geçmektedir (Safran, 2008).

Nitelikli bir yapıya sahip Sosyal Bilgiler öğretiminden beklenen başlıca görevler ise; Türkiye Cumhuriyeti kazanımlarına sahip çıkan, milliyetçilik doğrultusunda birbirlerine bağlı

olan, olumlu geleneksel değerleri korumanın yanında çağdaş ve evrensel olan değerleri olan bireyler yetiştirmektedir (Safran, 2006).

Sosyal Bilgiler dersi bireylere temel becerileri kazandırarak onların sorumluluk bilinci olan iyi bir vatandaş olarak yetiştirilmelerine katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bireylerin yaşadıkları toplumların yapısına uygun olarak yetiştirilmesine de katkıda bulunmaktadır (Deveci, 2003; Öztürk, 2007; Ata, 2011). Sosyal Bilgiler dersi bireylere kendi değerlerini öğreterek, demokratik tutum ve davranışların küçük yaşlardan itibaren öğretilmesini sağlamaktadır (Sözer, 1998). Ayrıca öğrencilerin kendine güvenen, iř birliği gerçekleştirebilen, yaratıcı dūřünebilen bireyler yetiştirmek amacıyla ihtiyaç duyulan bilgiye öğrencinin kendi kendine ulaşmasına ortam hazırlamaktadır (Deveci, 2003).

Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin topluma ve çevreye karşı olan görev ve sorumluluklarını öğrenmesi, temel bilgi, beceri ve davranışları kazanması açısından en uygun derslerin başında geldiği söylenebilir (Aykaç, 2007). Tüm bu gerekçeler ve amaçlar doğrultusunda değişimlere uğrayan Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilerin insan haklarına bağlı, sorgulayan, çevresindeki sorunlara duyarlı, demokratik değerlere bağlı, inceleyen, araştıran ve problem çözebilen bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kazanımların hayata yansımaları ise yine Sosyal Bilgiler dersinden beklenenler arasında sayılabilir (Doğanay, 2008).

Sosyal Bilgiler dersinin temel amacı doğrultusunda öğrencilerden iyi birer vatandaş olmaları beklenmektedir. Bunun haricinde ise bu dersin öğrencilerde farklılıklara karşı hoşgörölü olma, farklı kültürleri tanıma, eleştirel olma, özgün olma, problem çözüme, bağımsız dūřünme yeteneklerini geliştirme, bunlardan sonuçlar çıkarma, yaşadıkları toplum ve kendileri için önemli olan gün ve haftaları tanıma gibi önemli özellikleri kavramalarını sağlayarak (Açıkgoz, 2006) yine öğrencilerde duyuşsal niteliklerin oluşmasına ve üst düzey becerilerin kazandırılmasına katkı veren bir ders olarak ilkokuldaki yeri çok önemlidir.

Sosyal bilgiler dersinin amaçları. Türkiye tarihinde 1968 programı ile yer alan Sosyal Bilgiler dersinin genel amacı; “Ekonomik Yaşama Fikrini Geliştirme Yönünden”, “Dünyayı, Yurdu ve Çevreyi Tanıma Yetenekleri Yönünden”, “Yurttaşlık Sorumlulukları ve Görevleri Yönünden” ve “Toplumda İnsanların Birbirleri ile Olan İlişkileri Yönünden” şeklinde ifade edilerek dört ana bölümden ve yirmi sekiz maddeden oluşmaktadır. Bu programda ağırlıklı olarak vatandaşlık sorumluluklarına ağırlık veren bir amaç yapısı vardır. Disiplinlerarası yapısı sebebiyle içerisinde birçok alanı bulunduran bu ders zamanla birçok değişime ve yeniliğe uğramıştır. 1998 yılındaki programda 1968 yılının amaçları korunak sadece 28. madde 34. madde çıkartılmıştır. Ağırlığın yine vatandaşlık alanı üzerine olduğu bu 1998 programı, 2005 yılındaki yeni program ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır. Birçok değişimin yaşandığı 2005 programının temel vizyonu ise; “Çağdaş Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, yaşadığı çevreye duyarlı, kullanan ve düzenleyen (kritik ederek düşünen, yaratıcı, sosyal yaşamda etkin, doğru ve etkili karar veren) sosyal katılım becerileri gelişmiş, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek” (MEB, 2005) şeklinde belirlenmiştir. 2018-2019 yılı itibarıyla başlayan 2017 programı olarak bilinen son programda ise dersin amaçları 18 madde olarak aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (MEB, 2018):

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,

Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

- 1 Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
- 2 Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
- 3 Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- 4 Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
- 5 Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- 6 Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
- 7 Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
- 8 Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
- 9 Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
- 10 Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,
- 11 Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,

- 12 Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
- 13 İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
- 14 Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
- 15 Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
- 16 Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

1968, 1998 ve 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programları içerisinde olan amaçları yönüyle ele alındığında 1968 ve 1998 programlarında ortak ifadelerde yer alan dört ana bölümün 2005 programında kaldırıldığı, bunun birlikte 2005 programında amaçların 18 maddeye indirildiği görülmektedir. 2005 programında amaç ifadesi yerine ise “kazanım” ifadesi benimsenmiştir. Bu kazanımların yapı olarak sürece dönük ve daha anlaşılır biçimde kaleme aldığı söylenebilmektedir. 1968, 1998 ve 2005 programları içerik olarak incelendiğinde ise üç programda da en çok vatandaşlığın vurgulandığı görülmektedir. Bunun sonucunda ise Türk eğitimin sistemi açısından Sosyal Bilgilerin bir yurttaşlık becerisi kazandırma dersi olarak görüldüğü ve bu özelliğinin korunduğu yorumu yapılabilir. (Akpınar, Kaymakçı, 2012: Akt; Berber,2019). Genel amaçlarından bahsedilen Sosyal Bilgiler dersinin içeriği bundan sonraki başlıkta aktarılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin içeriği. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 1968 yılından 2005 yılına kadar içerik yapısından amaçlara ulaşım konusunda bilgiye ağırlık veren bir düzen benimsenmiştir. Bunun kullanılmasının sebebi ise eğitim programının temelinde yatan felsefe olan esasicilik felsefesi anlayışındandır. 2005 Sosyal Bilgiler Eğitim Programı'nda

önceki programlardan farklı olarak kazanımlara uygun kullanılabilir ve düzenlenebilecek bir içerik sınırlaması vardır. İçerikte geçmişte görülen doğrusal yapısı yerine buluşa ve yapılandırmacı kurama uygunluğundan dolayı sarmal bir yapıda düzenlendiği ifade edilmiştir (Berber, 2019).

Yeni programının toplumsal yaşamın bütün alanlarını kapsadığı sekiz öğrenme alanına parçalandığı ve bu alanların birbiri ile ilişkili olduğunu görülmektedir. Bu öğrenme alanları, “Birey ve Kimlik”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Zaman, Süreklilik ve Değişim”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, “Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler”, “Güç, Yönetim ve Toplum”, “Küresel Bağlantılar” şeklindedir (MEB, 2005). Buna bağlı olarak her sınıf için belirlenen üniteler ise bu öğrenme alanlarına uygun olarak belirlenmiştir. Bu ünitelerde bilgidan çok kazanımlara ulaşmada kolaylık sağlayacak etkinlikler yer almaktadır. Etkinlikleri temel olarak öğretmen belirlemekte olup öğretmenlere yardımcı olacak kılavuz kitaplar da yeni programda hayata geçirilmiştir. Yeni programla birlikte ara disiplinler, kazanım, ders içi ve dışı etkinlikler, etkinlik, öğrenme alanı, beceri ve kavram gibi ögeler ortaya çıkmıştır.

Vurgulanan bu öğelerden önemli olanlarından biri de kavramlardır. Kavram; olgusal yapılardan hareket ederek geliştirilen; duyguların, insanların, fikirlerin, nesnelere ortak özelliklerini tanımlayan ve dil ile ifade edilen bir bilişsel bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal Bilgilerde kavram öğretiminin akademik başarılar üzerinde etkili olduğu, hatırlamayı sağladığı, gerçek ve yanlış anlamayı ayırt ettiği, öğretimi kişiselleştirdiği vurgulanmıştır. (Özdemir, 2009; Akt: Albayrak 2015). Bu kavramlardan bazıları şu şekildedir; Bağımsızlık, Cumhuriyet, Anayasa, Ulaşım, Özgürlük, Yasa, Emek, Gelenek, Çevre Kirliliği, Haberleşme, Milli Egemenlik, Değişim ve Süreklilik, Kültür, Verimlilik, Şehirleşme, İhracat, Milli Egemenlik, Özgürlük, Ortak miras vb. (MEB, 2010).

2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kavramların haricinde ilk kez dersler arasında ve yaşamla iç içe ilişkiler kurmaya yardımcı ara disiplinlere yer verildiği görülmektedir. Bunlar; Yurttaşlık, Kariyer Bilinci Geliştirme ile İnsan Hakları, Spor Kültürü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Girişimcilik, Afet Eğitimi, Özel Eğitim ve Sağlık Kültürüdür.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın içeriği temel düzeydeki bilgileri yukarıda anlattığımız gibi 2005 programı ile birlikte köklü değişime uğramış ve ortaya birçok öge çıkmıştır. Bu içeriğin okullardaki öğrenme ve öğretme sürecinin nasıl olduğu ve Sosyal Bilgiler dersindeki değerlendirme aşağıdaki başlıkta incelenmiş ve aktarılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinin öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, ilkökul seviyesinde dördüncü sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere haftada 36 toplamda 108 saatlik bir ders süresi öngörülerek hazırlanmıştır (MEB, 2005).

Yenilenen 2005 programının öğrenci merkezli bir anlayışla hazırlandığı öngörülerek etkinliklere dayalı bir öğretim söz konusudur. Geleneksel öğretim anlayışından farklı olarak bilginin kaynağına ulaşmayı, düşünme becerilerini ortaya çıkarmayı ve öğrenmeyi önemseyen bir anlayış benimsenmiştir. Bu bağlamda programda öğrencilerin düşünceleri sağlanmaktadır. Öğrencilerin problem çözmeleri ve edindikleri bilgiyi yeniden yapılandırmaları gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2005). Bu doğrultuda yapılandırmacı kuram uygulamalarına ve alternatif yaklaşımlara yer verilmesi önerilmektedir. Öğretmen kılavuz kitapları ile de bu görüş desteklenmiştir.

İlkökul Sosyal Bilgiler Dersinde kazandırılması gereken beceriler; sebep sonuç ilişkisi kurma, tablo, diyagram ve grafik okuma, karşılaştırma yapma, delili kullanma ve tanıma, bilgiyi kullanma ve yazma, mekânı algılama, kütüphane ve referans kaynakları kullanma şeklinde sıralanabilir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, öğrencilerden ve onların yakın çevrelerinden ilerleyerek kazanımları sağlar. Program, öğrenci merkezli anlayışa dayanır. Öğrenciyle birlikte aile ve çevre de öğrenme sürecinin içindedir. İçinde barındırdığı etkinliklerle öğrencilerin sadece bilgi edinmelerini değil önceden barındırdığı becerilerin bilgilerle aktarımı sağlarken her öğrencinin aktif olmasını sağlar (Özdemir, 2009Akt: Albayrak, 2015).

Sosyal Bilgileri dersi öğretim sürecinden sonra gelen ölçme ve değerlendirme sürecinde insanın doğasına uygun olan ürün ve sürecin birlikte ele alındığı tümel değerlendirme anlayışı benimsenmiştir. Tümel değerlendirme ile ölçme ve değerlendirmede çeşitlilik ve esneklik anlayışına bağlı olarak hareket edilmesi gerektiği yeni programda vurgulanmaktadır. Bunun sonucunda programdaki ölçme ve değerlendirmede öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve uygulayıcılarından beklenmektedir. Öğretmenlerden en temel beklenti ise özgünlüktür.

Kısa sürede Sosyal Bilgiler dersi içindeki kazanımlar uzun yıllar öğrencilere doğrudan olarak verilmeye çalışılmıştır. Yıllar boyunca program sürekli değişime uğrasa da verilmek istenen amaçlar ve konular benzerlik göstermektedir. Bu derste verilmek istenenlerin büyük önem teşkil ediyor olması bu alanla ilgili çalışmaların, ölçme ve değerlendirme ölçütlerinin arttırılabileceğini düşündürmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin gayesi olan iyi bir yurttaş yetiştirmek ilkesine bağlı olarak gelişen iyi bir okuryazar olabilmenin de bu ders sayesinde olabileceği öngörülmektedir. Okuryazarlık ve Sosyal Bilgiler ile okuryazarlık ilişkisi bundan sonraki başlıklar altında incelenmiş ve anlatılmıştır.

Okuryazarlık kavramı. Gelişim ve farklılaşma insanlığın var olmasından bugüne kadar devam eden olgulardandır. Tarih boyunca yaşananlar akabinde farklılaşmayı, değişimi ve gelişimi meydana getirmiştir. Günümüz yüzyılında yaşanan bu değişimde en büyük etkenin ise teknoloji ve bilimdeki gelişmeler olduğu söylenebilir (Uzan, 2018).

Bilim ve teknolojideki bu değişim ve gelişmelerin insanoğlu üzerindeki büyük etkisi, insanlara yeni beceri ve davranışların kazandırılması gerekliliğini ortaya koymuştur. İnsanların, çağın gerisinde kalmamak için eskiden daha fazla çaba göstermesi gerektiği rahatlıkla söylenebilir. Bu sebeple içinde yaşanan çağın eğitim anlayışında da köklü gelişim, değişim ve farklılaşmaların yaşandığı söylenebilir. Bulunduğumuz zamanda eğitimin kişiye kazandırması gerekenlerin sayısında ve düzeyinde geçmişe oranla büyük artış meydana geldiği, bütün toplumların eğitim alanında yaptığı reformlara bakıldığında anlaşılabilir (Tüzel, 2013: Akt; Uzan, 2018)

Bu yaşanan gelişmeler ile birlikte eğitimde kullanılan kavramların tanımlarında ve anlamlarında köklü değişikliklerin yapıldığı ifade edilebilir. Bu köklü değişikliklerin merkezinde olan kavramlarda biri de okuryazarlık kavramıdır (Kellner, 2001: Akt; Uzan, 2018). Yaşanılan zamanda okuryazarlık kavramının anlamının geçmişe göre farklılaştığı söylenebilir. Okuryazarlık kavramının en klasik ve akla gelen ilk anlamı okumak ve yazmak becerisine sahip olmak tanımıdır. Okumak ve yazmak kavramı ayrı ayrı ele alınacak olursa, okuma” yazılı bir metindeki simgeleri çözümleyebilme davranışı” olarak tanımlanabilir (Güneş,1997). Yazma ise “kişinin yine aynı simgeleri çeşitli materyaller ile anlaşılır ve görünür hale getirmesi” olarak tanımlanabilir (Güneş,1997). Bunun sonucunda okuma ve yazma becerisine sahip bireylerin okuryazar olduğu söylenebilir. TDK (2017)’ye göre okuryazarlık “okuryazar olma hali”, okuryazar ise “okuması yazması olan ve eğitim almış kişi” olarak tanımlanmıştır.

Fakat bahsedilen yeni gelişmeler ile birlikte bu kavramın anlamının sadece bununla sınırlı olmadığını ortaya koyulmuştur. Tanımda net bir fikir birliğine varılmış olmasa bile birçok araştırma okuma yazma becerisi ile okuryazar olma durumunun aynı olmadığını belirtmiştir (Altun, 2005; Fryer, 2003; Gürsoy, 2017; Wagner ve Kozma, 2003).

Okuryazarlık kavramının tarihteki süreci incelendiğinde, 1950’lerde ortaya atılan ilk tanımlarda okuma ve yazmadan farklı bir tanım yapılmadığı görülmektedir. 50 yıl boyunca kavramın anlamıyla ilgili sorular sorularak anlam çeşitli yönleriyle ele alınmış, nihai olarak kavramın alfabeyle bağlı bilişsel bir beceriden çok daha farklı anlamlar taşıdığı ileri sürülmüştür (Aşıcı, 2009; Önal, 2010).

Lankshear (1999)’a göre okuryazarlık kavramında değişimi sağlayanlardan en çok dikkat çekenleri şunlardır (Akt; Uzan, 2018):

- 1 Okuryazarlık ile sözel düşüncedeki somut dilin yerini bilimdeki soyut dil almıştır.
- 2 Okuryazarlık ile birlikte analitik düşünme süreçleri başlamıştır.
- 3 Mantıklı ve soyut düşünme becerisi yazmanın gelişmesi ile ilgilidir.
- 4 Okuryazarlık dili geliştirdiği gibi düşünceyi de değiştirmiş ve geliştirmiştir.
- 5 Okuryazarlık insan ve sosyal bilimlerinin bağımsız değişkeni olduğu kadar insanların kültürlerinde yüksek gelişim düzeylerine erişmelerine sağlamaya çalışan bir araçtır.

Yeni yüzyıla giriş ile bilimdeki ve teknolojideki ilerlemeler birçok alanı etkilediği gibi eğitim ve okuryazarlık alanlarını da etkilemiş ve köklü değişikliklere sebebiyet vermiştir.

Mclaughlin’e (1998) göre “bir kelimeyi ifade edebilmek ya da harflerin sadece kelimeler oluşturmak için bir araya getirilmesi okuryazarlık kavramını tek başına tanımlamaya yetmemektedir”.

Miser’e (2002) göre “genel anlamda kodları çözümlenmek olan okuma-yazmadan farklı olarak okuryazarlık, anlamlar oluşturmayı ifade eder. Günümüz dünyasında insanların yeterince gelişmesi için yaşadıkları bu dünyayı yeterli düzeyde anlama ve kendini anlatabilme becerileri gün geçtikçe artmaktadır”.

Altun’a (2005) göre okuryazarlık ise “kavramları, olayları ve nesnelere daha ayrıntılı bir şekilde anlama ve bu anladıklarını içselleştirerek kendini ifade etme durumudur.

Toplumdaki değerleri, becerileri ve bilgileri anlama, anlamlandırma, diğer insanlarla paylaşma, yorumlama ve diğer insanlara aktarma aracıdır”.

Okuryazarlık kavramı tarihsel süreçlere paralel olarak okuma ve yazma kavramlarından doğmuştur ancak günümüzde çok geniş bir anlama sahiptir (Gül, 2007)

Aşıcı (2009) ise araştırmasında “okuma ve yazma becerileri kapsamında bireyin yaşadığı hayatı, nesnelere algılayışı, olguları algılayışı ve hayatındaki her şeye bir anlam yüklemesi” olarak tanımlar. Belirttiği durumdan farklı olarak kavramın batı kültüründe yaşanan değişiminden bahseder. Kavramın İngiltere’de “literacy” olarak adlandırıldığı ve bu adlandırmanın ilk başlarda harfleri seslendirme ve okuma olarak tanımlandığı, sonrasında yaşanan değişimlerle anlamının genişlediğini ifade eder. Günümüzde ise okuryazarlık kavramını “okuma ve yazmanın dışında çok daha farklı anlamı olduğunu zihinsel beceriyi, dili kullanmayı gerektiren bir eğitim terimi” olarak adlandırmaktadır (Aşıcı, 2009).

Lankshear ve Knobel’e (2001) göre okuryazarlık kavramını sadece okuma yazma ile ifade etmek, bireyi yaşadığı çağda çok dar bir çerçevede sınırlandırmaktır (Akt; Uzan, 2018)

Okuryazarlık harfleri çözümlenmeye değil anlamlandırmaya dayalı olan, çağın gerekliliklerine ve beklentilerine çözüm getirebilen bir özellik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca okuryazarlık kavramının okumadan ve yazmadan farkını ifade ederek bu farklılıkları dört ana başlıkta toplamıştır (Tuzel, 2013: akt. Uzan, 2018):

- 1 Okuma-yazma kod çözümlenmeye, okuryazarlık ise bunları anlamlandırmaya dayalıdır.
- 2 Okuma-yazma bir kategori belirtir. Okuryazarlık ise bir derece belirtir.
- 3 Okuma-yazmanın sembolleri ortamdaki harfler; okuryazarlığın sembolleri ise “şeylerdir”.
- 4 Okuma yazmanın tanımlanması yapılmıştır ve bitmiştir. Okuryazarlığın tanımlanması ise hala devam etmekte ve gelişmektedir.

Okuryazar olmakla okuma yazma bilmenin eş olmadığı bilinmelidir. Okuma yazma yazılı olan metinleri çözümlmek iken okuryazarlık bir alanda bilgiye sahip olma ve bu sahip olduğu bilgiyi anlamlandırma becerisini ifade eder (Aytaş ve Kaplan, 2017).

Yukarıda bahsedilen okuryazarlık tanımlarına bakıldığında bu kavram çok geniş bir kavramdır. Bu geniş çerçevede tüm araştırmacılar tanımlama yaparken, tanımlarında ortak noktalara değindikleri görülmektedir. Örneğin okuryazarlığın bilinen en basit anlamı olan okuma-yazma ile sınırlandırılmayacağı ifadesi tüm araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Yine bu tanımlardan hareketle kavramın bir anlamlandırma çabası olduğu, çağın gereksinimlerine uyum sağlamayı gerektirmesi gibi özellikler de ön plana çıkmaktadır.

Okuryazarlık kavramında farklılaşma ve gelişme göz önüne alınırken genellikle yakın geçmişteki teknolojiye de bilimdeki değişimlerin neden olduğu söylenebilir. Bu yakın geçmişte akıllı telefonların ve sosyal medyanın hayatımıza girmesi toplumdaki insanların beklentilerini farklı bir boyuta taşımıştır. Bunun sonucunda mevcut okuryazarlık türlerinin yanında birçok yeni okuryazarlık türleri ortaya çıkmıştır. Bu yeni okuryazarlık türlerinin çoğu tahmin edileceği gibi teknoloji ile doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılıdır. Sert (2008) çağımızda bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, teknolojik okuryazarlık, sayısal okuryazarlık gibi teknolojinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan türlerden bahsetmektedir. (Akt; Karaman, 2010). Önal (2010) ise okuryazarlık kavramının ortaya çıkışından çağımıza kadar olan süreçte ortaya çıkan okuryazarlık türlerini şu şekilde derlemiştir;

Ağ okuryazarlığı, ahlak okuryazarlığı, Amerikan okuryazarlığı, anayasa okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, coğrafya okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, çoklu kültür okuryazarlığı, dans okuryazarlığı, dijital/sayısal okuryazarlık, dünya okuryazarlığı, e-okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, enformasyon teknolojisi okuryazarlığı, eskiçağ okuryazarlığı, gazete

okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, grafik okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, kütüphane okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, meslek okuryazarlığı, politika okuryazarlığı, sinema okuryazarlığı, tarım okuryazarlığı, tarih okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, televizyon okuryazarlığı, tüketici okuryazarlığı, yasa okuryazarlığı, yatırım okuryazarlığı, yurttaşlık okuryazarlığı, web okuryazarlığı.

Önal'ın (2010) derlediği okuryazarlık türleri haricinde bu kavram sürekli geliştiği için finans okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, sosyal okuryazarlık, aile okuryazarlığı gibi türleri de okuryazarlık türleri arasına(bunu ben ekledim) eklemek mümkündür.

Bu çalışmada ise bahsedilen tüm bu alanlardan ya da türlerden değil de Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgisi olan okuryazarlık türlerine ve literatüre yeni kazandırılmak istenen yerel okuryazarlık kavramına odaklanılmıştır. Yerel okuryazarlık; basit tanımı ile kişinin yaşadığı yöredeki tarihi, milli, manevi değerleri ne kadar biliyor olma derecesidir. Bu beceriyi edinmenin de her okuryazarlık türünde olduğu gibi küçük yaşlardan itibaren verilmesi yani ilkokul Sosyal Bilgiler dersinde verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretiminin temel amacı olan iyi birer yurttaş ve aktif birer vatandaş yetiştirmek kazanımı ise okuryazarlık kavramının ön koşullarından biri olarak görülmektedir. Bu çalışmada yerel okuryazarlık türünün işleme amacı kişinin yaşadığı çevreyi daha iyi tanıması ve tanıtması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Okuryazarlık kavramı ile Sosyal Bilgiler öğretimin ilişkilendirilmesi ise bundan sonraki başlık altınca incelenmiştir.

Sosyal bilgiler ile okuryazarlık kavramının ilişkilendirilmesi. Okuryazarlık kavramı, Sosyal Bilgiler eğitimin temel amaçlarından olan aktif vatandaş yetiştirmenin ön koşullarından biridir. Değişen ve gelişen zamanla birlikte kavramlardaki anlam da değişmektedir. Vatandaşlık önceleri ülkesine bağlı olma, itaat etme, yasalara uyma, görevlerini yerine getirme olarak anlamlandırılmaktaydı. Demokrasinin gelişimi ile birlikte

vatandaşlık hak ve özgürlüklerini bilmeye ve doğru bilgiye ulaşmaya dayalı aktif katılıma doğru anlam değiştirmeye başladı. Aktif vatandaşlardan beklenen bu yeni görevler, bu görevlere uygun olan yeni becerilerin kazanılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu becerilerin biri de okuryazarlık becerisi kazanmaktır (Gençtürk ve Karatekin, 2013).

Tüm bunlardan hareketle okuryazarlık demokratik ve aktif vatandaşların sahip olması gereken becerilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıda okuryazarlık başlığında bahsedildiği gibi okuryazarlık kavramı da zamanla gelişime ve değişime uğrayan kavramlardandır. Geleneksel anlamı ile okuryazarlık konuşma, yazma ve okuma gibi becerilerin kazanımını kapsamaktaydı. Teknoloji ve kültürün değişmesi ile de okuryazarlık kavramı yeni anlamlar kazanmaya başlamıştır. 21. yüzyılda okuryazarlık sembolleri anlamının ötesinde yorumlamayı, anlamlandırmayı ve yeniden oluşturmayı içermektedir.

Kavramlarla birlikte içinde yaşadığımız sosyal ve fiziksel dünya da hızla değişmektedir. Sosyal Bilgilerin temelini oluşturan sosyal dünyayı daha iyi anlamak ve kavramak amacıyla sürekli değişen bu bilgileri doğru anlamlandırmak ve yorumlamak gerekir. Yeni anlamıyla okuryazarlık, sosyal dünyayı güvenilir ve doğru olan bilgilere dayalı olarak anlamlandırmak için yeni kuşağın sahip olması gereken becerilerden biri olarak tanımlanmaktadır. Bunların sonucunda ise okuryazarlık becerisinin aktif ve demokratik vatandaş yetiştirme amacına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında olan ve Sosyal Bilgiler eğitimi amaçları ile eşleşen okuryazarlık türlerinden alttaki başlıkta bahsedilmiştir.

Sosyal bilgiler dersi kapsamında okuryazarlık türleri. Bu bölümde yirmi birinci yüzyılda bilinen ve Sosyal Bilgiler eğitiminin disiplin ve çalışma alanları ile ilgili olan ve Sosyal Bilgiler eğitimine fayda sağlayacak okuryazarlık türlerinin tanımlarına yer verilmektedir. Tüm bu bilinen okuryazarlık türleri tanımlarından sonra ise çalışmanın asıl

amacı olan “yerel okuryazarlık” kavramının tanımı ve yerel okuryazarlığın Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkisi tanımlanacaktır.

Coğrafya okuryazarlığı. Bir yerin lokasyon bilgisine sahip olma, harita okuma, farklı bölgelerdeki kültürleri anlama, insan ilişkilerini anlama ve coğrafi bakışa sahip olma becerisidir (Gençtürk, E. 2013, s. 28). Sosyal Bilgiler eğitiminin disiplin alanlarından biri coğrafyadır. Coğrafya dersinin ilk Sosyal Bilgiler eğitimi adı altında verilmesinden dolayı coğrafya okuryazarlığı becerisinin kazandırılması öğrencinin coğrafya dersindeki başarı oranını yükseltecektir.

Çevre okuryazarlığı. Çevresel sistemlerin devamlılığı, çevresel sistemleri anlayabilme ve yorumlama kapasitesi, çevresel sistemlerin yeniden kurulması ya da iyileştirilmesi için yapılması gereken uygun davranışlar olarak tanımlanmaktadır. (Roth, 1968; Akt., Karatekin, K. 2013 s.49). Çevre okuryazarlığı ile Sosyal Bilgilerin birçok disiplinin yardımı ile inşa edilmiş olması bu iki kavramı yaklaştıran en önemli unsurdur. Sosyal Bilgilerin bir kısım amaçları ile çevre okuryazarlığının odağını oluşturan konular arasında yakın bir ilişki vardır. Çevre okuryazarlığının odağını oluşturan “doğal ve sosyal sistemler arasındaki bağlantı ve insanın doğayla bütünleşmesi” ile Sosyal Bilgilerin genel amaçları içinde yer alan “yaşadığı dünyanın ve yerin coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevresi arasındaki etkileşimi açıklar” ifadeleri arasında benzer ve yakın bir ilişki olduğu görülmektedir (Karatekin, K. 2013 s.60). Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretim alanı olan “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ünitesindeki kazanımlar ile çevre okuryazarlığı yakın bir ilişki içindedir. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler eğitiminin amacı gerçekleştirildiğinde aslında öğrencilere çevresel okuryazarlık becerisi de benimsetilmiş olacaktır.

Ekonomi okuryazarlığı. Gençlerin üretici, tüketici, seçmen ve yatırımcı rollerinde, vatandaş olarak gelecekları için daha iyi kararlar almalarında ve dünyayı daha iyi anlamalarında gerekli olan ekonomik konularda yeterli bir bilgi seviyesine ulaşılabilmesidir

(Akhan,2013 s.79). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı bireylerde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik alanlarda da olumlu davranışlar geliştirmeyi amaçlar. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinde “üretim, dağıtım, tüketim” konusu altında ekonomi öğretimi yapılmaktadır. Ekonomi öğretimi alan bir öğrenciye de aynı zamanda ekonomik okuryazarlık becerisi kazandırılmak istenmektedir.

Eleştirel okuryazarlık. Eleştirel okuryazarlık, farklı kaynaklardan gelen verilerin eleştirel düşünme becerisi ile değerlendirilmesi; eleştirel okuma, bireyin okuduklarını yargılaması, sorgulaması ve aklını kullanarak bir sonuca varmasıdır. Eleştirel okuryazarlık, eleştirel düşünme becerisi ile iç içedir (Köksal, H. 2013 s.120). Sosyal Bilgiler dersi yapısı gereği veri kaynakları üzerine çalışılması gereken bir derstir. Fakat kullanılacak bu veri kaynakları her zaman güvenilir değildir. Bu yüzden öğrenciler üst düzey bilişsel beceri olan eleştirel düşünme becerisini kullanıp yani eleştirel okuryazar olup, sorgulamalı ve aklını kullanarak bir sonuca varmalıdır.

Harita okuryazarlığı. Geleneksel anlamda dünya ile ilişki kurmamızı sağlayan, durumsal anlamda mantıksal çıkarımlarda bulunarak bireyin zihinsel şemaları yapılandırması ile evrensel ve toplumsal bağlamdaki değer yargıları, grafikleri, ritüelleri ve göstergeleri okuyup anlayabilme yeteneğidir (Duman ve Girgin, 2007; Akt. Sönmez, 2013 s.144). Başka bir ifade ile haritaya bakıldığında zihinden geçen anlamlandırmaların ifadesidir (Sönmez,2010). Bunun sonucunda harita okuryazarlığı bireye eylem, obje, düşünce sembol ve grafikleri anlama ve yorumlama fırsatı vererek, yaşam boyu öğrenme bilincini oluşturma, bu bilinci geliştirme ve problem çözme becerileri kazandırır. Sosyal Bilgiler dersi farklı disiplin alanlarından oluşan bir yaklaşıma sahiptir ve Sosyal Bilgiler dersinin en temel amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleşmesinde ise Sosyal Bilgilerin temel disiplinlerinden biri olan Coğrafya, ayrı bir yerdedir (Gençtürk, 2009; Akt., Sönmez 2013 s.151). Coğrafyanın anlaşılabilmesi ve öğrencilerin çevreyi tanıyabilmesi için çocuklara harita

ve küre kullanılmalıdır. Bu kazanımın sağlanması ancak Sosyal Bilgiler dersi ile mümkündür. Öğrencilerin bir yere gittiği zaman kazandığı harita becerileri ile kendi kendine yetmesi gerekir. Bu noktadan hareketle de harita okuryazarlığını temel eğitim seviyesinde topluma kazandırmak ancak Sosyal Bilgiler Dersi ile mümkündür.

Hukuk okuryazarlığı. Hukuk bağlamında kullanılan kelimeleri anlama ve tanıma, adalet sistemine olan erişim haklarına ulaşma ve yabancı hukuk terimlerini tanıma yeteneğidir (Council of Canadian Administrative Tribunals,2005, White,1983; Akt. Oğuz 2013 s.161). Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından biri öğrencinin günlük hayatta karşılaşacağı sorunlara çözüm üretebilecek yeterlilikte olmasıdır (Bilgili, 2010, s.152). Hukuk bilimi ise öğrencinin günlük hayatta karşılaşılacak kullanacağı temel bilgileri ve kavramları öğrenciye kazandırmaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersi hukuk eğitimi konularına yer vermektedir Hukuk bilimi konuları, ilköğretim basamağında aktarılarak öğrencilerde hukuk okuryazarlığı bilincinin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Medya okuryazarlığı. Medya okuryazarlığı; yazılı ve yazılı olmayan, büyük farklılık gösteren yapılardaki (televizyon, internet vb.) mesajlara ulaşılması, bunları değerlendirme, iletme ve çözümleme becerisi olarak tanımlanmaktadır. (İnceoğlu,2007, s.4; Akt., Ertek, 2013) Gazete, internet, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarının ve güncel olayların öğretimi gibi eğitsel konular Sosyal Bilgiler dersinin kapsamındadır. Değişen ve gelişen teknoloji ile öğrenciler sürekli yenilik içindedirler. Fakat bu yenilikleri sağlıklı kullanıp nitelikli bir vatandaş olarak yetişmek en önemli konudur. Bu yüzden bu teknolojik yenilikler ya da medya hakkında öğrencilerin bilinçlenmesi için öğrencilere medya okuryazarlığı becerisinin kazandırılması gerekmektedir. Medya ile güncel olaylarla iç içe olan Sosyal Bilgiler dersi ise medya okuryazarlığının kazandırılmasında etkin rol oynamaktadır.

Tarih okuryazarlığı. Araştırmacı, tarihsel olayları eleştirel bir tutumla ele almayı; ulaşılan farklı kaynaklar arasındaki çelişkili ifadeleri bulmayı; bilimin insanlığa sunduğu tüm

olanakları tarihsel olayların öğretilmesinde kullanmayı; olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde ele almayı; olayları çağın koşullarına göre değerlendirerek tarihsel düşünme ve tarihsel empati yapma becerisidir (Keçe 2009). Sosyal Bilgilerin disiplinlerinden biri de tarih eğitimidir. Sosyal Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarında yer alan “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder” (MEB, 2005: 6) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı maddesi tarih eğitiminin önemine vurgu yapmaktadır. Tarih eğitiminin nitelikli bir şekilde yapılabilmesi için de öğrencilere tarih okuryazarlığı becerisi kazandırılmalıdır.

Teknoloji okuryazarlığı. Teknolojiyi kullanma, anlama, yönetme ve değerlendirme becerisidir (Yiğit, 2013. s.262) . Yaşadığımız dünya hakkında bilgi edindiğimiz en temel kaynaklar; internet, televizyon, radyo, gazete, dergi vb. yaşadığımız dünya hakkında bilgi edindiğimiz en temel kaynaklardır. Tüm bu kaynaklar da teknoloji ile iç içedir. Sosyal Bilgiler dersi veri toplama kaynaklı bir ders niteliğinde olduğu için bu teknolojik araçlar da Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrenme ve araştırma süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Sosyal Bilgiler eğitimi ile teknolojinin iç içe olması gerektiği gibi teknolojinin doğru kullanımı öğretilmelidir (Yiğit, 2013. s.275). Yani öğrencilere teknoloji okuryazarlığı becerisi kazandırılarak Sosyal Bilgiler dersine katkı sağlanabilir.

Politik okuryazarlık. Politik okuryazarlık, kısaca politik bilgiye sahip olma durumudur (Krosnick,1990). Daha geniş bir tanımlama yapıldığında politik okuryazarlık, “etkili bir vatandaş olarak bireylerin rollerini yerine getirebilmek için politik süreç ve politik konuları bilmesi ve bireyler tarafından kavratılmasıdır.” şeklinde ifade edilmektedir. (Denver ve Hands, 1990; Wormald,1988, Akt. Kuş, 2013 s.208). Sosyal bilgiler dersinde öğrenciler geçmişini, çevresini ve sosyal olayları öğrenmektedir. Bunların yanında öğrenciler “Bir hükümet nasıl kurulur? Nasıl organize edilir? Çocuk ve vatandaşlık hakları nelerdir? Bir

vatandaş olarak üzerlerine düşen görevler nelerdir? sorularının cevabını aramaktadırlar. Bu soruların cevaplarını ise politik okuryazarlık ile bulmaktadırlar. Bu sebeple Sosyal Bilgiler dersi, politik okuryazarlık becerisi kazandırma bakımından kritik önem taşımaktadır.

Dijital okuryazarlık. Bireylerin kaynakları ve dijital olan araçları tanımlamak, onlara erişebilmek, onları yönetmek, analiz etmek ve uygun şekilde kullanabilecek yetenek ve tutumları geliştirmek olarak tanımlanmaktadır. (Yeşildal, 2018)

Çalışmanın asıl amacı olan yerel okuryazarlık becerisi, özellikleri ve Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili olan bağlantısı bundan sonraki başlık altında anlatılacaktır.

Yerel okuryazarlık. Gelişen ve gelişmekte olan teknoloji ile birlikte günümüzde eğitim ve öğretim alanında da gelişmeler yaşanmaktadır. Bu gelişim ve değişimlerden dolayı yirmi birinci yüzyılda mevcut okuryazarlık türleri ile birlikte yeni ve çağdaş birçok okuryazarlık türü ortaya çıkmıştır. Bu gelişim ve değişimler aynı zamanda okuryazarlık kavramının tanımını da etkilemiştir. Geçmiş zamanlarda okuryazarlık, sadece okuma yazma bilme becerisi olarak tanımlanırken günümüzde okuryazarlık kavramı farklı anlamlar ve nitelikler ile çeşitlendirilmektedir (Güven, 2019). Okuryazarlık hem okuma-yazma bilmeyi hem de anlamlandırabilmeyi, daha net bir ifade ile beceri, bilgi ve sosyal normları paylaşım yapmayı, yorumlayabilmeyi, anlamayı ve yaşadığı kültüre ait semboller sistemini kullanarak gelecek nesillere aktarmayı sağlayabilen bir araçtır (Güven, 2019).

Araştırmanın bu bölümünde ise yeni bir okuryazarlık türü olarak literatüre kazandırılmak istenen, kazanım ve içerik yapısı bakımından Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması uygun görülen “yerel okuryazarlık” kavramının tanımından, özelliklerinden ve yerel okuryazarlık becerisinin Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili bağından bahsedilecektir.

Yerel okuryazarlık; yaşadığı yerleşim biriminde milli ve manevî (kültürel, turistik, tarihi vb.) önemi bulunan mekân, ören yeri, eser, tarihi ya da çevresindeki örnek kişilikleri tanıma, edebi eserleri tanıma, yerel yaşam alanının özelliklerini tanıma ve başka bireylere

aktarabilme becerisi kapsamında bir nitelik kazanma süreci olarak tanımlanmaktadır (Güven, 2018). Yerellik kavramı özellikle 1968 programında ve daha öncesinde ilkokul ders programlarında vurgulanan bir kavram olmuştur. Yaşanılan çevrenin tanınması, özelliklerinin dikkatten kaçırılmaması, ilkokul çağındaki çocukların somut işlemler döneminde olması sebebiyle sıkça kullanılan yerellik kavramı ile öğrencilerin daha etkin ve kalıcı öğrenmeleri amaçlanmıştır. Yerel niteliklerin daha erken yaşlardan itibaren doğal gözlem ve yaşantılarla tanınması öğrencilerde yerel okuryazarlık becerisinin oluşmasını sağlayacaktır (Güven,2019). Tüm bu bilgiler ışığında daha küçük yaşlarda yerel okuryazarlık becerisi kazandırma çalışmalarına ve etkinliklerine başlanmalıdır.

Özellikle ilkokul 4. Sınıf itibariyle öğretim programlarında yer alan Sosyal Bilgiler dersinin ekonomik, tarihi, kültürel varlıklara odaklanmış disiplinlerarası bir yaklaşıma sahip ders oluşu okuryazarlık becerisinin işlevsel bir şekilde kazandırılmasına katkı sağlayacaktır (Güven, 2019). 19. Milli Eğitim Şurası'nda yapılan oylamalar sonucunda “serbest etkinlikler” dersinde her ilin kendi tarihini, kültürünü ve şehre ait değerlerini tanıtmak ve gezdirmek amacı ile “Şehri Yeniden Keşfet” teması adı altında etkinlikler yapılması tavsiye edilmiştir. Alınan bu tavsiye kararının yerel okuryazarlık becerisine önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırma tarih boyunca birçok kavim ve topluluğa ev sahipliği yapan, birçok tarihi yeri ve kültürel değeri barındıran Çanakkale ilinin merkezinde öğrenim gören 4.sınıf öğrencilerinin yerel okuryazarlık beceri düzeylerini ölçmeye yönelik yapılmakla birlikte literatüre kazandırılmak istenen yerel okuryazarlık kavramını ve özelliklerini tanıtmayı amaçlamıştır.

İlkokullar örgün eğitimde toplumdaki bireylerde olması istenen beceri, bilgi ve tutumların kazandırılmasını kapsayan genel eğitimin bir bölümüdür. Ayrıca üst öğretim kurumlarına öğrenci hazırlayan bir basamak olarak hizmet vermektedir. Belirtilen bu özellikler ve ilkokul 4.sınıfta okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersinin disiplinlerarası bir

yapıya sahip oluşu dikkate alındığında yerel okuryazarlık becerisi ilkokul basamağında öğrencilere kazandırılmaya çalışılmalıdır (Güven, 2019).

Yerel okuryazarlık becerisinde temel olarak amaçlanan bireylerin aktif ve sorumlu bir yurttaş olarak yaşadıkları yörenin tarihi ve kültürel değerlerini, edebi ve sanatsal eserlerini, örnek kişiliklerini ve ekonomik değeri bulunan ürünlerini tanımaları, sahiplenmeleri ve bu niteliklerin sunumunu etkili bir biçimde gerçekleştirebilme becerisi edinmeleri yerel okuryazarlık becerisinin temel amaçları arasında yer almaktadır. (Güven,2019). Son zamanlarda yanı başımızda olmasına rağmen tarihi, milli, manevi ve kültürel değerlerimizin farkına varamadığımız sorunu ile karşı karşıya gelmekteyiz. Yerel bir niteliğin tanınmaması belki çok büyük bir sorun olarak görülmeyebilir ancak bu nitelikler aslında ortak bir değerdir. Yerel olarak gördüğümüz bir nitelik zamanla bir millet için ortak bir mirasa dönüşebilmektedir (Güven,2019). Bu ortak miras ya da yerel nitelikleri bilme, anlama ve aktarabilme yerel okuryazarlık becerisine katkı sağlayacağı kadar sosyal bilgilerin iyi bir yurttaş yetiştirme amacına da katkı sağlayacaktır.

Yeni bir okuryazarlık türü olarak literatüre kazandırılmak istenen yerel okuryazarlık becerisi çeşitli boyutlara ve bu boyutların alt boyutlarına sahip olacak şekilde oluşturulmuştur. Bu boyutlar bilişsel, duyuşsal ve beceriye dayalı olarak belirlenmiş ve her bir boyutun alt boyutları ayrıca oluşturulmuştur (Güven, 2019). Bu beceriye ait boyutlar ve bu boyutların alt boyutları bundan sonraki başlık altında anlatılacaktır.

Yerel Okuryazarlığın Boyutları

Bilişsel Boyutta Özellikleri

Tarihi Bilgi

Tarih bilimi içeriğinde barındırdığı kanıt ve bilgi ile geçmişten günümüze ışık tutan bir kaynaktır. Mustafa Kemal Atatürk'ün özlü sözlerinden “*Geçmişini bilmeyen milletler başka milletlerin avı olurlar.*” sözü bu duruma bir örnek oluşturmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren

aile tarihi ile başlayan sırası ile köy, belde, ilçe, il, bölge ve ülke sıralamasıyla yerelden evrensele, yakından uzağa anlayışı ile tüm vatandaşlara tarihi bilgi kazandırılmalıdır (Güven,2019)

Kültürü Tanıma

Yaşadığı çevredeki kültürün tanınması bilişsel boyuttaki bir diğer alt boyuttur. Kültür, genel anlamı ile bir milletin geleceğe aktarması gereken zorunlu ve ortak bir mirastır. Bu mirasın doğru şekilde tanınıp geliştirilmesi ile toplumlar güçlenmektedir. Bu alt boyut sayesinde ise öğrencilerin yaşadıkları çevreden başlamak üzere kültürünü ve kültürel değerlerini tanımasını mümkün olacaktır (Güven,2019)

Turistik ve Ekonomik Değeri Bilme

Ekonomi, devletlerin güçlü olmasını sağlayan önemli bir etkidir. Bireylerin yaşadıkları çevrede bulunan eserlerin ve mekanların turistik değerini anlamaları ve yaşadıkları yöreye ait ürünlerin ekonomilerine sağladığı katkıları bilmeleri önemli görülmektedir (Güven, 2019). Bu sebeple bireylerin yaşanılan yerlerdeki ekonomiye katkı sağlayan ürünleri, kaynakları, turistik değerleri iyi bilmeleri sağlanmalıdır.

Duyuşsal Boyutta Özellikler

Yerel okuryazarlığın bir diğer boyutu da duyuşsal nitelikleri kapsamaktadır. Yerel okuryazarlık becerisini edinen bireylerde gerçekleşmesi hedeflenen duyuşsal özellikler; sorumlu yurttaş olarak yerel nitelikleri sahiplenme, kültürel değeri sahiplenme, turizm değerinin fark etme ve sahiplenme olarak sıralanmıştır (Güven,2019)

Sorumlu Yurttaş Olarak Yerel Nitelikleri Sahiplenme

İyi bir vatandaş olarak değerlendirilen bir bireyin sorumluluklarının, hak ve özgürlüklerinin farkında olması, vatani ve devleti için gerektiğinde her fedakarlığı yapması, demokrasiye inanması kısaca vatandaş olabilme bilincine sahip olması bireyin sorumlu vatandaş olabileceğini gösterir (Güven, 2019).

Yıllardır süregelen Türk devlet anlayışında iyi vatandaş olabilmenin özelliği toplumda yaşanan olaylara ve değişimlere göre farklılık gösterebilir. Bugün, alfabenin ve yazının kullanılması ile iyi bir eğitim almış vatandaşlar iyi eğitilmiş olarak gözükmekte fakat eski dönemlerde herhangi bir zanaate sahip bağımsız yaşayan bireyler iyi bir vatandaş olarak nitelendirilmekteydi. Sorumlu vatandaş olarak nitelendirilmek için birtakım araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların sonucunda sorumlu bir vatandaşın özelliklerini şu maddeler ile sıralayabiliriz (Güven, 2019) ;

- 1 Dünyadaki ve ülkesindeki olayları takip etmek.
- 2 Ülkesini sevmek.
- 3 Otoriteye saygı duymak.
- 4 Ülkesine karşı olan sorumluluklarının farkında olmak.
- 5 Topluma ve toplumun en küçük parçalarına saygı duymak.
- 6 Diğer bireylere örnek olmak.

Genç nesle örnek olan ve sorumluluklarının farkında olan bireylerin davranışları avantaj olarak görülmektedir. Bu sayede toplumda yerel okuryazarlık oranının gözle görülür derece artması beklenir. Yetişkin bireylerin yanı sıra eğitim kurumlarının da bu süreçte etkisi görülür. Bu etkiyi en iyi oluşturulabilecek ders ise Sosyal Bilgiler dersidir. Bu ders amaçladığı iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirme ve bireylere vatandaşlık eğitimi verme nitelikleri kapsamında öğrencilere yerel okuryazarlık becerisini de kazandırma görevini üstlenmiş olacaktır. (Güven,2019).

Kültürel Değerleri Sahiplenme

Kültürel değerlerimizin bilincinde olup bu değerlere sahip çıkarsak yerel okuryazarlık kabiliyetinin başka bir boyutu olan duyuşsal boyutun farkında olabiliriz. Bireyler çevresindeki

eserlerin kendi kültürlerinin sonucunda ortaya çıktığını fark ettiklerinde kültürlerine saygı duymaya başlar ve gerekli özveriye gösterirler (Güven, 2019). Bu bireyler kültürlerine sahip çıkıp gelecek nesillere miras bırakacağı kültürlerini korumak için elinden geleni yapacaklardır. UNESCO, 1959 yılında Mısır'da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan Abu Simbel tapınağı için ilk kez kültürel mirası korumaya yönelik bir çalışma yapmıştır. Kültürel değeri bulunan eserlerin korunması konusundaki bu ilk çabalar belirlenen kriterler ile sonraları gelişerek devam etse de sahibi olunan kültür mirası ürünlerinin farkında olmayan toplumlarda bu eserlerin yok edildiği ya da başka amaçlarla talan edildiği gerçeği ortadadır. Troya hazinelerinin çalınışı, bu duruma ilişkin en somut örnektir ve bu eserlerin üzüntü verici bir şekilde sahip olduğu topraklardan çok uzaklarda sergilenişine tanık olunmuştur. Bu olay, kültürel değerlerimizi korumamız gerektiğini vurgulamaktadır. Özellikle Yerel Okuryazarlık becerisinin bireylere kazandırılması beklenen bir nitelik olarak kültürel değerlerin sahiplenilmesi konusunda etki oluşturması beklenmektedir (Güven,2019)

Turizm Değerini Fark Etme ve Sahiplenme

Duyuşsal açıdan önemli olan ve yerel okuryazarlık becerisi ile kazandırılmak istenen bir diğer nitelik yerel birimde bulunan eserlerin ya da mekanların turizm faaliyetleri kapsamında durumlarını fark ederek bu eserleri ve yerleri sahiplenme davranışı göstermektir (Güven, 2019). Bu bağlamda bireyler yaşadıkları yerde bulunan turizm alanlarını bilerek onları koruma refleksini içinden gelerek yapacaktır.

Beceri Boyutunda Özellikler

Yerel Nitelikleri Tanıma Becerisi

Büyüme sürecinde bireye kazandırılacak ilk beceri yerel nitelikleri tanıma becerisidir. Bu beceriyi bireye kazandırma ilk olarak toplumun en küçük parçası olan aileyi tanıma ile

başlar ve mahalle, ilçe, il olarak yakından uzağa devam eder. Daha sonra bu tanıma faaliyetleri eğitim kurumlarında devam eder. Bu kurumlarda öğrencilere yerel yerleşim alanları tanıtılırken öğrenciyi teşvik edici çalışmalar ve yöntemler kullanılmalıdır. Bununla hedeflenen öğrencilerin kendilerine örnek olarak tanıtılan yerel okuryazarlık özelliklerini tanımada kalıcılık ve diğer yerel nitelikleri kendilerinin araştırması olarak adlandırılan daha üst beceriye ortam hazırlamaktır (Güven,2019)

Yerel Nitelikleri Tanıtma Becerisi

Bireyin edindiği yerel okuryazarlık bilgilerini başkalarına aktarabilmesi yerel okuryazarlık becerisinin başka bir alt dalıdır. Birey, hakim olduğu bilgileri sunumlarla başka bireylere aktarabilmelidir. Öğrenciler öğretim tekniklerinden yararlanarak kendi seviyelerinde drama, poster, slogan, afiş hazırlama, video oluşturma gibi teknikler kullanarak bilgilerini uygun ortamlarda paylaşmalıdır.

Yerel Nitelikleri Doğru Şekilde Tanımak ve Tanıtmak İçin Araştırma Becerisi

Bireyler yerel okuryazarlık becerisine sahip olup araştırma sürecini gerçekleştirmeyi öğrenmiş olmalıdırlar. Yaşadıkları alandaki kültürel mirasın farkında olmaları için bireylerin muhakkak araştırma süreci hakkında bilgi edinmiş olmaları gerekir. Araştırma sürecinin önemi objektif bilgi edinmedir (Güven,2019). Bu bağlamda kültürel miras gelecek nesillere bu şekilde doğru aktarılacaktır.

Yerel Okuryazar Olan Bireylerin Özellikleri

Yerel okuryazarlık becerisi ile bilişsel, duyuşsal ve beceri niteliklerini kazanmış olan bireylerin diğer okuryazarlık türlerinde olduğu gibi birtakım özelliklere sahip olması beklenir. Yerel okuryazarlık becerisini temel düzeyde kazanmış öğrencilerin sahip olması gereken özellikler (Güven, 2019) ;

1. Yaşadıkları yerel alan için önemi bulunan tarihi olayları bilirler.
2. Yaşadıkları yerin tarihini kronolojik olarak sıraya koyabilirler.
3. Yaşadıkları yerin kültür ürünü eserlerini tanırlar.
4. Yaşadıkları yerin ortak bir önemi bulunan özel gün ve geleneksel etkinliklerini bilirler.
5. Yaşadıkları yerin inanç özelliği yönüyle önemi bulunan alan ve mekanları tanırlar.
6. Yaşadıkları yerde doğmuş ya da yetişmiş önemli kişilikleri ve onların eserlerini bilirler.
7. Yaşadıkları yerde bulunan turistik değerlerin sağladığı ekonomik katkıyı bilirler, şeklinde sıralanmaktadır.

Temel düzey daha çok bilişsel boyuttaki özellikleri kapsamına almaktadır. Temel üstü ya da gelişme düzeyine gelindiğinde öğrencilerin sahip olması gereken özellikler (Güven, 2019);

1. Yaşadığı yerin tarihi, kültürel ve turistik eserlerinin sosyal yönden önemini fark ederler.
2. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik eser, kültürel ürün ya da yerlerin yerel alana ve kendi yaşamına olan katkılarını fark eder.
3. Yaşadığı yerde bulunan eserlerin ortak miras olarak sahiplenilmesi gerektiğini fark eder ve savunur.
4. Yaşanılan yerde bulunan ürünlerin, eserlerin ve yerlerin korunması hususunda gerçekleştirilen çalışmalara gönüllü olarak katılım sağlar.
5. Yaşanılan yerde bulunan yerel okuryazarlık kapsamındaki değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi hususunda gönüllü olarak çaba sarf eder, şeklinde sıralanmaktadır.

Bu özelliklere bakıldığında temel üstü ya da gelişme düzeyinde daha çok duyuşsal boyuta ait niteliklerin kazandırılması beklenmektedir. Yerel okuryazarlık becerisinde “yetkinlik” basamağına ulaşmış öğrencilerden beklenen özellikler (Güven, 2019) ;

1. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik ve kültürel değerler hakkında bilgi toplamak için araştırmalar yapar.
2. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik ve kültürel değerlerin önemini sağladığı katma değerleri belirlemeye yönelik incelemeler yapar.
3. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik ve kültürel değerleri etkin bir şekilde tanıtma yöntemlerini araştırır.
4. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik ve kültürel değerleri tanıtma konusunda yapılmış etkili çalışmalarını inceler.
5. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik ve kültürel değerleri tanıtma konusunda slogan, afiş ve poster tasarlar.
6. Yaşadığı yerde bulunan tarihi, turistik ve kültürel değerleri tanıtma konusunda özgün reklam tasarlar.
7. Yaşadığı yerde yerel okuryazarlık kapsamına giren değerlere yönelik başka bölge ve ülkelerde ne tür çalışmalar yapıldığı konusunda araştırmalar yapar, şeklinde sıralanmaktadır.

Yetkinlik basamağında yer alan yedi madde incelendiğinde öğrencilerin özgün ürünler ortaya koyma, araştırma ve inceleme yapma gibi özellikler kazanmaları beklenmektedir.

Yerel okuryazarlığın sosyal bilgiler öğretim programındaki yeri. Yerel okuryazarlığın daha önce Türkiye’de çalışılmamış ve tanımlanma sürecinde olan bir okuryazarlık türü oluşu alanda bir eksikliği giderebileceği düşünüldüğünden eğitim sistemimize kazanç sağlayacaktır (Güven,2019). İlkokullar birçok okuryazarlık türü ile öğrencilerin ilk olarak tanıştığı bir basamak olarak yerel okuryazarlığın kazanılmasında önemli bir görev üstlenecektir. Öğrencilerin önce yerelden milliye sonrasında evrensele uzanan bir tarihi ve kültürü tanıma bakış açısı kazanmaları sağlanacaktır. Yaşanılan çevrenin

özellikle tarihini ve kültürünü tanıyan bireyler bu bilgilerini başka bireylere aktararak özgüvenlerini ve sunum becerilerini geliştirebilecektir (Güven,2019). Öğrenciler kadar sınıf öğretmenleri de yerel okuryazarlık becerisi sayesinde derslerinde hayattan daha iyi ve etkili örneklerle yer verebilecektir. Yerel okuryazarlık becerisinde kazanılan nitelikler ile genel kültür özelliklerine de önemli katkılar sağlanabilecektir (Güven, 2019)

Yerel okuryazarlık becerisinin özellikle ilköğretim Sosyal Bilgiler dersinde kazanımının sağlanmasına yönelik etkinliklere yer verilmesi ile; yaşadığı yerleşim birimine ait olan değerlerin ve yerleşim birimin özelliklerini tanıma ve gerektiğinde başka bireylere aktarabilme becerisi kazanma süreci olarak öğretmenlere, eğitimcilere, ailelere ve program geliştirmecilere tanıtılmasını sağlamak mümkün olacaktır (Güven, 2019). Yerel okuryazarlık becerisinin kazandırılması amacıyla “Yakından Uzağa” ilkesinden hareketle 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda vurgulanan niteliklerin öğrencilere kazandırılması daha kolay olacaktır (Güven, 2019).

ABD’deki Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi tarafından genişletilen dersin amaçlarında yer alan “Toplumsal yaşam alanı çerçevesinde bireysel ve kültürel kimliği tanıma” ilkesinde vurgulandığı gibi toplumsal yaşamın ilk olarak yakın çevreyi tanımakla başlayacağı ortadadır (Güven,2019). Öğrencilerin sahip olacağı kazanç bakımından 2018 yılı Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın genel amaçları arasında yer alan (MEB, 2018); “4.Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder”, “5.Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar”, “16.Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,” amaçları ‘Yerel Okuryazarlık’ becerisi için önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca yerel okuryazarlık becerisinin Sosyal Bilgiler öğrenme

alanlarına da önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. 2018 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda "Birey ve Toplum" öğrenme alanında yer alan "**SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşular**" kazanımının oluşmasında yerel okuryazarlık becerisi etkin rol oynayabilir (Güven, 2019). Yakın çevre kapsamında tanıma ve farkındalığın olduğu beceride başka bireyler, kendine özgü özellikleri olabileceğini doğal karşılayacaklardır. Yine aynı programda "Kültür ve Miras" öğrenme alanında yer alan; "**SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir**", (Yakın çevresinde yer alan bir müze, cami, türbe, köprü, medrese, kervansaray gibi tarihi bir mekân gezisi ya da sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları yapılır.) "**SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır**" ile "**SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar**" kazanımlarına yönelik "Yerel Okuryazarlık" becerisinin kullanımı uygun olacaktır (Güven, 2019). Kazanımlardan ilki olan "Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir." net bir şekilde yakın çevrenin tarihi ve kültürel değerlerinden bahsetmekle birlikte, yerel okuryazarlığın tarihi bilgi ve kültürü tanıma alt boyutu kapsamında öğrencilere kazandırılabilir. FOKUSD uygulamaları ile ilk olarak "farkındalık" sürecine sokulan öğrencilerin "keşfetme" ile yeni bilgileri bulmaları, daha sonrasında bu bilgileri yaşamlarında kullanarak "uygulamaya" dönüştürmeleri ve içselleştirdiği bu özellikleri duyuşsal boyutta sahiplenmeye doğru giden bir sırayla ve yerel okuryazarlık becerisi yardımı ile kazanmaları beklenmektedir (Güven, 2019). Yine "Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır" ile "Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar" kazanımlarında da bu uygulama ile benzer sonuçlara ulaşılabilecektir. Yaşanılan yerleşim biriminde çocukların oynadığı oyunların birer ortak miras olduğu ve bunun gelecek kuşaklara aktarılması son derece önemlidir (Güven, 2019). Köklü bir geçmişe

dayanan Milli mücadele kahramanlarından öncelikle yakın çevresindeki yerle bağı bulunan kahramanları tanımaları, onların yaptıklarını anlamlandırabilmeleri yerel okuryazarlık becerisi ile mümkün olabilecektir (Güven, 2019). Benzer uygulamalar “Etkin Vatandaşlık”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında da uygulanabilir. Yerel okuryazarlık becerisi ifade edildiği şekilde Sosyal Bilgiler dersi öğrenme alanlarında etkin bir şekilde kullanılarak derslerin ilgi çekici, eğlenceli, üretken geçmesini sağlayabileceği gibi yaşanan çevresinin daha iyi anlaşılmasını sağlamaya önemli katkılar sağlayacaktır (Güven, 2019).

2018 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda ; “Kazanımların verilmesinde ‘güncellik, disiplinler arası, yerellik, geçmiş-gelecek bağlantısı, sorgulama, zaman-değişim ve esneklik’ gibi temel ilkeler dikkate alınmalıdır. Belirtilen bu ilkeler için gerektiğinde zamanda esneklik yapılabilir” (MEB, 2018; Akt: Güven, 2019) denilerek öğretmenlere ders işleniş sürecinde esneklikler yapma hakkı tanınmıştır. Bunun sonucunda başta “yerellik” ilkesi olmak üzere yerel okuryazarlık becerisine dayalı etkinlikler yapılması mümkün görünmektedir. Yerel okuryazarlık becerisi aynı Sosyal Bilgiler dersi gibi disiplinlerarası bir yapıdadır. Arkeoloji, coğrafya, kültür, sosyoloji, teoloji, tarih, ekonomi gibi pek çok sosyal bilimin kapsadığı bilgileri yerel anlamda ve bütünsel anlayışla içeriğinde bulundurmaktadır (Güven, 2019).

Yerel okuryazarlık becerisi değerleri kapsamına giren veri toplama aracında soruların tarihi yerlerin bilgisi bundan sonraki başlık altında temel düzeyde anlatılmıştır.

Yerel okuryazarlık kapsamında görüşme formunda yer alan Çanakkale’nin en bilinen tarihi ve kültürel değerleri. Çanakkale tarih boyunca Truvalılardan Lidyalılara, Romalılara, Trakyalılardan Akalara, İranlılardan Helenistik Medeniyete, Bizanslılardan sonra da Türklere kadar birçok kavim ve topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Ön Asya içlerinden gelen

büyük ticaret yollarının sonunda bulunan önemli iskele şehirlerinden biri olan bu şehir, Fenikelilerden itibaren önemli kıyı kentleri ve limanlar arasında bulunmuştur. Fatih Sultan Mehmet Han'ın İstanbul'u fethedip payitaht yapması ile birlikte stratejik açıdan büyük önem kazanarak kilit nokta haline gelmiştir. Çanakkale, silahla kazanılmış bir destan olmanın yanında kardeşlik ve barış için bütün insanlığa ders olan boğaz harbinin gerçekleştiği ilimizdir.

Bu bölümde öğrencilerin yerel okuryazarlık düzeylerini incelemek amacıyla görüşme formunda yer alan ve Çanakkale' de bulunan tarihi yerlerin, Çanakkale için önemi olan tarihi olayların ve Çanakkale'ye ait değerlerin bilgilerine yer verilmiştir. Bu başlık altında ayrıca Çanakkale'nin en temel değerleri olan hemen hemen her gün bireylerin gördüğü önünden geçtiği, gezdiği veya bildiği Çanakkale Boğaz Harbi, Nusret Mayın Gemisi, Kilitbahir Kalesi, Çimenlik Kalesi, Peynir Helvası, Truva Atı, Çanakkale Saat Kulesi, Şehitler Abidesi ve Aynalı Çarşı ile ilgili temel bilgiler bulunmaktadır.

Çanakkale Boğaz Harbi. Sadece Türk tarihinde değil dünya tarihinde de destan sayılan yarım milyonun canını yitirdiği Çanakkale Savaşı, 1. Dünya Savaşı'nın Çanakkale Cephesi'nde yaşanmıştır. Çanakkale Savaşı, hem kara hem de deniz savaşları şeklinde olmuştur. Çanakkale Boğaz Harbi 18 Mart 1915'te kazanılmıştır ve savaşa katılan devletler itilaf-ittifak devletleri şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. İtilaf Devletleri; İngiltere, Rusya ve Fransa'dan oluşmaktadır. Savaş başladıktan sonra İtalya da bu cepheye katılmıştır. İttifak Devletleri ise; savaşın başlangıcında Almanya, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu ve İtalya'dan oluşmaktadır fakat savaş başladıktan sonra İtalya; İtilaf Devletlerine katılmıştır. Savaş başladıktan sonra Sırbistan, Yunanistan, Romanya, Japonya, Brezilya ve ABD İtilaf Devletlerine katılırken Bulgaristan ile Osmanlı İmparatorluğu da İttifak Devletlerine katılmıştır. Milletimiz adına sayısız kahramanlık öyküsünü barındıran ve “Çanakkale

Geçilmez” sloganını oluşturan bu savaş, sadece Çanakkale için değil tüm Türk alemi için önem teşkil etmektedir.

Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk, ordumuzun komutanlarından ve savaşın seyrini değiştirecek zaferler kazanan kilit isimdir. Atatürk, orduda yarbay rütbesiyle savaşa katılmıştır. Daha sonra başarılarından dolayı savaş esnasında albay rütbesi almıştır. Atatürk ve emrindeki kahraman Türk ordusu Anafartalar, Conkbayırı ve Kireçtepe’de destan yazarak zafer kazanmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Anafartalar Grup Komutanı ve kazandığı başarılar sayesinde ise Anafartalar Kahramanı olarak savaşta büyük rol üstlenmiştir. Arıburnu’nda savaş esnasında cephanesi biten askerlerine süngülerini taktıran ve öyle savaşmalarını söyleyen Atatürk; *“Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman zarfında yerimize başka kuvvetler ve kumandanlar kaim olabilir.”* sözüyle askerlerini cesaretlendirmiş ve tarihimize damga vuran emri vererek Çanakkale Savaşı’nın en önemli kahramanlarından olmuştur.

Çanakkale Şehitler Abidesi. Şehitler Abidesi;

Eski hisarlık Burnu üzerinde yer almaktadır. Açılan bir proje yarışması sonucunda 37 proje arasından Doğan Erginbaş, İsmail Utkular ve Feridun Kip tarafından hazırlanan proje seçilmiş olup Abidenin temeli 17 Nisan 1954 tarihinde atılmıştır. İkinci Anafartalar Zaferi’nin 45. Yıldönümü olan 21 Ağustos 1960 tarihiyle ziyarete açılan Çanakkale Şehitler Abidesi, Çanakkale Muharebelerinde şehit düşen tüm askerlerimizi simgelemekte ve onların anısını yaşatmaktadır. Mimarı Doğan Erginbaş’ın kendi ifadesiyle abide tüm coğrafyalardan gelen şehitlerimizin toplu bir şekilde göğe yükselişini temsil etmektedir. Ayaklarının üzerinde muharebe anlarını yansıtan kabartma rölyefler bulunmaktadır. Her yıl 18 Mart tarihinde, ülkenin dört bir yanından gelen vatandaşlar ve devlet erkânı tarafından Abide tören alanında anma merasimleri

düzenlenmektedir. Abidenin arka bölümünde yer alan sembolik mezarlıklar, 2007 yılında ziyarete açılmıştır. Şehitlikte Çanakkale Muharebeleri sırasında şehit düşen ve bugüne kadar isimleri tespit edilebilmiş 59.408 şehidimizin ismi bulunmaktadır. Yine sembolik şehitliğin önünde muharebe dönemini yansıtan 45 m uzunluğunda bir rölyef bulunmaktadır. Rölyefi geçtikten sonra, sembolik şehitliğin başlangıç bölümünde meçhul asker mezarı ve Mustafa Kemal Atatürk'ün 1934'te müttefik askerleri için söylediği sözlerin yer aldığı mermer bir kitabe bulunmaktadır. Arıburnu muharebelerinden sonra bir Anzak askerinin yanında Avustralya'ya götürdüğü ifade edilen ve bir Türk askerine ait olan kafatası, yıllar sonra 10 Mart 2003 tarihinde Türkiye'ye teslim edilmiş olup 18 Mart 2003'te resmî törenle bugünkü noktaya defnedilmiştir (<http://catab.kulturturizm.gov.tr/TR-129473/sehitler-abidesi.html>).

Çanakkale Aynalı Çarşı. Çanakkale ilinin Merkez ilçesinde bulunan Aynalı Çarşı, türkülere konu olmuş meşhur ve tarihi çok eskilere dayanan bir kapalı çarşıdır. Aynalı Çarşı'nın tarihine baktığımızda;

İkinci Abdülhamid'in padişahlık döneminde 1889 yılında, padişahın emriyle Çanakkale'de tanınan ve sevilen Yahudi ailelerinden birine dahil olan “İlya Halyo” tarafından inşa edilmiştir.. Doğruluğu belirlenememiş bir iddia ise Aynalı Çarşı'nın çok daha önceleri yapıldığıdır. 17. yüzyılın önde gelen gezginlerinden olan Evliya Çelebi'nin eseri Seyahatname' de Aynalı Çarşı'dan söz edilmektedir. İddiaya göre İlya Halyo söz konusu çarşayı inşa etmemiş, onartmış ve kullanıma açmıştır. Fakat belirtildiği gibi bu iddia doğrulanabilmiş değildir. Aynalı Çarşı 1915'in Mart ayında Gelibolu çıkartması sırasında düşmanlar tarafından bombardımana uğramış ve yangınlarla tahrip olmuştur. 1918-1921 yıllarında ise Çanakkale'yi işgal eden İngilizler, Aynalı Çarşı'yı atlarına barınak olarak uygun görmüş ve ahır olarak kullanmışlardır.

Bu yıllardan sonra uzunca bir zaman, harap ve yıkılmış bir şekilde kalmış ve kullanıma kapanmıştır. 1934'de Yahudilere yönelik saldırıların gerçekleştiği sırada çarşının kapısının üzerinde yer alan kitabedeki yazılar sıvayla kapatılmıştır..1967 yılında ise Sadi Fenercigil' in başkanlığında kitabe sıvalardan temizlenmiş ve bugünkü görünümüne kavuşmuştur. Aynı yıl içerisinde kadastro uygulamasıyla çarşının krokisi de çizilmiştir. 2000 yılında Edirne Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulunun restorasyon projesini onaylaması ile Aynalı Çarşı restore edilmiş ve en son halini almıştır. Eski halinden birebir kalan ise sadece girişteki kırmızı taştan yapılmış kapı ve üzerinde yer alan kitabedir. Üzerindeki sıva temizlenerek kitabenin altındaki yazı ortaya çıkarılmıştır. Orijinali Osmanlıca olan yazının Türkçesi şöyledir: ‘Adaletliliği ile tanınan Sultan Gazi İkinci Abdülhamid Efendimiz Hazretlerinin lütuf ve sahip çıkmalarıyla kendilerine bağlı, Musevi uyruğundan İlya Halyo kullarının çabalarıyla yaptırılmış ve gönülde yer tutan çarşıdır.Yıl Hicri Muharrem 1307 (1889)’ (<http://www.gestcard.com.tr/gestcardweb/gestcard/blog/canakkale-icinde-bir-aynalicarsi.html>).

Çanakkale Saat Kulesi: Çanakkale ilinin Merkez ilçesinde bulunan diğer bir tarihi eserimiz ise Saat Kulesi'dir. Çanakkale iskelesinin yakınında olan bu kuleyi görmeden geçmek ise neredeyse imkânsızdır. Saat Kulesi, II. Abdülhamid döneminde 1897-1898 yılları arasında İtalyan tüccar ve konsolos Vitalis Gaptirole'nin maddi yardımları ile Cemil Paşa tarafından yaptırılmıştır. (Anzach Hotels, 2019)

Saat kulesi, dört kat ve en üstte bir kubbeden oluşmaktadır. Kule, kare prizma şeklindedir ve dördüncü katın her yüzünde saat vardır. Kulenin önünde bir çeşme bulunmaktadır.

Ayrıca kulenin yan tarafında bulunan kapıda bir kitabe yazmaktadır. Bu kitabenin sadeleştirilmiş metni ise şu şekildedir:

Bir şehinşah mülk-ü milleti (memleketi) çalışmayla soğuk suya doyurdu. Hazreti Allah razı olsun. (O) herkesin rahatlığının sebebi oldu. Ey Allahım millete sen bağışla nimetleri. Bütün cihan kaplandı, baştan başa şanının ışıkları yayıldı, herkesin sevinci arttı. Hayırlı iyilik düşünen, cömertliği alışkanlık haline getirenin ömrünün her saati bir yıl olsun. Bakanlar için saat gözetleme (kulesi) var, çeşme var, ayna var. Ayrıca yıldırımından korunmak üzere bir alet konuldu. Özellikle gayretli kul olan Cemil Paşa çok hizmet etti. Ömrü oldukça o yüce hasleti, o yüce huyu Allah müyesser eylesin. O zevk ile bu yazıyı yazana şükran eyle. Dostların sahip çıkması budur. Eşref saati gelince altına bu tarihi düştü. Sene 1313 (1897) **Ketebehu Recep Yesari** (<http://www.kaleninsesi.com/makale/canakkale-saat-kulesi-12122018-1518/>).

Peynir Helvası. Çanakkale'nin kültürel değerlerinden olan peynir helvası, tarihi çok eskilere dayanan ve Çanakkale'ye özgü bir lezzet olan en meşhur yiyeceklerden biridir. Peynir helvasının yapımında tuz, peynir, un, irmik, su, süt, tereyağı, yumurta gibi malzemeler kullanılmaktadır.

Çanakkale Nusret Mayın Gemisi. Çanakkale Savaşı dendiğinde akla ilk gelen ve savaşın simgelerinden olan geminin adıdır Nusret Mayın Gemisi. Geminin adı eskiden “Nusrat” olarak bilinmekteydi. “Nusrat” kelimesindeki harf o dönemde Kuran-ı Kerim Arapçasındaki elif harfi kullanılarak yazıldığı için ‘A’ şeklinde okunmuştur. İlerleyen zamanlarda ismi Türkçeleşerek Nusret olarak kalmıştır (<http://www.turksail.com/genel-haberler/5233-nusrat-artk-nusret-diye-anlacak>).

Çoğu kaynakta ‘17 Mart’ı, 18 Mart'a bağlayan gece’ diye başlar Nusret'in kahramanlık serüveni.

O tarih de savaşın seyri değişmiş ve düşman büyük bir bozguna uğratılmıştır. Dönemin Fransa Başbakanı Nusret Mayın Gemisi ile ilgili; ‘Türkler boğazı kapamakla savaşın iki

yıl uzamasına ve müttefiklerin milyonlara varan insan gücü ve yüzlerce milyarlık maddi kayba uğramasına sebep olmuşlardır.’ demiştir. Almanya’da özel olarak inşa edilmiş olan Nusret Mayın Gemisi’nin, en önemli özelliği dar alanlarda kolayca manevra yapabiliyor olması ve az su çekerek mayın alanları üzerinde güvenle dolaşabiliyor olmasıdır.. Geminin elverişli donanımı ve mayınların dahice boğaza yerleştirilmesiyle, tarihinin en kuvvetli donanması, büyük bir yenilgiye uğratıldı ve düşman gemilerinin Çanakkale Boğazı’na girmesi engellendi(engellenmiştir). Nusret Mayın Gemisi 3 Eylül 1914’te Çanakkale’ye gelmiştir. Fakat Osmanlı Devleti’nin mali sorunları sebebiyle, boğazı mayınlayabilmek için yeterli miktarda mayın bulunamamıştır. Düşman gemilerinin hareketlerinin sürekli ve dikkatli bir şekilde incelenmesiyle Türk askerleri mükemmel bir analiz yapmıştır.. Cevat Bey 6 Mart gecesi, mayın grup komutanı Hafız Nazmi Bey’e ‘Sana çok önemli bir görev veriyorum. Vatanın selameti bu görevin başarıyla yerine getirilmesine bağlıdır. Yarın akşam, Nusret’ le son 26 mayını şu gördüğün Erenköy Mevkii de kıyıya paralel olarak döküceksin. Düşman hareketinizi seçer, size saldırıya kalkışırsa kıyı topraklarımız önceden aldıkları talimata uygun olarak hareket edecek ve sizi himaye ateşiyle koruyacaklar. Kendinizi göstermemeye çaba harcayın. Allah yardımcınız olsun.’ sözlerini söylemiştir. Mayınların boğaza dik şekilde değil de kıyıya paralel olarak Erenköy Mevkii’ne dökülmesi fikri, mayın uzmanlarının ince bir çalışmayla ortaya çıkardıkları mükemmel bir fikirdi. Çünkü düşman gemileri Çanakkale Boğazı’na bölük giriyor ve görevini tamamlayan grup geriye dönerken arkadaki grupların yollarını kesmemek amacıyla boğazın en geniş yerlerinden biri olan Erenköy Mevkii 'den dönüş yapıyordu. Verilen kararlar mayınlar da bu manevra sahasına kıyıya paralel ancak manevra hattına dik olarak yerleştirilecekti. Nazmi Bey, bir sonraki gün Nusret Mayın Gemisi komutanlığını yapacak olan Tophaneli Yüzbaşı Hakkı’yı buldu. Nusret’in genç komutanı Yüzbaşı Hakkı Bey, bundan iki gün önce kalp

krizi geçirmiş ve rahatsızlanmıştı. Buna rağmen, savaşın ve ülkenin sorumluluğunu omuzlayarak görevi kabul etti. 7 Mart tarihinde gece yarısı Nusret Mayın Gemisi demir alarak Çanakkale'den uzaklaştı. Gemi daha önceden döşenmiş olan mayın hatlarından geçiyor ve Erenköy Mevkii 'ne giriyordu. Uzaklarda dolaşan düşman devriye gemileri fenerlerle Çanakkale Boğazı'nı gözlüyorlardı. Bu sırada Nusret'te ilk mayın platforma alınmış ve atış anı beklenmeye başlamıştı. Vatanın selameti için bir zafer gerekliydi ve şimdi bu zaferin tek çaresi, Nusret'ti. Mayınları mutlaka yerine bırakmalıydı. Teker teker ve sessizce kalan son 26 mayını suya bırakmaya başladı. En sonunda tüm mayınlar belirlenen rota doğrultusunda dökülmüştü. Sırada en az mayınların dökülüşü kadar tehlikeli olan geri dönüş yolculuğu vardı. Daha önce dökülmüş olan mayınlar ve düşman kuvvetleri Nusret'in rotası üzerinde bulunuyordu. Neyse ki o karanlık gecede kimse Nusret'i görmemiş ve görev yerine getirilmişti. Fakat Yüzbaşı Hakkı'nın hasta kalbi bu heyecanı kaldıramamış ve oracıkta duruvermişti. Mayınların yerleştirilmesinden on gün sonra müttefik donanması saldırıya geçti. Savaş tam onların istediği şekilde, kontrollü olarak devam etmekteydi ki, birden geri dönen müttefik gemilerinde büyük patlamalar meydana geldi. Düşmana büyük bir şok yaşatan ve bozgun yaşatan bu patlama, 7-8 Mart gecesinde büyük bir cesaretle sulara dökülen Nusret'in mayınlarıyla gerçekleşti. Düşmanın yüzen kaleleri birer birer batmaya başlamıştı. İtilaf Devletlerinin bu olayla üç büyük savaş gemisini (Irrestable, Ocean, Bouvet) yok edildi, üç tanesi de (Inflexible, Golva, Suffen) büyük hasara uğratıldı. Nusret'in yaptığı bu görev tarihi değiştirdi ve ona dünyanın en ünlü mayın gemisi unvanını kazandırdı. Nusret Mayın Gemisi ile kazanılan zafer, bir vatanın selametini sağlamış ve düşman donanmasının Marmara'ya bayraklarını dalgalandırarak girmesine izin vermemişti. Nusret Mayın Gemisi, 1955 yılında kadar görevde kalmış, 1962 yılında özel sektöre satılmış ve 1990 yılına kadar kuru yük gemisi olarak kullanılmıştır. 1990

yılında ise daha fazla dayanamayarak Mersin Limanı 'nda sulara gömülmüştür. 10 sene boyunca su altında kalan Nusret Mayın Gemisi, Tarsus Belediyesi'nin çalışmaları ile denizden çıkarılmış, yapılan vefasızlıktan kurtarılarak büyük bir titizlikle ayağa kaldırılmış, bakım ve onarımı yapılmıştır. Nusret Mayın Gemisi'nin orijinal halinden yük gemisi yapılması için eklenen parçalar çıkarılmış ve Tarsus'taki, Çanakkale Savaşı Şehitleri anısına yaptırılan parka yerleştirilmiştir. Çanakkale Zaferi Kültür Parkı 'nen tam ortasına yerleştirilen Nusret Mayın Gemisi'nin bir kopyası da Çanakkale Deniz Müzesi 'nede sergilenmektedir (<http://www.gestcard.com.tr/gestcardweb/gestcard/blog/canakkale-zaferi-nusret-mayin-gemisi.html>).

Çanakkale Kilitbahir Kalesi.

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul Boğazı'na Rumeli Hisarı'nı yaptırarak Karadeniz ile Marmara Denizi arasındaki deniz seyri seferlerini kontrol altına aldığı gibi Çanakkale Boğazı'nın en dar yerine de karşılıklı iki kale yaptırmıştır. Anadolu yakasında Kale-i Sultaniye (Çimenlik Kalesi), Avrupa yakasında ise Kilitbahir Kalesi bulunmaktadır. Boğaz'a giriş-çıkış yapan bütün gemiler bu hatta geldiklerinde durdurulmuş ve kontrol edilmişlerdir. Kale, top atışlarının etkili ve isabetli olabilmesi için Boğaz'ın en dar bölgesine konumlandırılmıştır. Çanakkale'deki Çimenlik Kalesi ile paralel konumda bulunması nedeniyle de karşılıklı top ateşleri kesişmekte ve bir geminin geçebileceği, topların ulaşmadığı bir ölü alan bulunmadığından dolayı Boğaz'dan geçmek son derece zor hale gelmekteydi. 1462-63 yıllarında yapılan kale, 1541 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından restore edilmiş, bu restorasyon esnasında güney kısmı çevreleyen bir sur duvarıyla dış uçta bir kule (Sarı kule) inşa edilmiştir. Kale, 1870 yılında Sultan Abdülaziz tarafından ikinci kez restore edilmiştir. Kuzey bölümünün orijinal dış deniz

duvarı günümüzde mevcut değildir. Bu bölümün kuzey parçası 1893-1894 yıllarında II. Abdülhamid tarafından yeniden inşa ettirilmiştir. Deniz duvarlarının güney kısımları top mazgalı olarak kullanılmıştır. Günümüze yakın bir zaman dilimi olarak 2011-2013 yılları arasında da bir restorasyon geçirmiştir. 2015 yılında ise yeni bir teşhir-tanzim projesi başlatılmıştır. Havadan görünümü yonca yaprağına benzetilen kalenin isminin “Denizin Kilidi” anlamında Kilid-ül Bahir olduğu bilinmektedir. Kale’nin inşa edilmesi ile birlikte gelişen Kilitbahir köyünde birçok Osmanlı Dönemi eserine rastlanmaktadır. Fatih Camii, Cahidi Sultan Camii, Tabip Hasan Camii, yıkılmış olan Kırklar Camii, Uşşaki Dergâhı (Ahmed Talibi Tekkesi), çok sayıda çeşme, geleneksel konutlar, iki hamam kalıntısı ve Cahidi Sultan Camii çevresindeki mezarlar bu yapılara örnektir (<http://catab.kulturturizm.gov.tr/TR-161509/kilitbahir-kalesi.html>).

Çanakkale Çimenlik Kalesi.

Çimenlik Kalesi (Kale-i Sultaniye), Kilitbahir Kalesinin karşı kıyısında, Sarıçay’ın yanı başındaki düzlükte yer almaktadır. Kale, yaklaşık olarak 110x160 metre boyutlarında dikdörtgen planlı olup, bir dış sur ve bu dış surun ortasındaki ana kuleden oluşmaktadır. Dış surlar, çok sayıda kule ve burçlarla donatılmıştır. Surların içerisinde iki cami bulunmaktadır; bunlardan ilki, kuzey cephesinin ortasında yer alan kuleyle bitişiktir. Caminin minaresi bodur olup üst kısmı yıkılmış, sonraki dönemlerde yeniden yapılmıştır. Diğer cami ise; ana kulenin güneybatı köşesindedir. Bu caminin, kitabesinden 1861-1876 yılları arasında Sultan Abdülaziz tarafından inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Ana kule 30x42 metre boyutlarında, 20 metre yüksekliğinde ve üç katlıdır. Dikdörtgen bir plana sahip olan Çimenlik Kalesi (Kale-i Sultaniye)’nin köşelerinde, kuleler yer almaktadır. Doğudaki kulelerden birinin dokuz yüzeyi açıkta üçü duvar içinde olmak üzere on iki köşeli, diğeri ise yuvarlaktır. Batıda yer alan kuleler ise içten yuvarlaktır ve ön kısımları toprak altındadır. Doğuda yer alan köşe kulelerinin

arasında iki tane sekiz köşeli küçük burçlar vardır. Kuleler ve burçlar, iki ya da üç katlıdır. Ana kule ile, kule ve burçlar aynı yükseklikte yapılmıştır. Cephanelik yuvarlak planlı, içi 5 metre, duvarı 2,28 metre ölçülerinde olup, avlunun doğu cephesinde yer almaktadır. Kapısının dışında dışa açılan bir penceresi bulunmamaktadır. Çimenlik Kalesi (Kale-i Sultaniye); Kilitbahir Kalesinin tam karşısında, boğazın en dar yerine İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından, Yakup Bey nezaretinde, 1462 yılında inşa ettirilmiştir. Kilitbahir Kalesi'nin tam karşısında Sarıçay'ın yanındaki düzlüğe inşa edilen Kale-i Sultaniye, yaklaşık olarak kare şeklinde planlanmıştır. Belirli aralıklarla çokgen ve dairesel planlı kulelerle desteklenmiştir. Bir dış kale ve iç kaleden oluşmaktadır. İçerisinde iki cami, bir cephanelik ve koğuşlar bulunmaktadır. Denize bakan kısımları XIX.yüzyılda yıkılarak bu kısımlara tabyalar inşa edilmiştir. Şu an askeri müze olarak kullanılan kale, sağlam bir şekilde bugün de ayakta (<https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70518/kaleler.html>).

Çanakkale Truva Atı. Çanakkale'nin ve Çanakkale Truva Antik Kenti'nin simgelerinden olan ve Çanakkale ili Merkez ilçesinde) kordonun tam ortasında bulunan Truva Atı maketi, Çanakkale'ye Troya filminden hediye edilmiştir. Bu maketin adı ise milattan önce yaşamış medeniyet olan Truvalılar tarafından belirlenmiştir. Bu maket hikâyeye göre Troya Savaşında kullanılmıştır. Truva Atı'nın hikayesi ise şu şekildedir;

Birçok farklı şekillerde günümüze kadar gelen efsaneye göre; aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit, Zeus'un oğlu Athena ve Zeus'un eşi Hera, bir düğün sırasında masalarına atılan ve üzerinde 'en güzele' yazan elmayı almak isterler. Ancak elmayı paylaşamazlar ve ortaya bir anlaşmazlık çıkar. Zeus, duruma müdahale ederek bu seçimi İda Dağı'nda çobanlık yapan Troya Prensi Paris'in yapmasını emreder. Paris ise, Troya kralı olan babası Priamos tarafından dağlara sürgün edilmiştir. Çünkü kral, kentin mahvolacağına dair bir kehanet görmüştür. Seçimi Paris'in yapacağını duyan Afrodit, Athena ve Hera;

Paris'e rüşvet teklif ederler. Paris de Afrodit'in teklifini kabul ederek onu seçer. Paris, evli olmasına rağmen dünyanın en güzel kadını olduğu söylenen Sparta Kralı Menelaos'un karısı Helen'in yanına gider ve birbirlerine aşık olurlar. Ardından, Helen ve Paris, Troya 'ya kaçarlar. Akha ordusu da peşlerinden giderek Troya'yı ve Helen'i almak için yıllarca mücadele eder. Sonunda Odysseus'un aklına parlak bir fikir gelir. Akhalılar, dev tahta bir at inşa ederek askerlerini içine koyarlar. Bu tahta atı Troya'nın kapısına kadar götürüp bırakırlar ve gizlenirler. Akha ordusunun geri çekildiğini ve atı da geri bıraktığını düşünen Troyalılar, atı surlardan içeri alırlar. Askerler, atın içinden çıkıp saldırarak Troya'nın ve Paris'in sonunu getirirler. Böylece Paris'le ilgili kehanet gerçekleşmiş olur ve Troya kenti mahvolur (<http://www.gestcard.com.tr/gestcardweb/gestcard/blog/truva.html>).

Bölüm II: Yöntem

Bu bölümde; araştırmanın modeli, verilerin toplanması, toplanan verilerin çözümlenmesi ve çalışma grubuna yönelik bilgi ve açıklamalar yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

İnsanoğlu, bulunduğu yapının işleyişi ve düzeni ile ilgili bilgi sahibi olma zorunluluğu hissetmektedir. Bu hissin altında yatan temel güdülerden biri “merak” duygusudur. Merak duygusu, insanoğlunu doğruyu bulma çabasına itmiş ve bu merak zamanla düzenli ve sistemli bir çalışma disiplini geliştirilmesini sağlamıştır. İşte bu disiplinin adı bilimdir.

İnsanoğlu, bu araştırmaları yapmak için sorularını sistematik bir yöntem ve yapı üzerine oturtmuştur. Bilimsel araştırma yöntemleri olarak adlandırılan bu yapı doğru bir kurgulanma ile merak edilen soruların kesine veya kesine yakın cevaplar bulunmasına imkân sağlamaktadır. Bu kurgulama cevap ararken nasıl bir yol ve yöntem izlenmesi gerektiğine göre düzenlenmektedir.

Tüm bu bilgiler doğrultusunda bu araştırmada elde edilen verileri bir bütün olarak inceleyebilmek amacıyla; insanların örgütsel yapılarını, toplumsal değişmeyi, davranışlarını ve yaşam tarzlarını anlamaya yönelik bilgi edinme süreçlerinden biri olan (Strauss ve Corbin, 1990) nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmasında birden fazla durumla alakalı etkenler bütüncül bir yaklaşımla ele alınır ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri üzerine derinlemesine bir araştırma yapılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yin (1984) durum çalışmasını güncel durumu ortaya koyan, içerik ve olgu kavramlarının arasındaki sınırların belirgin olmadığı ve birden fazla verinin yer aldığı durumlarda kullanılan bir nitel araştırma deseni olarak tanımlamıştır

(Yin 1984, Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2016). Durum çalışmalarında genellikle probleme yönelik bir temel soru ve bu temel sorulara ilişkin alt sorular oluşturulur.

Durum çalışması türlerinde öne çıkan üç tür vardır (Akar, H., 2017, s. 164);

1. Açıklayıcı Durum Çalışması
2. Betimsel Durum Çalışması
3. Keşfetmeye Dayalı Durum Çalışması

Bu çalışma kapsamında yapılan durum çalışması türü ise çalışmanın bir durum tarafından bilgi vermek amacı ile yapılmasından ötürü açıklayıcı durum çalışmasıdır. Araştırmada yönteme uygun olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Çanakkale ilinde 2017-2018 eğitim öğretim döneminde 4.sınıfta eğitim ve öğretim gören bütün öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise Çanakkale ili Merkez ilçesinde bulunan “18 Mart, Anafartalar, Arıburun, Atatürk, Barbaros Hayrettin Paşa, Çanakkale Ticaret Borsası, Hüseyin Akif Terzioğlu, İstiklal, Kepez Atatürk, Mustafa Kemal Özlem Kayalı ve Vali Fahrettin Akkutlu İlkokullarında öğrenim gören 300 4. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Barbaros Hayrettin Paşa İlkokulu için izin alınmasına rağmen uygulamaya katılım sağlanmamıştır. Kullanılan örnekleme yöntemi ise, tüm öğrencilere ulaşma imkânı sağlanamaması sebebiyle her okuldan (Barbaros Hayrettin Paşa İlkokulu hariç) bir sınıf olacak şekilde seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracındaki sorular hazırlanırken Yerel Okuryazarlık becerisinin boyut ve alt nitelikleri ile dördüncü sınıf öğrencilerinin düzeyleri dikkate alınmıştır. Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerle ilgili kişisel bilgiler elde edilmeye

çalışılmıştır. Bu sorular öğrencilerin cinsiyeti, anne ve baba meslekleri ve son olarak birinci dönem Sosyal Bilgiler karne notu sorularıdır. İkinci bölümde ise Yerel Okuryazarlık becerisini belirlemeye yönelik becerinin alt boyutlarına uygun olarak ve Çanakkale'nin en bilinen yerleri baz alınarak hazırlanmış şu sorular yer almaktadır;

1. Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale'de tarihi ya da turistik özelliği bulunan (kale, müze, antik kent vb.) nereleri gezdiniz? (Bilgi alt boyutu) Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir ve size neler hissettirmiştir? Kısaca açıklayınız. (Duyuşsal alt boyut)
2. Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır? Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır? Çanakkale Savaşı'nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz. (Bilgi alt boyutu)
3. Çanakkale'de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız. (Bilgi alt boyutu)
4. Çanakkale'de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız. (Bilgi alt boyutu)
5. Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir? Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır? (Bilgi alt boyutu)
6. Resimdeki geminin adı nedir? Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.(Bilgi alt boyutu)
7. Çanakkale Şehitliğinde bulunan “Şehitler Abidesi” ne zaman yapılmıştır? Bu anıtlı ilgili neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız. (Bilgi alt boyutu)
8. Çanakkale'de bulunan resimdeki “Kilitbahir Kalesi” hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” (Bilgi alt boyutu)
9. Çanakkale'de bulunan “Çimenlik Kalesi” hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız. (Bilgi alt boyutu)

10. Troya Antik Kenti'nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonda bulunan resimdeki maketin adı nedir? Troya Antik Kenti ve resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız. (Bilgi alt boyutu)
11. Siz olsaydınız Çanakkale ilinin bu değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz? (Beceri alt boyutu)
12. Sorularda yer alan tarihi yerler haricinde Çanakkale'de gezdiğiniz tarihi ve turistik başka yerler nelerdir? (Bilgi alt boyutu)
13. Sorularda yer alan tarihi, kültürel, milli ve manevi özelliği bulunan bir yeri yeni misafirinize siz olsaydınız nasıl tanıtırıdınız? Onun için nasıl bir sunum hazırlardınız? Kısaca açıklayınız. (Beceri alt boyutu)

soruları öğrencilere yöneltilerek 'Yerel Okuryazarlık' kapsamında öğrencilerin yaşadığı yerdeki tarihi, milli ve manevi kültürel değerler hakkında bilgilerini ölçmek amaçlanmıştır. Uzman görüşleri alındıktan sonra son şekli verilen yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'ndan onaylı ve mühürlü görüşme formu ekte (Ek 4) sunulmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması için öncelikle Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden belirlenen okullarda (18 Mart, Anafartalar, Arıburun, Atatürk, Barbaros Hayrettin Paşa, Çanakkale Ticaret Borsası, Hüseyin Akif Terzioğlu, İstiklal, Kepez Atatürk, Mustafa Kemal Özlem Kayalı ve Vali Fahrettin Akkutlu İlkokulları) görüşme formunun uygulanması için gerekli izinler alınmıştır. Barbaros Hayrettin Paşa İlkokulu için izin alınmasına rağmen uygulamaya katılım sağlanmamıştır. Ardından Barbaros Hayrettin Paşa İlkokulu hariç her okuldan bir adet dördüncü sınıf şubesi seçilmiştir. Formlar uygulanırken araştırmacı formun uygulandığı ortamda bulunarak formda bulunan sorularla ilgili gerekli

açıklamalarda bulunmuştur. Araştırmacı, öğrencilerin anlamadığı sorulara örnekler vererek açıklamalar yapmıştır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Bu araştırmada veriler belirlenen okullarda Çanakkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden izin alınarak ve her okuldan katılım konusunda isteklilik gösteren bir sınıf seçilerek görüşme formunun uygulanması neticesinde toplanmıştır. Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde veriler, belirlenen kavram veya temalara göre yorumlanmakta ve özetlenmektedir. Bu analizde bireylerin cevaplarını yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Betimsel analiz; bir konunun elde edilen veriler ile belirlenen temalar altında özetlenmesi yaklaşımıdır. Bu yöntemle elde edilen veriler yorumlanıp anlaşılır bir biçimde betimlenerek okuyucuya sunulmaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan betimlemeler tekrar yorumlanarak neden-sonuç ilişkisi şeklinde açıklanarak bazı sonuçlara ulaşılmaktadır. Betimsel analizde sonuçların çarpıcı şekilde açıklanması için de doğrudan alıntılara yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel analizde ortaya çıkan bulgular ışığında belirlenmiş olan temalara göre yorum ve özet geliştirilmektedir. Ortaya çıkan verilere ulaşılmasını sağlayan soruların önceden belirlenmiş olan temaların yorumlamasını sağlaması amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel analizin dört aşaması vardır. Birincisi hedeflenen analiz için gerekli olan çerçeve, ikincisi çerçeveye uygun hale getirilen verilerin işlenmesi, üçüncüsü bulguların tanımlanması ve son aşama olarak da bulguların yorumlanması şeklindedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Betimsel araştırmalarda ne, nasıl ve neden soruları sorularak olayların ayrıntılı biçimde betimlenmesi amaçlanmaktadır. Güçlü ve detaylı bir alanyazın taramasıyla birlikte betimsel analizi iyi yapılmış bir çalışma hem araştırmayı güçlendirmekle birlikte bu alan ile ilgili yapılacak olan diğer çalışmalara yol gösterebilmektedir (De Vaus, 2001). Bu araştırmada

görüşme formunda yer alan soruların ve yerel okuryazarlık becerisi boyutlarının durumu dikkate alınarak analiz gerçekleştirilmiş, ulaşılan bulgular ilgili bölümde sunulmuştur.

Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği

Bu araştırmada veriler yalnızca izin alınan on iki okuldaki birer sınıftan ibaret olup, öğrencilerin yapılandırılmış görüşme formuna verdikleri cevaplar ile sınırlıdır. Görüşme formu, araştırmacı tarafından hazırlandıktan sonra Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi Fatih Kana ve Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Sibel Güven'in incelemesi sağlanmış ve örnekleme olmayan 37 öğrenciye uygulanmıştır. Pilot uygulama ile soruların netliği öğrencilerle test edilmiştir. Öğrencilerin yaklaşık yüzde 90'ının soruları anlayıp soruya uygun cevaplar verdikleri görülmüştür. Bunun sonucunda araştırmanın sorularının anlaşılır ve uygun olduğuna karar verilmiştir. Araştırmanın nitel verileri için betimsel analiz yapılmıştır. Nitel veri analizinin son aşaması ise bulguların doğrulanması olarak adlandırılmaktadır. Bu süreçte belirlenen alt ve ana temalar karşılaştırılarak “görüş ayrılığı” ve “görüş birliği” olanlar diğer öğretmen adayları ve akademisyenlerle tartışılmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği “Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)” güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre araştırmanın nitel verilerinin analiz tutarlılık oranı %82'dir.

Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Bu bölümde öğrencilerin cinsiyetleri, anne ve baba meslekleri ve sosyal bilgiler karne notlarına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgiler sadece sayısal veri amaçlı olup bilgilerin bulgu ve yorumlara bir etkisi bulunmamaktadır.

Katılımcıların cinsiyeti. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Öğrencilerin Cinsiyetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	F	%
Erkek	151	50,33
Kız	149	49,67
Toplam	300	100

Tablo 1’ de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin %50,33’ü (f=151) erkek, %49,67’si (f=149) kız öğrencilerden oluşmaktadır

Katılımcıların anne mesleği. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne mesleklerine ait bilgiler Tablo 2’de görülmektedir. Katılımcılardan anne mesleği kısmını boş bırakan öğrenci yoktur.

Tablo 2

Öğrencilerin Anne Mesleğine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Mesleği	f	%
Ev Hanımı	154	51,34
Diğer (işçi vb.)	74	24,67
Öğretmen	28	9,33
Memur	21	7
Hemşire	13	4,33
Emekli	3	1
Muhasebeci	2	0,67
Polis	2	0,67
Akademisyen	1	0,33
Doktor	1	0,33
Bankacı	1	0,33
Toplam	300	100

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin %51,34'ünün (f=154) ev hanımı, %24,67'sinin (f=74) diğer meslek gruplarında çalıştığı, %9,33'ünün (f=28) öğretmen, %7'sinin (f=21) memur, %4,33'ünün (f=13) hemşire, %1'inin(f=3) emekli, %0,67'sinin (f=2) muhasebeci, %0,67'sinin (f=2) polis, %0,33'ünün (f=1) ise akademisyen, %0,33'ünün (f=1) bankacı ve %0,33'ünün (f=1) doktor olduğu görülmektedir.

Katılımcıların baba mesleği. Araştırmaya katılan öğrencilerin baba mesleklerine ait bilgiler Tablo 3'te görülmektedir. Katılımcılardan baba mesleği kısmını boş bırakan öğrenci yoktur.

Tablo 3

Öğrencilerin baba mesleğine ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Baba Mesleği	f	%
Diğer (işçi vb.)	209	69,66
Memur	30	10
Öğretmen	18	6
Asker	16	5,33
Polis	9	3
Emekli	8	2,67
Mühendis	5	1,67
Bankacı	3	1
Akademisyen	2	0,67
Toplam	300	100

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin babalarının %69,66'sının (f=209) diğer meslek gruplarında çalıştığı, %10'unun (f=30) memur, %6'sının (f=18) öğretmen, %5,33'ünün (f=16) asker, %3'ünün (f=9) polis, %2,67'sinin (f=8) emekli, %1,67'sinin (f=5) mühendis, %1'inin (f=3) bankacı ve %0,67'sinin (f=2) akademisyen olarak çalıştığı görülmektedir.

Katılımcıların sosyal bilgiler dersi karne notu. Araştırmaya katılan öğrencilerin 1.dönem Sosyal Bilgiler Dersi karne notları Tablo 4'te gösterilmektedir. Katılımcılardan bu bölümü boş bırakan öğrenci bulunmamaktadır.

Tablo 4***Öğrencinin 1.dönem Sosyal Bilgiler Dersi karne notuna ilişkin frekans ve yüzde Değerleri***

Karne Notu Aralığı	f	%
75-100	270	90
50-75	30	10
Toplam	300	100

Tablo 4 incelendiğinde öğrencilerin %90'ının(f=270) 75-100, %10'unun(f=30) ise 50-75 arasında not değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Bölüm III: Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde araştırma sürecinde kullanılan veri toplama aracından yararlanılarak elde edilen veriler, nitel araştırma tekniklerine uygun olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz tekniğinin doğasına uygun olarak nitel verilerden elde edilen bulgulara yer verilecektir.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun birinci sorusu olan “Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale’de tarihi ya da turistik özelliği bulunan nereleri gezdiniz? Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir ve size neler hissettirmiştir? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin yaşadıkları yer olan Çanakkale’de nereleri gezdiğini ve gezdikleri yerlerle ilgili neler hissettiğini belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 7’nin altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 5

Öğrencilerin “Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale’de tarihi ya da turistik özelliği bulunan nereleri gezdiniz?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Gezilen Yerler	f	%
Gezmedim	164	38
Troya Antik Kenti	42	9,8
Çanakkale Şehitliği	40	9,28
Çimenlik Kalesi	36	8,35
Deniz Müzesi	31	7,2
Arkeoloji Müzesi	29	6,73
Piri Reis Müzesi	26	6,03
Seramik Müzesi	21	4,87
Kent Müzesi	20	4,64
Asos Antik Kenti	10	2,32
Nusret Mayın Gemisi	5	1,16
Kilitbahir Kalesi	3	0,7
Aynalı Çarşı	2	0,46
Seyit Onbaşı Anıtı	1	0,23
Saat Kulesi	1	0,23
Toplam	431	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır)

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin %38’i (f=164) gezmediğini, %9,8’i (f=42) Troya Antik Kenti’ni, %9,28’i (f=40) Çanakkale Şehitliği’ni, %8,35’i (f=36) Çimenlik Kalesi’ni, %7,2’si (f=31) Deniz Müzesi’ni, %6,73’ü (f=29) Arkeoloji Müzesi’ni, %6,03’ü (f=26) Piri Reis Müzesi’ni, %4,87’si (f=21) Seramik Müzesi’ni, %4,64’ü (f=20) Kent Müzesi’ni,

%2,32'si (f=10) Asos Antik Kenti'ni, %1,16'sı (f=5) Nusret Mayın Gemisi'ni, %0,7'si (f=3) Kilitbahir Kalesi'ni, %0,46'sı (f=2) Aynalı Çarşı'yı, %0,23'ü (f=1) Seyit Onbaşı Anıtı'nı, %0,23'ü (f=1) Saat Kulesi'ni gezdiğini belirtmiştir.

Tablo 6

Öğrencilerin “Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Gezilen Yerler Arasında En Çok Etkileyen Yerler	f	%
Etkileyen Yer Yok	203	67,68
Troya Antik Kenti	26	8,67
Çanakkale Şehitliği	25	8,33
Piri Reis Müzesi	10	3,33
Çimenlik Kalesi	9	3
Deniz Müzesi	7	2,33
Arkeoloji Müzesi	6	2
Nusret Mayın Gemisi	6	2
Assos Antik Kent	4	1,33
Kent Müzesi	4	1,33
Toplam	300	100

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin soruya %67,68'i (f=203) etkileyen yer yok, %8,67'si (f=26) Troya Antik Kenti, %8,33'ü (f=25) Çanakkale Şehitliği, %3,33'ü (f=10) Piri Reis müzesi, %3'ü (f=9) Çimenlik Kalesi, %2,33'ü (f=7) Deniz Müzesi, %2'si (f=6) Arkeoloji Müzesi, %2'si (f=6) Nusret Mayın Gemisi, %1,33'ü (f=4) Assos Antik Kenti, %1,33'ü (f=4) Kent Müzesi cevabını verdikleri görülmektedir.

Tablo 7

Öğrencilerin “Size neler hissettirmiştir? “Sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Gezilen Tarihi Yerler İçin Hissedilenler	f	%
Hissetmedim	182	60,66
Mutlu oldum	29	9,67
Etkilendim	24	8
Beğendim	16	5,33
Duygulandım	12	4
Heyecanlandım	12	4
Geçmişe gittim	11	3,67
Tarihi öğrendim	8	2,67
Tarihe özlem duydum	6	2
Toplam	300	100

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin soruya %60,66’sının (f=182) hissetmedim, %9,67’sinin (f=29) mutlu oldum, %8’inin (f=24) etkilendim, %5,33’ünün (f=16) beğendim, %4’ünün (f=12) duygulandım, %4’ünün (f=12) heyecanlandım, %3,67’sinin (f=11) geçmişe gittim, %2,67’sinin (f=8) tarihi öğrendim, %2’sinin (f=6) tarihe özlem duydum cevabını verdiği görülmektedir.

Bazı öğrencilerin birinci araştırma sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Müzelere, şehitliğe, Asos Antik Kentine. Beni en çok etkileyen yer Şehitlik oldu. Rehber bize her yeri anlattı ve gezdirdi. Çok güzel yapıtlar ve eski savaşlardaki olaylardan kalan izler. Hepsi çok güzeldi” (Ö137, K)
- * “Şehitlik beni çok etkiledi. Çok duygulandım.” (Ö231, K)

- * “Arkeoloji müzesini, antik kenti, seramik müzesi, deniz müzesi ve piri reis müzesine gittik. Çok mutlu oldum” (Ö240, E)
- * “Müze vb. Beni müzeler etkiledi ve bana eski zamanlarda neler olduğunu hissettirdi.” (Ö247, E)
- * “Müzelere gittim. Çok ilginç eşyalar vardı birde çimenlik kalesine gittik denize baktık eskiden kalan topların aynısı yapılmıştı. Kendimi çok iyi hissettim.” (Ö255, K)
- * “Çimenlik kalesini, arkeoloji müzesini, tabyaları, şehitliği gezdim. Bana çok mutlu hissettirdi.” (Ö263, K)
- * “En çok şehitliği beğendim. Bana mutluluk verdi.” (Ö283, K)
- * “Çimenlik kalesi, aynalı çarşı, Assos, Troya, deniz müzesi. En çok etkileyen yer çimenlik kalesi, Assos ve Troya oldu. Ben oraları gördüğüm için mutlu oldum. Çocukken görmem iyi oldu.” (Ö285, K)

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun ikinci sorusu olan “Aşağıda bulunan Çanakkale Boğaz Harbi konusunda yöneltilen soruları cevaplandırınız. A. Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır? B. Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır? C. Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale Boğaz Harbi ile ilgili bilişsel düzeyde ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 8, Tablo 9 ve Tablo 10’da gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 10’un altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 8

Öğrencilerin “A. Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır? “Sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Boğaz Harbi Yılı	f	%
18 Mart 1915	161	53,67
Bilmiyor	129	46,33
Toplam	300	100

Tablo 8 incelendiğinde öğrencilerin soruya %53,67’sinin (f=161) 18 Mart 1915 cevabını vererek soruyu doğru bildikleri görülmektedir. Öğrencilerin %46,33’ünün (f=129) ise sorunun cevabını bilemedikleri görülmektedir.

Tablo 9

Öğrencilerin “B. Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır? “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Boğaz Harbine Katılan Devletler	f	%
Bilmiyorum	218	72,67
Osmanlı Devleti-İtilaf Devletleri	82	27,33
Toplam	300	100

Tablo 9 incelendiğinde öğrencilerin soruya %72,67’sinin (f=218) sorunun cevabını bilemedikleri ya da yanlış bildikleri, öğrencilerin %27,33’ünün (f=82) ise sorunun cevabını doğru bildikleri görülmektedir.

Tablo 10

Öğrencilerin “C. Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk	f	%
Bilgim yok	204	68
Ordumuzda komutanlık yapmıştır	49	16,34
Yurdumuzu kurtarmıştır	19	6,33
19. Tümenin komutanlığını üstlenmiştir	14	4,67
Zorlu görevler üstlenmiştir	10	3,33
Mustafa Kemal Atatürk Anafartalar Grup komutanıydı.	4	1,33
Toplam	300	100

Tablo 10 incelendiğinde öğrencilerin soruya %68’inin (f=204) bilgin yok, %16,34’ünün (f=49) ordumuzda komutanlık yapmıştır, %6,33’ünün (f=19) yurdumuzu kurtarmıştır, %4,67’sinin (f=14) 19.tümenin komutanlığını üstlenmiştir, %3,3’ünün (f=10) zorlu görevler üstlenmiştir, %1,33’ünün (f=4) Mustafa Kemal Atatürk Anafartalar Grup komutanıydı cevabını verdikleri görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Çanakkale Boğaz Harbi 18 Mart 1915 yılında kazanılmıştır. Osmanlı Devleti, İngiltere, Avustralya, Fransa, Kanada, Yeni Zelanda, Hindistan devletleri katılmıştır. Mustafa Kemal Atatürk Anafartalar grubu komutanlığı görevini üstlenmiştir. Batı cephesinde Mustafa Kemal ve arkadaşları görev almışlardır.” (Ö107, K)
- * “18 Mart 1915. İngilizler, Fransızlar ve Avustralyalılar. Anafartalar kahramanıydı.” (Ö231, K)
- * “Anafartalar marketle savaştı.” (Ö232, K)

- * “Komutanlık görevi üstlendi.” (Ö247, E)
- * “1915. Fransa, Türkiye ve İngiltere. Anafartalar komutanıydı. Düşmanın saldıracağı yerde orduyu güçlendirip savaşı kazandı.” (Ö249, E)
- * “Çanakkale Boğaz Harbi 18 Mart 1915 yılında kazanılmıştır. Savaşa kimlerin katıldığını bilmiyorum. Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk Anafartalar da komutanlık yapmış ve savaşı kazanmıştır.” (Ö258, E)
- * “18 Mart 1915. İngilizler, Başkomutanlık görevini üstlenmiştir.” (Ö267, E)
- * “Komutanlık görevi üstlenmiştir” (Ö279, K)
- * “Düşmanların Çanakkale’yi ele geçirmesine izin vermemiştir.” (Ö300, E)

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun üçüncü sorusu olan “Çanakkale Şehitliği’nde bulunan ‘Şehitler Abidesi’ ne zaman yapılmıştır? Bu anıtlarla ilgili neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin yaşadıkları yer olan Çanakkale ilinin simgesi olan Şehitler Abidesi hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 11 ve Tablo 12’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 12’in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 11

Öğrencilerin “Çanakkale Şehitliği’nde bulunan ‘Şehitler Abidesi’ ne zaman yapılmıştır?
“sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Abidenin Yapılış Yılı	f	%
Bilmiyorum	258	86
1960	42	14
Toplam	300	100

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin %86’sının (f=258) soruya cevap veremedikleri ya da yanlış cevap vererek bilemedikleri, %14’ünün (f=42) ise 1960 cevabını vererek soruyu doğru bildikleri görülmektedir.

Tablo 12

Öğrencilerin “Bu anıtla ilgili neler biliyorsunuz) Kısaca açıklayınız “sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Şehitler Abidesi ile İlgili Bilinenler	f	%
Bilmiyorum	254	81,93
Şehitlerimiz için yapılmıştır	18	5,81
Tavanının altında Türk Bayrağı vardır	11	3,55
Dört ayağı vardır	10	3,23
Şehitlerin mezarları vardır	8	2,58
Şehitlerimiz için önemli bir yer	5	1,61
Çok yüksek bir yer	3	0,97
Gelibolu yarımadasındadır	1	0,32
Toplam	310	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır.

Tablo 12 incelendiğinde öğrencilerin soruya %81,93’ünün (f=254) bilmiyorum, %5,81’inin (f=18) şehitlerimiz için yapılmıştır, %3,55’inin (f=11) tavanının altında Türk

Bayrağı vardır, %3,23'ünün(f=10) dört ayağı vardır, %2,58'inin (f=8) şehitlerin mezarları vardır, %1,61'inin (f=5) şehitlerimiz için önemli bir yer, %0,97'sinin (f=3) çok yüksek bir yer, %0,32'sinin (f=1) ise Gelibolu yarımadasındadır cevabını verdikleri görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Bu anıt şehitlerimiz için yani onların anısında dikilmiştir. 4 ayağı vardır. Tavanının altında bayrak var. Birçok çiçek dikilmiştir.” (Ö32, K)
- * “Gelibolu’da ve şehitlerimizin mezarları vardır.” (Ö22, E)
- * “Ne zaman yapıldı bilmiyorum. Ama Şehitler Abidesi çok güzel yani Mehmetçiğimizin yattığı yeri kim beğenmez.” (Ö20, E)
- * “Oraya gittim. Fakat orayla alakalı bir şey bilmiyorum.” (Ö17, K)
- * “Bu anıtın şehitlerin uğruna yapıldığını biliyorum.” (Ö9, K)
- * “17 Nisan 1954’te temeli atılmıştır. 21 Nisan 1960 tarihinde ise ziyarete açılmıştır. İnsanların çok gezdiği bir anıttır.” (Ö107, K)
- * “17 Nisan 1954’te başlayıp, 21 Ağustos 1960’ta bitirilmiştir.” (Ö219, E)
- * “20 Ağustos 1960’ta bitti. Sadece şehitlerimizin orada yattığını biliyorum.” (Ö221, E)
- * “Kusura bakmayın bilmiyorum” (Ö259, K)
- * “1.soruyu bilmiyorum. Savaşta ölen şehitlerimizin anısına yapılmıştır.” (Ö285, K)

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun dördüncü sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin yaşadıkları yer olan Çanakkale ilinin tarihi yerlerinden biri olan Aynalı Çarşı hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 13 ve Tablo 14’de gösterilmektedir. Bazı

öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 12'in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 13

Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Resimdeki Yer	f	%
Aynalı Çarşı	288	96
Bilmiyorum	12	4
Toplam	300	100

Tablo 13 incelendiğinde öğrencilerin %96'sının (f=288) soruya Aynalı Çarşı cevabını vererek doğru bildikleri, öğrencilerin %4'ünün (f=12) ise resimdeki yerin adını bilemedikleri ya da yanlış bildikleri görülmektedir.

Tablo 14

Öğrencilerin “Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Resimdeki Yer Hakkında Bilinenler	f	%
Bilmiyorum	202	65,15
Her çeşit eşya satılır	30	9,68
Hediyelik eşyalar satılır	29	9,35
Eski eşyalar satılır	18	5,81
El yapımı eşyalar satılır	6	1,94
Eskiden ahır olarak kullanılmıştır	5	1,61
Çanakkale Türküsünde adı geçer.	5	1,61
Tarihi çok öncelere dayanır	4	1,29
İçinde mağazalar vardır.	3	0,97
Çanakkale'dedir	3	0,97
Ev eşyaları satılır	2	0,65
Giriş ve çıkışında aynalar vardır	2	0,65
4 tane kapısı vardır.	1	0,32
Toplam	310	100

Not:. Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerin soruya %65,15'inin (f=202) bilmiyorum, %9,68'inin (f=30) her çeşit eşya satılır, %9,35'inin (f=29) hediyelik eşyalar satılır, %5,81'inin (f=18) eski eşyalar satılır, %1,94'ünün (f=6) el yapımı eşyalar satılır, %1,6'inin (f=5) eskiden ahır olarak kullanılır, , %1,6'inin (f=5) Çanakkale Türküsünde adı geçer, %1,29'unun (f=4) tarihi çok öncelere dayanır, %0,97'sinin (f=3) içinde mağazalar vardır, , %0,97'sinin (f=3)

Çanakkale'dedir, %0,65'inin (f=2) ev eşyaları satılır, , %0,65'inin (f=2) Girişinde ve çıkışında aynalar vardır, %0,32'sinin (f=1) ise 4 tane kapısı vardır cevabını verdiği görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * Aynalı Çarşı. Tarihi yapısı öncelere dayanır. Ayna satılan bir yerdir. Ama turistik eşyalarda satılır.” (Ö37, E)
- * “Aynalı Çarşı'dır. Çanakkale'nin tek çarşısıdır. Önceden ahırdı.” (Ö25, E)
- * “Burası Aynalı Çarşı'dır. Burada bir sürü hediyelik eşyalar vardır.” (Ö17, K)
- * “Aynalı Çarşı. Çanakkale'de olduğunu biliyorum.” (Ö4, E)
- * “Aynalı çarşıdır. Eşyalar satılır. 4 tane girişi vardır.” (Ö139, K)
- * “Aynalı çarşıdır. Bu yerle ilgili bir türkü vardır.” (Ö175, K)
- * “Aynalı çarşı. Eskiden İngilizler tarafından ahır olarak kullanılan, savaştan sonra eşyalar satılmaya başlanılan yer.” (Ö189, K)
- * “Aynalı çarşıdır. Tarihi bir yerdir. Türküde adı geçer.” (Ö208, K)
- * “Aynalı çarşı. Burası Çanakkale'de bir çarşıdır. Burada tarihi eserler, süsler ve eşyalar satılır.” (Ö218, K)
- * “Aynalı çarşıdır. Aynalı çarşıda çoğunlukla ayna bulunmaktadır.” (Ö238, K)
- * “Aynalı çarşı. Hediyelik eşya satılır.” (Ö251, K)
- * “Aynalı çarşıdır. Bu çarşı Çanakkale'deki ilk aynanın olduğu yerdir.” (Ö263, K)
- * “Çanakkale'de bulunan meşhur aynalı çarşı. Eski zaman eşyaları satılan bir yer.
“(Ö286, E)

Beşinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun beşinci sorusu olan “Çanakkale'de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin yaşadıkları yer olan Çanakkale ilinin

tarihi yerlerinden biri olan Saat Kulesi hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 15 ve Tablo 16’da gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 16’nın altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 15

Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Resimdeki Yer	f	%
Saat Kulesi	275	91,67
Bilmiyor	25	8,33
Toplam	300	100

Tablo 15 incelendiğinde öğrencilerin soruya %91,67’sinin (f=275) soruya Saat Kulesi cevabını vererek doğru bildikleri, %8,33’ünün (f=25) ise resimdeki yerin adını bilmedikleri ya da yanlış bildikleri görülmektedir.

Tablo 16

Öğrencilerin “Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Resimdeki Yer Hakkında Bilinenler	f	%
Bilmiyorum	239	76,60
5 katlıdır	14	4,49
Romen rakamları ile saati gösterir	13	4,17
Çanakkale meydanıdır	12	3,85
Tarihi eserdir	10	3,21
Önünde bir çeşme vardır	7	2,24

Tablo 16'nın devamı

Resimdeki Yer Hakkında Bilinenler	f	%
Büyük ve uzun bir yerdir	6	1,92
1896 yılında yapılmıştır	6	1,92
Girilmeyen bir kapısı vardır	4	1,28
Sağlam bir yerdir	1	0,32
Toplam	312	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır.

Tablo 16 incelendiğinde öğrencilerin soruya %76,60'ının (f=239) bilmiyorum, %4,49'unun (f=14) 5 katlıdır, %4,17'sinin (f=13) Romen rakamları ile saati gösterir, %3,85'inin (f=12) Çanakkale meydandadır, %3,21'inin (f=10) tarihi eserdir, %2,24'ünün (f=7) önünde bir çeşme vardır, %1,92'sinin (f=6) büyük ve uzun bir yerdir, %1,92'sinin (f=6) 1986 yılında yapılmıştır, %1,28'inin (f=4) girilmeyen bir kapısı vardır, %0,32'sinin (f=1) ise sağlam bir yerdir cevabını verdikleri görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Saat Kulesi kordonda bulunan tarihi bir eserdir.” (Ö37, E)
- * “Burası Saat Kulesi'dir. 5 katlıdır ve romen rakamları ile saati gösterir.” (Ö17, K)
- * “Çanakkale Saat Kulesi. Önünde bir çeşme olduğu ve girilmeyen bir kapısı vardır.” (Ö1, E)
- * “Saat Kulesi 1897 yılında yapılmıştır.” (Ö147, E)
- * “Saat Kulesi uzun ve büyük bir yer.” (Ö213, K)
- * “Çan Kulesi” (Ö222, E)
- * “Resimdeki yer Saat Kulesi'dir. Saat Kulesi'nde saat vardır.” (Ö238, K)

- * “Saat Kulesi. Hakkında tarihi yer olduğunu biliyorum.” (Ö240, E)
- * “Burası Saat Kulesi ama ası gerçeği Çanakkale’de değil İzmir’dedir.” (Ö244, K)
- * “Saat Kulesi. Ama hakkında bir şey bilmiyorum.” (Ö251, K)
- * “Çanakkale Kulesi.” (Ö252, K)
- * “Çanakkale Saat Kulesi. Bir tarihi eser olduğunu biliyorum.” (Ö272, K)
- * “Bu yerin adı Saat Kulesi. Çok eskiden İstanbul’dan bile bu saat görünüyormuş.” (Ö276, K)

Altıncı Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun altıncı sorusu olan “Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir? Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin yaşadıkları yer olan Çanakkale ilinin meşhur tatlısı olan Peynir Helvası hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 17 ve Tablo 18’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 18’in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 17

Öğrencilerin “Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Tatlının Adı	f	%
Peynir Helvası	272	90,67
Bilmiyorum	28	9,33
Toplam	300	100

Tablo 17 incelendiğinde öğrencilerin %90,67'sinin (f=272) soruya Peynir Helvası cevabını vererek doğru bildikleri, %9,33'ünün (f=28) ise resimdeki tatlının adını bilemedikleri ya da yanlış bildikleri görülmektedir.

Tablo 18

Öğrencilerin “Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Tatlının Yapımında Kullanılan Malzemeler	f	%
Bilmiyorum	225	75
Peynir-Şeker	29	9,67
Süt-Şeker -Peynir	16	5,33
Sadece peynir var	10	3,33
Şeker-Peynir-Un	10	3,33
Peynir-Süt	6	2,00
Peynir-Helva	2	0,67
Sadece şeker var	2	0,67
Toplam	300	100

Tablo 18 incelendiğinde öğrencilerin soruya %75'inin (f=225) bilmiyorum, %9,67'sinin (f=29) peynir ve şeker, %5,33'ünün (f=16) Süt-peynir-şeker, %3,33'ünün (f=10) sadece peynir var, %3,33'ünün (f=10) şeker-peynir-un, %2'sinin (f=6) peynir-süt, %0,67'sinin (f=2) peynir-helva, %0,67'sinin (f=2) ise sadece şeker var cevabını verdikleri görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Bu peynir helvasıdır. Sanırım peynir ve helva kullanılır.” (Ö29, K)
- * “Peynir helvası. Şeker, peynir ve un” (Ö16, E)
- * “Peynir helvasıdır. Tatlının yapımında ne olduğunu bilmiyorum. Çünkü daha önce hiç tatmadım” (Ö13, K)

- * “Peynir helvası. İçinde süt ve peynir var.” (Ö3, E)
- * “Peynir helvası peynirden ve şekerde yapılmıştır.” (Ö214, K)
- * “Peynir helvası. İçeriğini bilmiyorum” (Ö220, E)
- * “Peynir helvası. Ben nerden bileyim aşçımayım.” (Ö288, E)
- * “Çanakkale peynir helvası. Peynir, şeker ve süt var.” (Ö229, E)
- * “Bu peynir helvasıdır. Yapımında peynir şeker vb. şeyler kullanılmaktadır.” (Ö244, K)

Yedinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun yedinci sorusu olan “Resimdeki geminin adı nedir? Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale Savaşı’nın simgelerinden olan Nusret Mayın Gemisi hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 19 ve Tablo 20’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 20’in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 19

Öğrencilerin “Resimdeki geminin adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Geminin Adı	f	%
Nusret Mayın Gemisi	262	87,33
Bilmiyor	38	12,67
Toplam	300	100

Tablo 19 incelendiğinde öğrencilerin %87,33’ünün (f=262) soruya Nusret Mayın Gemisi cevabını vererek doğru bildikleri, %12,67’sinin (f=38) ise sorunun doğru cevabını bilemedikleri görülmektedir.

Tablo 20

Öğrencilerin “Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Çanakkale Boğaz Harbi İçin Önemi	f	%
Bilmiyorum	215	70,73
Çanakkale Boğaz Harbinde denize mayın döşemiştir	54	17,76
Çanakkale'nin kurtuluşunu sağlamıştır	15	4,93
Denize 26 mayın döşemiştir	15	4,93
Gerçeği Mersin'in Tarsus ilçesindedir.	2	0,66
Nusret Mayın Gemisi'nin maketidir.	2	0,66
İngilizlerin gemisini batırdı.	1	0,33
Toplam	304	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır,

Tablo 20 incelendiğinde öğrencilerin %70,73'ünün (f=215) bilmiyorum, %17,76'sının (f=54) Çanakkale Boğaz Harbinde denize mayın döşemiştir, %4,93'ünün (f=15) Çanakkale'nin kurtuluşunu sağlamıştır, %4,93'ünün (f=15) denize 26 mayın döşemiştir, %0,66'sının (f=2) gerçeği Mersin'in Tarsus ilçesindedir, %0,66'sının (f=2) Nusret Mayın Gemisi'nin maketidir, %0,33'ünün (f=1) ise İngilizlerin gemisini batırmıştır cevabını verdiği görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Nusret Mayın Gemisi. Bu gemi Çanakkale'nin kurtuluşunu sağlamıştır.” (Ö32, K)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Denize 26 mayın döşemiştir.” (Ö25, E)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Çanakkale Savaşı'nda denizlere mayın koyuyor.” (Ö16, E)
- * “Resimdeki gemi Nusret Mayın Gemisidir. Boğaza mayın bırakarak düşmanları yenmiştir.” (Ö9, K)

- * “Nusret Mayın Gemisi. Savaşta mayın yerleştirmek için kullanılan gemilerden en önemlisi.” (47, K)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Çanakkale Boğazı’na tam 26 mayın bırakmıştır ve bu sayede Çanakkale geçilememiştir.” (Ö125, E)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Savaşta Nusret Mayın Gemisi’nden Çanakkale Boğazına mayın dökülmüştür. Düşman gemileri geri çekilirken mayına çarpıp denizin dibine inmiştir.” (Ö133, E)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Atatürk Samsun’a giderken bu gemi ile gitmiştir.” (Ö138, K)
- * “Adı Nusret Mayın Gemisi. Ama gerçeği Tarsus’ta.” (Ö144, K)
- * “Nusret Mayın Gemisi bu. Gerçeği Tarsus’ta.” (Ö152, K)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Kurtuluş Savaşı’nda kullanılmıştır.” (Ö218, K)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Çanakkale Savaşı devam ederken Çanakkaleliler savaşı kazanmış. Düşman yine saldırmak için bir plan kurmuş ve Türkler bu planı anlayarak Nusret Mayın Gemisi düşmanlar denizi gözlerken gizlice denize mayın yerleştirmiştir. Düşman gemileri bunlara çarparak patlamıştır.” (Ö226, E)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Bu geminin içinde tarihi eserler vardır. Bu gemi sayesinde savaşta İngilizlerin gemisini batırdık.” (Ö228, E)
- * “Conk bayır gemisidir.” (Ö245, K)
- * “Nusret Mayın Gemisidir. Denize 26 mayın döşeyerek Türklere yardım etmiştir.” (Ö246, K)
- * “Çanakkale gemisi.” (Ö252, K)
- * “Nusret Mayın Gemisi’nin kopyasıdır. Gerçeği nerede bilmiyorum.” (Ö257, E)
- * “Nusret Mayın Gemisi’dir. Boğaza 26 mayın döşemiştir.” (Ö277, E)
- * “Nusret Mayın Gemisi. Çanakkale Boğazı’nın geçilemeyeceğini kanıtlayan gemidir.” (Ö283, K)

Sekizinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun sekizinci sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Kilitbahir Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale merkezde bulunan ve neredeyse her gün gördükleri kale olan Kilitbahir Kalesi hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile Tablo 21’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 21’in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 21

Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Kilitbahir Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Kilitbahir Kalesi	f	%
Bilmiyorum	257	85,69
Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmıştır.	9	3
Kilitbahir Kalesi Eceabat’tadır	7	2,33
Eski bir yer	7	2,33
Boğazın en dar yerindedir.	4	1,33
Çimenlik Kalesi ile bağlantısı vardır	4	1,33
Çanakkale Savaşı’nda kullanılmıştır	3	1
Kilitbahir Kalesi	f	%
Büyük ve güçlü bir kaledir	3	1
Adı “Denizin Kilidi” demektir	3	1
Topçu atışları yapılmıştır	1	0,33
Cepaneliktir	1	0,33
Savaşlar yapılan bir yerdir	1	0,33
Toplam	300	100

Tablo 21 incelendiğinde öğrencilerin %85,69'unun (f=257) bilmiyorum, %3'ünün (f=9) Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmıştır, %2,33'ünün (f=7) Kilitbahir Kalesi Eceabat'tadır, %2,33'ünün (f=7) eski bir yer, %1,33'ünün (f=4) boğazın en dar yerindedir, %1,33'ünün (f=4) Çimenlik Kalesi ile bir bağlantısı vardır, %1'inin (f=3) Çanakkale Savaşı'nda kullanılmıştır, %1'inin (f=3) büyük ve güçlü bir kaledir, %1'inin (f=3) adı 'Denizin Kilidi' demektir, %0,33'ünün (f=1) topçu atışları yapılmıştır, %0,33'ünün (f=1) cephaneliktir, %0,33'ünün (f=1) ise savaşlar yapılan bir yerdir cevabını verdikleri görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * *"Günümüz Türkçesi ile adı "Denizin Kilidi" demektir." (Ö14, E)*
- * *"Kilitbahir Kalesi Eceabat'tadır. Ama önemini bilmiyorum." (Ö17, K)*
- * *"Bildiğim bir şey yok ama gezmişim." (Ö18, K)*
- * *"Kilitbahir Kalesi topçu atışlarının yapıldığı, cephane saklanan bir yerdir." (Ö37, E)*
- * *Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmıştır yapılma nedeni ise boğazı güçlendirmek için yapılmıştır." (Ö133, E)*
- * *"Boğazın en dar yerindedir." (Ö145, K)*
- * *"Kilitbahir denizin kilidi demektir." (Ö165, K)*

Dokuzuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun dokuzuncu sorusu olan "Çanakkale'de bulunan resimdeki 'Çimenlik Kalesi' hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız." sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale merkezde bulunan ve neredeyse her gün gördükleri kale olan Çimenlik Kalesi hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek

frekansları ile Tablo 22’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 22’in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 22

Öğrencilerin “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Çimenlik Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Çimenlik Kalesi	f	%
Bilmiyorum	241	77,25
Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmıştır.	15	4,81
İçinde patlamamış mermi vardır	13	4,17
İçerisinde eski toplar ve silahlar vardır	12	3,85
Çanakkale Savaşı’nda kullanılmıştır	7	2,24
Tarihi bir eserdir	7	2,24
Bir müzedir	5	1,60
Müthiş ve büyük bir yerdir	4	1,28
Kilitbahir Kalesi ile bağlantısı vardır	3	0,96
Eski adı “Kale-i Sultaniyedir.	2	0,64
Boğazın en dar yerindedir.	2	0,64
Savaş zamanı topçu atışları yapılmıştır	1	0,32
Toplam	312	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır.

Tablo 22 incelendiğinde öğrencilerin %77,25’inin (f=241) bilmiyorum, %4,81’inin (f=15) Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmıştır, %4,17’sinin (f=13) içinde patlamamış mermi vardır, %3,85’inin (f=12) içerisinde eski toplar ve silahlar vardır, %2,24’ünün (f=7) Çanakkale Savaşı’nda kullanılmıştır, %2,24’ünün (f=7) tarihi bir eserdir, %1,60’ının (f=5) bir müzedir, %1,28’inin (f=4) müthiş ve büyük bir yerdir, %0,96’sının (f=3) Kilitbahir Kalesi ile bağlantısı vardır, %0,64’ünün (f=2) eski adı Kale-i Sultaniyedir, %0,64’ünün (f=2) boğazın

en dar yerindedir, %0,32'sinin (f=1) ise savaş zamanı topçu atışları yapılmıştır cevabını verdikleri görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Çimenlik Kalesi yine topçu atışlarının yapıldığı, günümüzde müze olan bir yerdir” (Ö37, E)
- * “Queen Elizabeth gemisi bu kaleye mermi atmış, ancak mermi patlamamıştır.” (Ö25, E)
- * “Çanakkale Savaşı'nda kullanılan bir kale” (Ö22, E)
- * “Hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Çünkü hiç gitmedim ve nerede olduğunu bilmiyorum.” (Ö13, K)
- * “Oranın içinde müzeler var. Çok büyük bir yer. Duvarında mermiler var ve incelenebiliyor.” (Ö40, K)
- * “Fatih Sultan Mehmet zamanında yapılmıştır.” (Ö133, E)
- * “Boğazın en dar yerinde Kilitbahir Kalesi'nin karşısındadır.” (Ö145, K)
- * “Eski adı Kale-i Sultaniyedir. Fatih Sultan Mehmet.” (Ö182, K)
- * “Çimenlik Kalesi 1462 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından 1462 yılında yaptırılmış.” (Ö219, E)
- * “Hiç gitmedim bir şey bilmiyorum.” (Ö228, E)
- * “Tarih eser olduğunu.” (Ö231, K)
- * “Bu yerde savaş yapılmış olduğunu biliyorum. İçerisinde silahlar, toplar ve mermiler olduğunu biliyorum.” (Ö245, K)
- * “Çimenlik Kalesi ile ilgili bir şey bilmiyorum.” (Ö257, E)
- * “Fatih Sultan Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Müze haline getirilmiştir.” (Ö263, K)

Onuncu Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun onuncu sorusu olan “Trioya Antik Kenti’nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonunda bulunan resimdeki maketin adı nedir? Resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale’de kordonun tam ortasında bulunan Truva Atı hakkında ne kadar bilgiye sahip olduklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile sırasıyla birbirinden bağımsız olan Tablo 23 ve Tablo 24’te gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 24’ün altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 23 Öğrencilerin “Trioya Antik Kenti’nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonunda bulunan resimdeki maketin adı nedir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Resimdeki Maketin Adı	f	%
Truva Atı	274	91,33
Bilmiyor	26	8,67
Toplam	300	100

Tablo 23 incelendiğinde öğrencilerin %91,33’ünün (f=274) soruya Truva Atı cevabını vererek doğru bildikleri, %8,67’sinin (f=26) soruya doğru cevap veremedikleri görülmektedir.

Tablo 24 Öğrencilerin “Resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Maket Hakkında Bilinenler	f	%
Bilmiyorum	226	72,44
İçine asker saklanmıştır	27	8,65
Truva Atı ile düşmanlarını kandırıp yenmişlerdir	14	4,49
Bu maket Çanakkale’ye bir filmde hediye edilmiştir.	12	3,85
Troya Savaşı’nda kullanılmıştır.	10	3,21
Hediye olarak Troyalılara verilmiştir	8	2,56
Maket Çanakkale kordonunda bulunur	7	2,24
Bu maket kopyasıdır	6	1,92
Gerçeği Troya Antik Kenti’ndedir	2	0,64
Toplam	312	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır.

Tablo 24 incelendiğinde öğrencilerin %72,44’ünün (f=226) bilmiyorum, %8,65’inin (f=27) içine asker saklanmıştır, %4,49’unun (f=14) Truva Atı ile düşmanlarını kandırıp yenmişlerdir, %3,85’inin (f=12) Bu maket Çanakkale’ye bir filmde hediye edilmiştir, %3,21’inin (f=10) Troya Savaşı’nda kullanılmıştır, %2,56’sının (f=8) hediye olarak Troyalılara verilmiştir, %2,24’ünün (f=7) Maket Çanakkale kordonunda bulunmaktadır, %1,92’sinin (f=6) bu maket kopyasıdır, %0,64’ünün (f=2) ise gerçeği Troya Antik Kenti’ndedir cevabını verdiği görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Adı Truva Atı. Savaşta askerlerin saklanması için kullanılmıştır.” (Ö17, K)
- * “Truva Atı. Akalılar düşmanlarına tuzak olarak göndermişlerdir.” (Ö7, K)

- * “Maketin adı Truva Atı. Maket hakkında sadece kordonda olduğunu biliyorum” (Ö5, K)
- * “Truva Atı. Hediye olarak gönderildiğinde hediye almışlar, askerler içeri girebilmişlerdir.” (Ö2, E)
- * Troya Atı’dır. Bu at eskiden Troyalılar zamanında kullanılmış. Düşmanlarına yenilgi göstergesi diye bunu vermişler. O gün tüm düşmanlar uyuduktan sonra atın içinden Troyalılar çıkar. Nöbetçileri ve düşmanları öldürürler ve kapıyı açarlar. Böylece diğer Troyalılar da gelir.” (Ö39, E)
- * “Troya Atı. Düşmanlarına hediye edeceklerdi ama içinde onlarda olacaktı ve geceleyin gizlice kapıyı açıp askerlerin girmesini sağlar. Zaten ondan sonra olay biter.” (Ö78, E)
- * “Adı Truva atıdır. Troya Savaşı’nda bu at vardı.” (Ö128, K)
- * “Troya atı. Avustralya’dan geldi. Troya filmi çekildikten sonra bize hediye edilmiştir.” (Ö221, E)
- * “Truva atı. İnsanlar savaş yaparken o ata biner giderlermiş.” (Ö224, K)
- * “Truva atı. Troya filminden Türkiye’ye hediye edildi.” (Ö237, E)
- * “Troya Atı. Bu at ile ilgili atı hediye verdiklerini ama atın içinden askerlerin çıkıp orayı yerle bir ettiklerini biliyorum.” (Ö245, K)
- * “Kordon Atı.” (Ö252, K)
- * “Troya atı. Troya Savaşı’nda kullanılmıştır. Akalılar Troyalılara hediye edip içine asker saklayıp onlara tuzak kurmuşlardır.” (Ö288, E)

On Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun on birinci sorusu olan “Siz olsaydınız Çanakkale ilinin tarihi, kültürel ve manevi değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale ile ilgili duygularını öğrenmek amacı

ile yapılmıştır. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile Tablo 25'te gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 25'in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 25 Öğrencilerin “Siz olsaydınız Çanakkale ilinin tarihi, kültürel ve manevi değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

	f	%
Belirlemedim	154	51,33
Belirledim	146	48,67
Toplam	300	100

Tablo 25 incelendiğinde öğrencilerin %51,33'ünün (f=154) soruya cevap verip slogan belirlediği, %48,67'sinin (f=146) ise soruya cevap vermeyerek ya da slogandan farklı yazılar yazıp slogan belirleyemediği görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Çanakkale’yi korusun, tarihi korusun” (Ö 10, K)
- * “Koru Çanakkale’yi, korusun tarihi” (Ö17, E)
- * “Koru Çanakkale’yi, korusun kültürel değeri” (Ö20, K)
- * “Çanakkale tarihi, herkes Biraz Gezmeli” (Ö25, E)
- * “Çanakkale’yi gez, tarihi öğren” (Ö33; K)
- * “Çanakkale kentimiz, biz burayı sevmeliyiz” (Ö36, E)
- * “Çanakkale var, başkası yok” (Ö37, K)
- * “Çanakkale’deki eserler IQ yükselten bilgiler, bu kadar büyük tarihi var, üzüntüyle anılır burada yaşanan şeyler” (Ö47, K)
- * “Tarihi korusun, geleceği korusun”. (Ö66, E)

- * “Çanakkale ilimiz, tarihi yerler limitsiz” (Ö72, K)
- * “Gez Çanakkale’yi, kap bilgiyi.” (Ö123, E)
- * “Ziyaret et Çanakkale’yi, sende edin birçok bilgiyi” (Ö137, K)
- * “Çanakkale geçilmez. Türk ordusu yenilmez” (Ö147, E)
- * “Herkes Çanakkale’ye gelmeli, Truva atını görmeli.” (Ö169, K)
- * “Çanakkale anlatılmaz, yaşanır” (Ö281, K)

On İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun on ikinci sorusu olan “Sorularda yer alan tarihi yerler haricinde Çanakkale’de gezdiğiniz tarihi ve turistik başka yerler nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin yaşadıkları yer olan Çanakkale’de nereleri gezdiklerini belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile Tablo 26’da gösterilmektedir.

Tablo 26 Öğrencilerin “Sorularda yer alan tarihi yerler haricinde Çanakkale’de gezdiğiniz tarihi ve turistik başka yerler nelerdir?” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Gezilen Yerler	f	%
Gezmedim	198	50,76
Çanakkale Şehitliği	40	10,26
Çanakkale Deniz Müzesi	25	6,41
Çanakkale Piri Reis Müzesi	24	6,15
Troya Antik Kenti	21	5,38
Çanakkale Seramik Müzesi	20	5,13
Çanakkale Arkeoloji Müzesi	16	4,10
Çanakkale Çimenlik Kalesi	15	3,85
Çanakkale Kent Müzesi	13	3,33

Tablo 26'nın devamı

Gezilen Yerler	f	%
Çanakkale Assos Antik Kent	9	2,31
Çanakkale Nusret Mayın Gemisi	4	1,03
Gezilen Yerler	f	%
Çanakkale Bozcaada	2	0,51
Tabyalar	1	0,26
Çanakkale Morto Koyu	1	0,26
Çanakkale Gökçeada	1	0,26
Toplam	390	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır.

Tablo 26 incelendiğinde öğrencilerin %50,76'sının (f=198) gezmedim, %10,26'sının (f=40) Çanakkale Şehitliği, %6,41'inin (f=25) Çanakkale Deniz Müzesi, %6,15'inin (f=24) Çanakkale Piri Reis Müzesi, %5,38'inin (f=21) Troya Antik Kenti, %5,13'ünün (f=20) Çanakkale Seramik Müzesi, %4,10'unun (f=16) Çanakkale Arkeoloji Müzesi, %3,85'inin (f=15) Çanakkale Çimenlik Kalesi, %3,33'ünün (f=13) Çanakkale Kent Müzesi, %2,31'inin (f=9) Çanakkale Asos Antik Kent, %1,03'ünün (f=4) Çanakkale Nusret Mayın Gemisi, %0,51'inin (f=2) Çanakkale Bozcaada, %0,26'sının (f=1) tabyalar, %0,26'sının (f=1) Çanakkale Morto Koyu, %0,26'sının (f=1) ise Çanakkale Gökçeada cevabını verdiği görülmektedir.

On Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde öğrencilere görüşme formunun on üçüncü sorusu olan “Sorularda yer alan tarihi, kültürel, milli ve manevi özelliği bulunan bir yeri misafirinize siz nasıl tanıttınız? Onun için nasıl bir sunum hazırladınız? Kısaca açıklayınız.” sorusu sorulmuştur. Bu sorunun amacı öğrencilerin Çanakkale ile ilgili bildiklerini bir misafirine nasıl aktaracaklarını belirlemektir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar kategorize edilerek frekansları ile Tablo

27’de gösterilmektedir. Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ise Tablo 27’in altında doğrudan aktarım şeklinde yazılmıştır.

Tablo 27

Öğrencilerin “Sorularda yer alan tarihi, kültürel, milli ve manevi özelliği bulunan bir yeri misafirinize siz nasıl tanıtırdınız? Onun için nasıl bir sunum hazırlardınız? Kısaca açıklayınız” sorusuna ilişkin cevaplarının frekans ve yüzde değerleri

Nasıl Tanıtırdınız?	f	%
Bilmiyorum	188	60,65
Gezdirerek anlatırdım	55	17,74
Sözlü olarak anlatırdım	51	16,45
Resimli bir slayt gösteri ile anlatırdım	13	4,19
Bir proje hazırlayarak anlatırdım	3	0,97
Toplam	310	100

Not: Aynı kategori hakkında birçok kez görüş belirten öğrencilerin mevcut olması sebebiyle toplam frekans değeri ve mevcut öğrenci sayısı farklılaşmaktadır.

Tablo 27 incelendiğinde öğrencilerin %60,65’inin (f=188) bilmiyorum, %17,74’ünün (f=55) gezdirerek anlatırım, %16,45’inin (f=51) sözlü olarak anlatırım, %4,19’unun (f=13) resimli bir slayt gösterisi ile anlatırım, %0,97’sinin (f=3) ise bir proje hazırlayarak anlatırım cevabını verdiği görülmektedir.

Bazı öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar şu şekildedir;

- * “Gezdirirdim. Ona bir sunum hazırlardım. Çanakkale’nin en güzel yerlerini gösterirdim. Çanakkale’nin tarihi yerlerini gösterir, anlatırdım.” (Ö1, K)
- * “Bir proje hazırlardım ve onun tarihini, maceralarını anlatırdım” (Ö7, K)
- * “Çoğunu bilmediğim için tanıtamazdım” (Ö15, K)
- * “Fotoğraflarını çeker, bir projeksiyona yükler, sonra gezdirirdim.” (Ö22, E)
- * “Misafirime her detayını söyleyerek anlatırdım. Bazı turistik yerlere de götürebilirim.” (Ö37, E)

- * “Çanakkale’de olan müzeleri ve daha birçok yeri göstererek ya da söyleyerek anlatırdım.” (245, K)
- * “Buranın çok güzel, özel ve çok fazla kültürünün olduğunu anlatırdım.” (Ö246, K)
- * “İyi davranırdım. Onu gezdirirdim” (Ö253, K)
- * “Özelliklerini ve hikayelerini anlatırdım.” (Ö272, K)
- * “Bir slayt gösteri yaparak tanıtırđım.” (Ö277, E)
- * “Önce Çanakkale’nin tarihi yerlerini gezelim, sonrada sohbet edelim, derdim.” (Ö285, K)
- * “Onu önce gezdirirdim sonrada ona tarihi anlatırdım.” (Ö295, E)

Bölüm IV: Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen sonuçlar ile ilgili tartışma ve yorumlama kısmı yer almaktadır. Yerel okuryazarlık becerisi ortaya konan yeni bir kavram olduğundan, kavram ile ilgili ilk çalışmalardan biri olan bu araştırmanın tartışma bölümünün ilk aşamasında Güven (2019) tarafından ortaya konan bu becerisinin ana boyutları (bilişsel, duyuşsal ve beceri) dikkate alınarak ile bulgular yorumlanmış ve tartışılmıştır. Süreçte ulaşılan diğer araştırmalardan da destek alınmıştır.

Yerel okuryazarlık becerisi bilişsel boyut kapsamında yer alan sorular ile ilgili tartışma. Güven (2019) yerel okuryazarlık becerisinin bilişsel boyuttaki özelliklerini şu şekilde açıklamıştır;

- a. Tarihi bilgiyi bilme
- b. Kültürü tanıma
- c. Turistik ve ekonomik niteliği bilme

Yerel okuryazarlık becerisinin bu özellikleri doğrultusunda veri toplama araçlarında öğrencilere bilişsel(bilgi) boyutta sorulan soruların cevapları incelendiğinde;

- Görüşme formunun birinci sorusunun birinci kısmı olan “Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale’de tarihi ya da turistik özelliği bulunan (kale, müze, antik kent vb.) nereleri gezdiniz?” sorusunda öğrencilerin bir yeri gezmediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun ikinci sorusu olan “Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır? Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır? Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz.” sorusunda öğrencilerin çoğunun bu soru hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Görüşme formunun üçüncü sorusu olan “Çanakkale Şehitliği’nde bulunan ‘Şehitler Abidesi’ ne zaman yapılmıştır? Bu anıtlarla ilgili neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız” sorusunda öğrencilerin abide hakkında bir bilgiye sahip olmadığı ya da yetersiz bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun dördüncü sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız” sorusunda öğrencilerin resimdeki yer olan ‘Aynalı Çarşı’yı’ doğru bildiği fakat bu yer hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun beşinci sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız” sorusunda öğrencilerin resimdeki yer olan ‘Saat Kulesi’ni’ doğru bildiği fakat bu yer hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun altıncı sorusu olan “Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir? Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?” sorusunda öğrencilerin resimdeki tatlı olan ‘Peynir Helvasını’ doğru bildiği fakat bu tatlı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun yedinci sorusu olan “Resimdeki geminin adı nedir? Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.” sorusunda öğrencilerin resimdeki gemi olan ‘Nusret Mayın Gemisi’ni’ doğru bildiği fakat bu gemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun sekizinci sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Kilitbahir Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusunda öğrencilerin bu kale hakkında bir bilgiye sahip olmadığı ya da yetersiz bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Görüşme formunun dokuzuncu sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Çimenlik Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusunda öğrencilerin bu kale hakkında bir bilgiye sahip olmadığı ya da yetersiz bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Görüşme formunun onuncu sorusu olan “Troya Antik Kenti’nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonunda bulunan resimdeki maketin adı nedir? Resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusunda öğrencilerin resimdeki maket olan ‘Truva Atı’nı’ doğru bildiği fakat bu maket hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgulara dayalı olarak yerel okuryazarlık becerisinin bilişsel boyut tarihi bilgi kapsamında katılımcı öğrencilerin büyük bir bölümü yaşadığı çevrede bulunan tarihi ve kültürel önemi bulunan yerlere ilişkin yeterli düzeyde bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir.

Duyuşsal Boyuttaki Sorular İle İlgili Tartışma. Güven (2019) henüz basılmamış kitabında yerel okuryazarlık becerisinin duyuşsal boyuttaki özelliklerini şu şekilde açıklamıştır;

- a. Sorumlu yurttaş olarak yerel nitelikleri sahiplenme
- b. Kültürel değeri sahiplenme
- c. Turizm değerini farketme ve sahiplenme

Yerel okuryazarlık becerisinin bu özellikleri doğrultusunda veri toplama araçlarında öğrencilere duyuşsal boyutta sorulan sorunun cevapları incelendiğinde, birinci sorunun ikinci kısmında sorulan “Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir ve size neler hissettirmiştir? Kısaca açıklayınız.” sorusunda çoğu öğrencinin herhangi bir yerden etkilenmediği ve bir his hissetmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ve yerel okuryazarlık becerisinin duyuşsal boyuttaki özellikleri dikkate alındığında çoğu öğrencinin yaşadığı

çevredeki tarihi, millî, manevi ve kültürel değerlerdi yeterince sahiplenmediği ya da bu konudaki hislerini açıklayamadığı görülmektedir.

Beceri Boyutundaki Sorular İle İlgili Tartışma. Güven (2019) henüz basılmamış kitabında yerel okuryazarlık becerisinin beceri boyutundaki özelliklerini şu şekilde açıklamıştır;

- a. Yerel nitelikleri tanıma becerisi
- b. Yerel nitelikleri tanıtmaya becerisi
- c. Yerel nitelikleri doğru şekilde tanımak ve tanıtmaya araştırma becerisi

Yerel okuryazarlık becerisinin bu özellikleri doğrultusunda veri toplama araçlarında öğrencilere beceri boyutunda sorulan sorunun cevapları incelendiğinde, On birinci soruda sorulan “Siz olsaydınız Çanakkale ilinin bu değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz?” öğrencilerin yarısının slogan belirlediği yarısının belirlemediği görülmüştür. Beceri boyutundaki diğer bir soru olan “Sorularda yer alan tarihi, kültürel, millî ve manevi özelliği bulunan bir yeri yeni misafirinize siz olsaydınız nasıl tanıttırdınız? Onun için nasıl bir sunum hazırlardınız? Kısaca açıklayınız.” sorusunda ise öğrencilerin çoğunluğunun nasıl bir tanıtım yapacağı hakkında fikri olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ve yerel okuryazarlık becerisinin beceri boyutundaki özellikleri dikkate alındığında öğrencilerin yarıdan fazlasının yerel nitelikleri tanıma ve tanıtmaya becerisine yeterince sahip olmadığı görülmektedir.

Güven (2019) yerel okuryazarlığın bir çok okuryazarlık türü ile ilişkili olduğunu açıklamıştır. Yerel okuryazarlığın tanımında da bahsedildiği gibi kişi yaşadığı yerdeki tarihi olayları, önemli kişilikleri ve kültürel değerleri tanımalıdır. Bu bağlamda yerel okuryazarlık ile tarih okuryazarlığı arasında bir bağ olduğu savunulabilir. Tarih okuryazarı olabilmenin ön koşulu tarihin ne olduğunu anlamak, tarihi olayların ve kişilerin önemini fark etmek, tanımak, tarihin yönteminde vurgulanan geçmiş, olay, sebep-sonuç gibi kavramların düzenlenmesinden geçmesidir (Akt. Ata ve Keçe, 2014). Tüm bu bilgiler bağlamında öğrencilere yerel

okuryazarlığın tarihi bilgi boyutunda sorulan sorulara verilen cevaplarda öğrencilerin tarihi bilgilerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve bu tarih okuryazarı olabilmenin ön koşulu ile karşılaştırıldığında öğrencilerin tarihi olay ya da kişiler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı söylenebilir.

Çanakkale'deki yerel niteliklerden olan Kilitbahir ve Çimenlik kalesi, saat kulesi, Truva atı, Nusret mayın gemisi, şehitler abidesi, aynalı çarşı hakkında neler biliyorsunuz soruları öğrencilere sorulmuştur. Sorulara verilen cevaplar ise öğrencilerin bu yerler hakkında bildiklerinin yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. 'Okul dışı tarih eğitimi' kavramını ilk kez Safran ve Ata (1998) ele almıştır ve tarihsel yapılar, antik kentler, müzeler, ören yerleri, diğer tarihsel mekan ve alanlar olabileceği gibi yakın çevrenin tarihinin oradaki tarihsel mekanların araştırıldığı durumlarda bu araştırma ve çalışmalar yerel tarih çalışması olarak nitelendirmişlerdir. Başka bir çalışmada öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde tarihi konuların öğrencilere ezberletilmesini değil, 'tarihsel anlama' ve 'tarihsel düşünme' becerilerinin güçlendirilmesini amaçlar. Tarihi ve kültürel miraslarımızı yerinde gezerek, sınıf dışında alternatifli bir öğrenme alanı hazırlanır. Hazırlanacak olan alan öğrencilerde tarihsel düşünme becerisini kazanmayı kolaylaştırır. (Akt. Halaç, Akdağ, Bekki, 2018) Bu bağlamda verilen bilgi ile öğrencilerin gezerek görerek gittikleri tarihi yerleri daha iyi öğrendiği sonucuna ulaşabiliriz. Tarihsel düşünme ve tarihsel anlama becerisi kazanan bir öğrencinin ise yerel okuryazarlık becerisi kazanmasının daha kolay hale geleceği düşünülmektedir.

Sonuç

Gelişen teknoloji ile birlikte kavramlara yüklenen anlamlar da değişmektedir. Bu değişimden etkilenen yerel okuryazarlık kavramı ise yirmi birinci yüzyılda kazanılması gereken bir beceri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu değişimden kavramlar dışında öğretim programları ve programların amaçları da etkilenmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin en temel

amacı olan “iyi birer yurttaş yetiştirme” amacı okuryazar bir yurttaş yetiştirmek gayesiyle bu kazanımı da öğrencilere benimsetmek istemektedir.

Okuryazarlık türleri ise çağdaki bu gelişim ve değişimle birlikte sürekli artmaktadır. Literatüre yeni kazandırılmak istenen ve bu çalışmanın ana konusu olan yerel okuryazarlık türü ise Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğrencilere kazandırılmak istenen bir beceri olarak sunulmaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın amacı olan 4. sınıf öğrencilerinin yerel okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi gereklilik arz etmiş, üst bölümde bulunan bulgu ve yorumlar neticesinde öğrencilerin yerel okuryazarlık düzeyleri incelenmeye çalışılmıştır. Genel anlamda ortaya çıkan sonuçların öğrencilerin belki de her gün önünden geçtikleri ya da gezdikleri tarihi yerler ya da yaşadıkları şehre ait olan bir yemek hakkında yeterince bilgi birikimine sahip olmadığı ya da bildiklerinin yanlış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin uygulanan görüşme formundaki sorulara verdikleri cevapların analizi ile ulaşılan bulgulara dayalı olarak sonuçlar aşağıda sıralanmıştır;

- Araştırmaya 151’i kız 149’u erkek olmak üzere toplam 300 öğrenci katılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin en çok sırası ile “ev hanımı”, “diğer (işçi vb.)” ve “öğretmen” mesleklerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının en çok sırası ile “diğer (işçi vb.)”, “memur” ve “öğretmen” mesleklerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin 1. dönem Sosyal Bilgiler dersi karne notu aralığının en çok “75-100” arası olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın birinci sorusu olan “Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale’de tarihi ya da turistik özelliği bulunan nereleri gezdiniz? Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir ve size neler hissettirmiştir? Kısaca açıklayınız.” sorusuna öğrencilerin en çok “gezmedim” cevabı verdiği sonucuna ulaşılmış ve çoğu öğrencinin tarihi yerleri gezmedikleri görülmektedir. Sorunun devamı olan ve en çok

etkilendikleri yere ise öğrencilerin “etkileyen yer yok” cevabını verdikleri görülmekte ve öğrencilerin tarihi bir duyguya kapılamadıkları ya da boşuna gezdikleri görülmektedir. Sorunun son aşaması olan size neler hissettirmiştir kısmında ise etkileyen yerlere cevap yazan öğrencilerin en çok “hissetmedim” daha sonrasında ise “mutlu oldum” cevabını verdikleri görülmektedir. Tüm bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin yaşadıkları yeri çok gezmedikleri gezenlerin ise etkilenmediği sonucuna ulaşılmaktadır.

- Araştırmanın ikinci sorusu olan “Aşağıda bulunan Çanakkale Boğaz Harbi konusunda yöneltilen soruları cevaplandırınız. A. Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır? B. Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır? C. Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz.” sorusunun ilk kısmında öğrencilerin 161’inin Çanakkale Boğaz Harbinin yılını bildiği, 129’unun ise bilemediği görülmektedir. Sorunun ikinci kısmında Boğaz Harbine katılan devletleri 218 öğrencinin bilmediği ya da yanlış bildiği, 82 öğrencinin ise doğru bildiği görülmektedir. Sorunun son kısmında Çanakkale Savaşı’nda büyük kahramanlıklar yapan Mustafa Kemal Atatürk’ün savaşta nasıl bir rol üstlendiğini çoğu öğrenci bilmemektedir. Tüm bunlar doğrultusunda öğrencilerin sadece Türkiye için değil Dünya için bile destan olan bu savaş hakkında bu kadar basit düzeyde bile yeterli bilgiye sahip olamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın üçüncü sorusu olan “Çanakkale Şehitliği’nde bulunan ‘Şehitler Abidesi’ ne zaman yapılmıştır? Bu anıtle ilgili neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız” sorusunun ilk kısmında öğrencilerin 258’i abidenin yapılış yılını bilememiş, 42’si ise soruyu doğru bilmiştir. Sorunun ikinci kısmı olan abide hakkında bilinenlere çoğu öğrencinin bilmiyorum cevabı verdiği görülmektedir. Tüm bunlar doğrultusunda öğrencilerin yaşadıkları ve öğrenim gördükleri il olan Çanakkale ilinin sembollerinden

arasında yer alan abide hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ya da yanlış bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırmanın dördüncü sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna 288 öğrencinin “Aynalı Çarşı” cevabını vererek soruyu doğru bildiği görülmektedir. Fakat sorunun ikinci kısmında ise 202 öğrenci “bilmiyorum” cevabını vermiştir. Bu bağlamda çoğu öğrencinin soruyu doğru bilse dahi gittikleri ya da bildikleri yer olan Aynalı Çarşı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ya da eksik bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın beşinci sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna 275 öğrencinin “Saat Kulesi” cevabını vererek soruyu doğru bildiği görülmektedir. Fakat sorunun ikinci kısmında 239 öğrenci bilmiyorum cevabını vermiştir. Bu bağlamda öğrencilerin her gün gezerken ya da okula giderken gördükleri bu yerin ne olduğunu bildiği fakat hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın altıncı sorusu olan “Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir? Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?” sorusuna 272 öğrencinin “Peynir Helvası” cevabını vererek soruyu doğru bildiği görülmektedir. Fakat sorunun ikinci kısmında 225 öğrenci soruya “bilmiyorum” cevabını vermiştir. Bu bağlamda öğrencilerin peynir helvasını bildiği fakat peynir helvası hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın yedinci sorusu olan “Resimdeki geminin adı nedir? Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.” sorusunun ilk kısmına 262 öğrencinin “Nusret Mayın Gemisi” cevabını vererek soruyu doğru bildiği görülmektedir. Fakat sorunun ikinci kısmında ise

öğrencilerin 215 gibi büyük bir çoğunluğunun bilmiyorum cevabını verdikleri görülmekte ve geminin adını bilseler dahi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırmanın sekizinci sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Kilitbahir Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna öğrencilerin çoğunun “bilmiyorum” cevabını verdikleri görülmektedir. Daha sonrasında az sayıda öğrencinin verdiği cevaplar neticesinde kale hakkında çok az bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılsa da çoğunluğun hemen her gün gördükleri hatta bazılarının gezdiğini belirttiği bu kale hakkında temel bir bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın dokuzuncu sorusu olan “Çanakkale’de bulunan resimdeki ‘Çimenlik Kalesi’ hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna öğrencilerin çoğunun “bilmiyorum” cevabını verdikleri görülmektedir. Daha sonrasında az sayıda öğrencinin verdiği cevaplar neticesinde kale hakkında çok az bilgiye sahip olduğu sonucuna ulaşılsa da çoğunluğun hemen her gün gördükleri hatta bazılarının gezdiğini belirttiği bu kale hakkında temel bir bilgiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın onuncu sorusu olan Trioya Antik Kenti’nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonda bulunan resimdeki maketin adı nedir? Resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.” sorusuna öğrencilerin 274’ünün “Truva Atı” cevabını vererek soruyu doğru bildikleri görülmektedir. Fakat sorunun ikinci kısmında bu maket hakkında bilinenler değişkenine 226 öğrencinin “bilmiyorum” cevabını verdiği, bu sebeple öğrencilerin adını bildikleri ve Çanakkale’nin sembollerinden biri olan ve her gün kordonda gezerken önünden geçtikleri bu tarihi değer hakkında yetersiz bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çok az sayıda öğrencinin maket hakkında az bilgiye sahip olduğu fakat bunların da yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırmanın on birinci sorusu olan “Siz olsaydınız Çanakkale ilinin tarihi, kültürel ve manevi değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz?” değişkeninde 154 öğrencinin slogan belirlediği 146 öğrencinin ise bir slogan belirleyemediği belirlenmiştir. Bu bağlamda öğrencilerin yaşadıkları ilin değerini belirten cümleleri net olarak kuramadıkları yani duyuşsal olarak şehri içselleştiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmanın on ikinci sorusu olan “Sorularda yer alan tarihi yerler haricinde Çanakkale’de gezdiğiniz tarihi ve turistik başka yerler nelerdir?” sorusuna öğrencilerin sırasıyla en çok “gezmedim” ve “Çanakkale Şehitliği” cevaplarını verdikleri görülmektedir. Çanakkale’deki diğer yerleri gezen öğrencilerin mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu sonuç örneklem grubunda yer alan tüm öğrenciler için geçerli değildir. Fakat önceki sorulara verilen cevapların sonuçları ile kıyasladığımızda öğrencilerin gezseler dahi bu gezdikleri yerler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir.
- Araştırmanın son sorusu olan ve öğrencilerin okuryazarlığın temel anlamlarından olan bildiğini başkasına aktarma becerisini ölçmek için sorulan “Sorularda yer alan tarihi, kültürel, milli ve manevi özelliği bulunan bir yeri misafirinize siz nasıl tanıttırdınız? Onlar için nasıl bir sunum hazırladınız? Kısaca açıklayınız.” sorusuna çoğu öğrencinin) “bilmiyorum” cevabını verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin yaşadıkları yeri iyi bilseler dahi bunu başkasına aktarma konusunda yetersiz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu sonuçlara bakıldığında öğrencilerin yaşadıkları ve öğrenim gördükleri il olan Çanakkale’nin değerleri hakkında temel düzeyde bile olsa yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir. Bu yüzden öğrencilere yerel okuryazarlık becerisi kazandırılması gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu başlık altında, araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda araştırmacılara ve uygulayıcılara öneriler sunulmuştur.

Araştırmacılar için öneriler

- * Yerel okuryazarlığın bireyin vatandaşlık görevlerinden biri olarak da düşünülebilecek, yaşadığı yerleşim biriminde tarihi, kültürel, turistik, ekonomik ve manevi yönleri bulunan alan, eser, ören yeri ve edebi eserleri tanıma, temel özelliklerinin farkında olma ve gerektiğinde edindiği bilgileri başka bireylere doğru şekilde aktarabilme becerisini kapsamında bulunduran bir nitelik kazanma süreci olarak program geliştirmecilere, öğretmenlere, eğitimcilere, ailelere tanıtılmasının sağlanması,
- * Öğretim ilkelerinden Yakından Uzağa ilkesinden hareketle Sosyal Bilgiler dersinde bu niteliğin kazandırılması için program geliştirme uzmanlarının gerekli düzenlemeleri yapmaları
- * Yerel okuryazarlık kavramının kazandırılması için en uygun dersin 4. Sınıf seviyesinde Sosyal Bilgiler dersi olacağından 4. Sınıfların sınıf öğretmenlerinin ve çocukların velileri de bu konu hakkında bilgilendirilmeli ve dönem içinde yapılacak bu amaca yönelik etkinliklerin planı çıkarılmalıdır.
- * 19. Milli Eğitim Şurası'nda alınan kararlar sonucu İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ilkokul ve ortaokullarda yürüttüğü proje kapsamında serbest etkinlikler dersinde verilen "İstanbul" dersine benzer şekilde bir dersin işlenmesi yönündeki önerge kabul edildi. Kabul edilen bu kararın Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında kullanılan yakından uzağa ilkesi ile ilişkilendirirsek ,"serbest etkinlikler" dersinde her ilin kendi tarihi ve kültürel varlıklarını, şehre ait değerleri tanıtmak ve

gezdirmek amacıyla "Şehri Yeniden Keşfetmek" temasıyla dersler işlenecek kararının, yerel okuryazarlık becerisine katkıda bulunacağını söyleyebiliriz.

Uygulayıcılar için öneriler

- * Literatüre kazandırmak istenilen "Yerel Okuryazarlık" niteliğinin öğrencilerde oluşturulmasına katkı sağlayacak etkinliklere yer verilmesi,
- * Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde bu beceriyi kazandırmaya dönük etkinliklere yer verilmesi,
- * Sınıf öğretmenlerinin yerel okuryazarlık kavramı konusunda düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılması,
- * Turizmin gelişmesine, tarihi bilinç oluşmasına, kültürün ve onun öğelerinin korunmasına önemli katkı sağlaması beklenen yerel okuryazarlık konusunda kurumlar arası işbirliği sağlanması (örneğin; yerel yönetimler, müzeler, tarih alanı uzmanları, il kültür müdürlüğü, turizm il müdürlükleri).
- * Kültürel ve tarihi miras açısından zengin olan ülkemizin her bir parçası için o yörenin tanıtımını yapan ayrıntılı bir kılavuz hazırlanması ve kılavuzun o bölgeye gitmeden bile bilgi sahibi olunabilecek düzeyde ve okullarda öğrenci ve öğretmenlerin yararlanabileceği biçimde düzenlenmesi
- * Yerel okuryazarlık düzeyini arttırmaya yönelik, yörenin tarihi ve kültürel değerlerini, doğal güzelliklerini tanıtım amaçlı yerel yayınlar çıkartılarak bu yayınlardan okullarda öğrenci ve öğretmenlerin yararlanması
- * İllere ilişkin yerel okuryazarlık beceri envanteri hazırlanması önerilmektedir.
- * İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde öğrenmenin somuttan soyuta, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, basitten karmaşığa olması gerektiği ilkesi, öğrencilerin tarihe götürülmesi değil de, tarihin öğrencilere getirilmesi önerisini karşımıza çıkartmaktadır.

- * Yerel Okuryazarlığa alt boyutlarına Sosyal Bilgiler programında yer verilmelidir.
- * Kültürel açıdan zengin olan ülkemizin her bir yöresi için o yörenin ayrıntılı bir kılavuzu hazırlanabilir.
- * Yerel okuryazarlık düzeyini arttırmak için yörenin değerlerini tanıtım amaçlı yerel yayınlar çıkarılarak öğrenci ve öğretmenlerin yararlanması sağlanabilir. Okullarda tarihi ve kültürel mirası tanıtıcı kulüpler oluşturulabilir.

Kaynakça

- Açıköz, K. (2006). *Aktif öğrenme*. İzmir. Biliş Yayınları.
- Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar*. İstanbul: Anı Yayıncılık.
- Altun, A. ve Gürer, M. D. (2005). *Tekli okuryazarlıktan çoklu okuryazarlığa doğru: medya okuryazarlığı*. A. Altun ve S. Olkun (Ed.) *Güncel gelişmeler ışığında: Matematik fen teknoloji yönetimi içinde* (s. 177-190). Ankara: Anı.
- Akar, H. (2017). Durum Çalışması. Saban, A. ve Ersoy, A. (ed.), *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (s. 139-176) içinde. Ankara.: Anı Yayıncılık
- Akhan, E. N. (2013). Ekonomi Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar* (s. 78-109) içinde. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Anzach Hotels. Çanakkale Saat Kulesi. Erişim Adresi: <https://www.anzachotels.com/canakkale-saat-kulesi.htm> 29.06.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Ata, B. (2011). *Sosyal bilgiler eğitiminde iyi bir örnek: ABD kongre kütüphanesinin amerikan hafıza projesi*. *türk kütüphaneciliği*, 25(2), 261-270.
- Ata, B. ve Keçe, M. (2014). *Öğrencilerin Tarih Okuryazarlığı Düzeylerini Etkileyen Faktörler: Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma*. *Türk Tarih Eğitim Dergisi*, 3(2), 1-23.

- Aşıcı, M. (2009). *Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık*. Değerler Eğitimi Dergisi, 7(17), 9-26.
- Aykaç, N. ve Başar, E. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitimi Programının Değerlendirilmesi; Eğitimde Yansımalar*. VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildirileri Kitabı. 343-361. Ankara: Sim Matbaacılık.
- Aykaç, N. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 6(22), 46-73.
- Aytaş, G. ve Kaplan, K. (2017). *medya okuryazarlığı bağlamında yeni okuryazarlıklar*. Journal of Kirsehir Education Faculty, 18(2).
- Berber, S. (2019). *4.sınıf sosyal bilgiler dersinde değer öğretimine ilişkin öğrencilerin oluşturduğu metaforların incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.
- Bilgili, A. S. (2010). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Deveci, H. (2003). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlatma düzeylerine etkisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 343-361.
- De Vaus, D.A. (2001). *Research design in social research*, London, Sage Publications
- Dikbaş, Y. (2008). *Öğrenme stratejilerinin öğretiminin ve ders işlenişinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına, tutumlarına ve kalıcılığa etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Öztürk, C. Ve Dilek, D. (ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (1. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Doğanay, A. (2004). *Sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçları ne olmalıdır*. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi (15-17 Mayıs 2003 İzmir).

Doğanay, A. (2008). *Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 17 (2), 77-96.

Ertek, Ö. Z. (2013). *Sınıf öğretmenlerinin medya okuryazarlık düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Garcia, J. ve Michaelis, U. (2001). *Social Studies For Children*, Allynand Bacon. Baston

Gençtürk, E. (2013). Coğrafya Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 24-42) içinde*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Gençtürk, E. & Karatekin, K. (ed.) (2013). *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Gestcard. *Aynalı Çarşı'nın Tarihi*. Erişim Adresi: <http://www.gestcard.com.tr/gestcardweb/gestcard/blog/canakkale-icinde-bir-aynalicarsi.html> 20.06.2019 tarihinde erişilmiştir.

Gestcard. *Çanakkale Zaferi Nusret Mayın Gemisi*. Erişim Adresi: <http://www.gestcard.com.tr/gestcardweb/gestcard/blog/canakkale-zaferi-nusret-mayin-gemisi.html> 27.06.2019 tarihinde erişilmiştir.

Gestcard. *Truva Antik Kenti*. Erişim Adresi: <http://www.gestcard.com.tr/gestcardweb/gestcard/blog/truva.html> 29.06.2019 tarihinde erişilmiştir.

Gül, G. (2007). *Okuryazarlık sürecinde aile katılımının rolü*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 8(1), 17-30.

Güneş, F. (1997). *Okuma-yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ankara: Ocak Yayınları.

Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Geliştirilmiş 2. Baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Güven, B.(2019). *Yerel okuryazarlık (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Güven, B. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif bir yaklaşım: yerel okuryazarlık*. 27.

Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi. Antalya 2018

Halaç, H.H.; Akdağ, H.; Bekki. A. (2008). *Mardin merkez ve kızıltepe’de ortaokul öğrencilerinin tarihi ve kültürel mirasın tanınmasına ve korunmasına yönelik farkındalıklarının ölçülmesi*. The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences.

Kabapınar, Y. (2007). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.

Kalenin Sesi. Çanakkale Saat Kulesi Makalesi. Erişim Adresi:

<http://www.kaleninsesi.com/makale/canakkale-saat-kulesi-12122018-1518/>

29.06.2019 tarihinde erişilmiştir.

Kan, Ç. (2010). *Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi*. Milli Eğitim Dergisi. 187. 138-187

Karaman, M. K. (2010). *Öğretmen adaylarının tv ve internet teknolojilerini kullanma amaç ve beklentilerinin medya okuryazarlığı bağlamında değerlendirilmesi*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6.

Karatekin, K. (2013), Çevre Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 46-73) içinde*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Katılmış, A. (2010). *Sosyal bilgiler dersindeki bazı değerlerin kazanılmasına yönelik bir karakter eğitimi programının geliştirilmesi*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Keçe, M. (2009). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin tarih okuryazarlığı durumlarının belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Kılıçoğlu, G. (2014). *Sosyal bilgiler öğretimi, Safran, M. (ed.). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi (3. Baskı). 3-16. Ankara: Pegem A Yayıncılık.*
- Köksal, H. (2013). Eleştirel Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 114-135) içinde.* Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Krosnick, Jon A. (1990) *Expertise and political psychology.* Social Cognition 8: 1-8
- Kuş. Z (2013). Politik Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 208-227) içinde.* Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale İl Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Çanakkale Kaleleri.* Erişim Adresi: <https://canakkale.ktb.gov.tr/TR-70518/kaleler.html> 27.06.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı. *Çanakkale Şehitler Abidesi.* Erişim Adresi: <http://catab.kulturturizm.gov.tr/TR-129473/sehitler-abidesi.html> 20.06.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Çanakkale Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı. *Çanakkale Kilitbahir Kalesi.* Erişim Adresi: <http://catab.kulturturizm.gov.tr/TR-161509/kilitbahir-kalesi.html> 20.06.2019 tarihinde erişilmiştir
- McLaughlin. (1998). *Introduction to language development.* San Diego: Singular Publishing.
- MEB (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. Sınıflar öğretim programı ve kılavuzu.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Meyer, D. K. ve Turner, J. C. (2006). Re-conceptualizing emotion and motivation to learn in classroom contexts. *Educational Psychology Review, 18(14), 377-390.*
- MEB, (2005). *4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı.* Ankara: MEB Yayınları.
- MEB, (2005'a). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu.* Ankara.

- MEB, (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4. ve 5. sınıflar öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB, (2018) *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4. ve 5. sınıflar öğretim programı*. 20.06.2018 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354> adresinden elde edilmiştir.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (Second Edition). California: SAGE Publications.
- Miser, R. (2002). *Küreselleşen dünyada yetişkin eğitimi*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 35.
- Oğuz, S. (2013). Hukuk Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 160-176) içinde*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Önal, İ. (2010). *Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye Deneyimi*. Bilgi Dünyası, 11(1), 101-121.
- Özalp, R. (1982). *Milli eğitimle ilgili mevzuat: 1857-1923*. Millî eğitim basımevi.
- Öztürk, C. ve Deveci H. (2011). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları*. Öztürk, C. (Ed.). *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları*. 1-40. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, C. ve Dilek, D. (2005). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları*. C. Öztürk, D. Dilek (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk C. Ve Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller (3. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık

- Safran, M. ve Ata, B. (1998). Okul dışı tarih öğretimi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 87-94
- Safran, M. (2006). *İnkılâp tarihi öğretimine yaklaşım sorunları*. Tarih eğitimi makale ve bildiriler, 99-111.
- Safran, M. (2008). *Sosyal bilgiler öğretimi*, Tay, B. ve Öcal, A. (ed.). *Sosyal bilgiler öğretimine Bakış* (3). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Safran, M. (2011). *Sosyal bilgiler öğretimine bakış*, Tay, B. ve Öcal, A. (ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık
- Sönmez, F. Ö. (2013). Harita Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 138-156) içinde*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1995). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretim kılavuzu*. Ankara: Anı
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilimlerin öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sözer, E. (1998). *Sosyal bilimler kapsamında sosyal bilgilerin yeri ve öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayınları.
- Strauss, A., Corbin, J. (1990). *Basics of oualitative search: Grounded theory procedures and techniques*. newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜKLERİ (2019). Erişim adresi: <http://sozluk.gov.tr/>. 20.06.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Uzan, M. F. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin duygusal algı becerisi düzeylerinin değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Çanakkale.
- Üner, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nesnellik sorunu*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.

- Yel, S. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Yeşildal, M. (2018). *Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: Konya örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yiğit, Ö. E. (2013). Teknoloji Okuryazarlığı. Gençtürk, E. ve Karatekin, K. (ed.), *Sosyal bilgiler için çoklu okuryazarlıklar (s. 256-289) içinde*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ek 1: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ÇANAKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 60305806-44-E.9451622
 Konu: Anket Çalışması

14.05.2018

MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ÇANAKKALE

İlgi : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 08/05/2018 tarihli ve 1800067437 sayılı yazısı.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Yasir AKBAŞ tarafından "İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4.Sınıf Öğrencilerinin Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Çanakkale İl Örneği)" konulu tez çalışması kapsamında, 01/05/2018-01/07/2018 tarihleri arasında, ekte adı geçen okullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik Görüşme Formu yapılma isteği ilgi yazıyla teklif edilmekte olup, Müdürlüğümüz Anket-Araştırma İnceleme Komisyonunca incelenerek uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Olurlarınıza arz ederim.

Işıl KORKMAZ
 Şube Müdürü

OLUR
 14.05.2018

Osman ÖZKAN
 Millî Eğitim Müdürü

Ek :
 1-Komisyon Raporu (1sayfa)
 2-Okul Listesi (1 sayfa)

Güvenli Elektronik İmza
 14.05.2018
 İmza
 SEYİA GÜLEŞ
 Şef

Millî Eğitim Müdürlüğü Valilik Binası 3. Kat
 Elektronik Ağ: tefbis17@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Melek MORKAVUK GÜNEŞ-Memur
 Tel: 0286 217 11 35-117

Ek 2: Komisyon Raporu

FORM: 2

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Yasir AKBAŞ
Kurumu / Üniversitesi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller/ilçeler	Çanakkale Merkez
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi	İlkokul
Araştırmanın konusu	"İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4.Sınıf Öğrencilerinin Yerel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi"
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/Tez Önerisi	Tez Çalışması
Veri Toplama Araçları	Görüşme Formu
Görüş İstenilecek Birim/Birimler	4.Sınıf Öğrencileri
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
UYGUNDUR	
Komisyon Kararı	Oybirliği ile alınmıştır.
Muhalef Üyenin Adı ve Soyadı:	

KOMİSYON

14..05/2018
Komisyon Başkanı
Işıl KORKMAZÜye
Süheyla H. YURDUSEVÜye
Ergün KAYA

Ek 3: Araştırma Yapılacak Okulların Listesi**ARAşTIRMA YAPILACAK OKULLARIN LİSTESİ**

1. 18 Mart İlkokulu
2. Anafartalar İlkokulu
3. Arıburun İlkokulu
4. Atatürk İlkokulu
5. Barbaros Hayrettin Paşa İlkokulu
6. Çanakkale Ticaret Borsası İlkokulu
7. Hüseyin Akif Terzioğlu İlkokulu
8. İstiklal İlkokulu
9. Kepez Atatürk İlkokulu
10. Mustafa Kemal İlkokulu
11. Özlem Kayalı İlkokulu
12. Vali Fahrettin Akkütlu İlkokulu

Ek 4 : Veri Toplama Aracı

Görüşme Formu

Sevgili Öğrenci;

Size sunulan görüşme formu Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinde Sınıf Eğitimi Yüksek Lisans programında gerçekleştirilecek olan "İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında 4. Sınıf Öğrencilerin Yerel Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi (Çanakkale İli Örneği)" başlıklı tez çalışmasında verileri toplamaya yönelik 13 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunun 1. bölümünde araştırmaya katılan sizlerin kişisel bilgilerinizi ve sosyal bilgiler dersi karne notunuzu belirlemeye, 2. bölümde ise araştırmaya konu olan yerel okuryazarlığınızı belirlemeye yönelik açık uçlu sorular bulunmaktadır. Sizden istenen görüşme formunda yer alan soruları doğru ve içtenlikle cevaplamanızdır. Vereceğiniz bilgiler araştırma dışında asla 3. kişilerle paylaşılmayacaktır. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Yasir Akbaş

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

yasirakbas05@gmail.com

Tel:05394534194

Bölüm 1

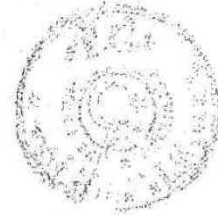
Kişisel Bilgiler

Cinsiyet: Kadın ( ) Erkek( )

Anne Mesleği: .....

Baba Mesleği: .....

I. Dönem Sosyal Bilgiler Dersi Karne Notunuz: .....

Bölüm 2

1. Ailenizle ya da okulunuzla birlikte Çanakkale’de tarihi ya da turistik özelliği bulunan (kale, müze, antik kent vb.) nereleri gezdiniz? Gezdiğiniz bu yerlerden sizi en çok etkileyen yerler hangileridir ve size neler hissettirmiştir? Kısaca açıklayınız.

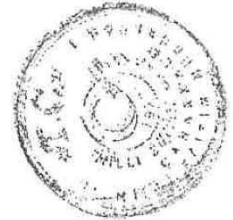
2. Aşağıda bulunan Çanakkale Boğaz Harbi konusunda yöneltilen soruları cevaplandırınız.

A. Çanakkale Boğaz Harbi hangi yılda kazanılmıştır?

B. Çanakkale Boğaz Harbine hangi devletler katılmıştır?

C. Çanakkale Savaşı’nda Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir görev üstlenmiştir? Bildiklerinizden kısaca bahsediniz.

3. Çanakkale Şehitliğinde bulunan “Şehitler Abidesi” ne zaman yapılmıştır? Bu anıtla ilgili neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.

4. Çanakkale'de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Bu yer hakkında neler biliyorsunuz?
Kısaca açıklayınız.

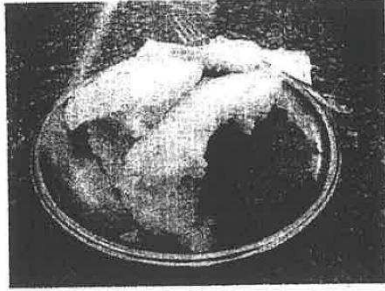

5. Çanakkale'de bulunan resimdeki yerin adı nedir? Resimdeki yer hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.

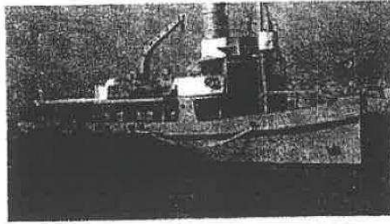

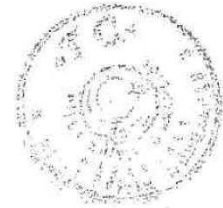
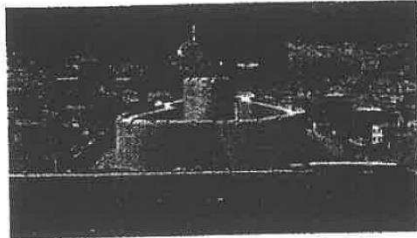
6. Resimdeki Çanakkale yöresine ait olan meşhur tatlının adı nedir? Bu tatlının yapımında hangi malzemeler kullanılmaktadır?

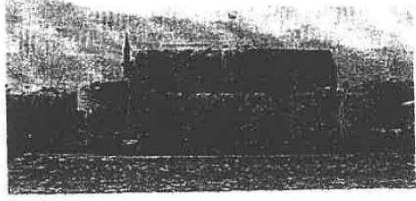
7. Resimdeki geminin adı nedir? Bu gemi hakkında neler biliyorsunuz ve geminin Çanakkale Boğaz Harbi için önemi nedir? Kısaca açıklayınız.

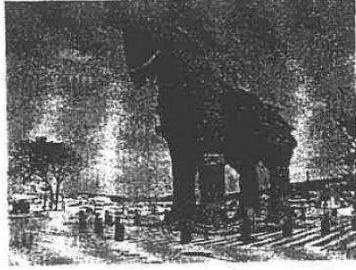
8. Çanakkale'de bulunan resimdeki "Kilitbahır Kalesi" hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.

9. Çanakkale’de bulunan resimdeki “Çimenlik Kalesi” hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız

10. Troya Antik Kenti’nin de simgesi olan ve Çanakkale kordonda bulunan resimdeki maketin adı nedir? Resimdeki maket hakkında neler biliyorsunuz? Kısaca açıklayınız.

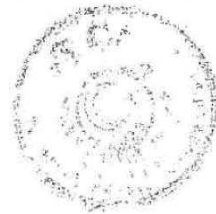

11. Siz olsaydınız Çanakkale ilinin tarihi, kültürel ve manevi değerleri için nasıl bir slogan belirlerdiniz?

12. Sorularda yer alan tarihi yerler haricinde Çanakkale'de gezdiğiniz tarihi ve turistik başka yerler nelerdir?

13. Sorularda yer alan tarihi, kültürel, milli ve manevi özelliği bulunan bir yeri bir misafirinize siz olsaydınız nasıl tanıtırđınız? Onun için nasıl bir sunum hazırlardınız? Kısaca açıklayınız.

Öz Geçmiş

Kişisel Bilgiler

Adı soyadı : YASİR AKBAŞ

Doğum yeri : TOKAT/TURHAL

Doğum tarihi : 22.03.1993

Eğitim Durumu

Lisans : İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

Yüksek lisans : ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ SINIF EĞİTİMİ
(TEZLİ)

Yabancı diller : İNGİLİZCE

İletişim : yasirakbas05@gmail.com